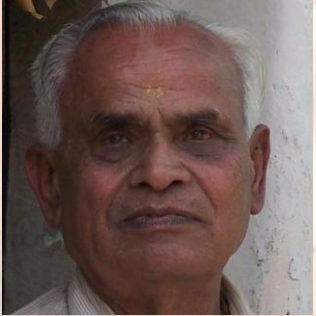

|| ಶ್ರೀ ಹಯವದನ ರಂಗವಿಠಲ ಗೋಪೀನಾಥೋ ವಿಜಯತೇ ||

With great humility, we solicit the readers to bring to our notice any inadvertant typographical mistakes that could have crept in, despite great care. We would be pleased to incorporate such corrections in the next versions. Users can contact us, for editable version, to facilitate any value additions. Contact: H K SRINIVASA RAO, NO 26, 2ND FLOOR, 15TH CROSS, NEAR VIDHYAPEETA CIRCLE, ASHOKANAGAR, BANGALORE 560050. PH NO. 26615951, 9901971176, 8095551774, Email : srkarc@gmail.com

ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು

ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಪಾರ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿದ್ದ, ತೀರ್ಥರೂಪಸಮಾನರಾದ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಪ್ಪ ಶ್ರೀ ಹೆಚ್ ಆರ್ ಭೀಮರಾವ್ ಅವರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕಿರು ಜ್ಞಾನ ಯಜ್ಞದ ಸಮರ್ಪಣೆ. (26.01.2013)

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಅನುನಾಸಿಕದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ವೈವಿದ್ಯತೆಯು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವಾಗ, ಕನ್ನಡಿಗರು ಇದನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿರುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯಜನಕವಾಗಿದೆ. ಸರಿಯಾದ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗಾಗಿ, ಸರಿಯಾದ ಅನುಸ್ವಾರಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಆದ್ದರಿಂದ, ಶ್ರಮವಹಿಸಿ, ಸರಿಯಾದ ಅನುನಾಸಿಕ, ಅನುಸ್ವಾರಗಳನ್ನು ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. ಓದುಗರು ಇದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕಾಗಿ ಕೋರುತ್ತೇವೆ.

1. ಗ್ರಂಥ ಋಣ: ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ಸಂಶೋಧನ ಮಂದಿರ ಪ್ರಕಟಿತ ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಿ

Tracking

Sr	Date	Remarks	By
1	25.01.2013	Typing Started on	H K Srinivasa Rao
2	10.02.2013	I Proof Reading & Correction Started	H K Srinivasa Rao & Pavan Shreasha

ಪ್ರಮಾಣ ಪದ್ಧತಿ

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರಿಚ್ಛೇದ

ಪ್ರಣಮ್ಯ ಚರಣಾಮ್ಲೋಜಯುಗಲಂ ಕಮಲಾಪತೇಃ |
ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಿಂ ಕುರ್ಮೋ ಬಾಲಾನಾಂ ಬೋಧಸಿದ್ಧಯೇ ||

2. ಯದ್ಯಪಿ ಭಗವತ್ಪಾದೈರೇವ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಾದಿಕಮಭಿಹಿತಮ್ | ತಥಾಽಪಿ ಗಮ್ಭೀರಯಾ ವಾಚಾ ವಿಕ್ಷಿಪ್ಯ ವರ್ಣಿತಂ ನ ಮನ್ಯೈಃ
ಶಕ್ಯತೇ ಸುಖೇನ ಬೋಧ್ಯಮಿತಿ ತದರ್ಥಮಿದಂ ಪ್ರಕರಣಮಾರಭ್ಯತೇ |

ಲಕ್ಷಣದಲಕ್ಷಣ

3. ಯೋ ಧರ್ಮೋ ಲಕ್ಷ್ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತ್ಯಾ ವರ್ತತೇ ನ ವರ್ತತೇ ಚಾನ್ಯತ್ರ ಸ ಧರ್ಮೋ ಲಕ್ಷಣಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

4. ಯಥಾ ಗೋಃ ಸಾಸ್ನಾದಿಮತ್ತ್ವಮ್ | ತದ್ಧಿ ಗೋಷು ಸರ್ವತ್ರಾಸ್ತಿ ನಾಸ್ತಿ ಚಾಗೋಷು | ಅನ್ಯಥಾಭೂತಂ ತ್ವಲಕ್ಷಣಮ್ |

ಲಕ್ಷಣದ ವಿವಿಧತೆ, ಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯೋಜನ

5. ತತ್ತಿವಿಧಂ | ಅಸಮ್ಭವಿ ಯಲ್ಲಕ್ಷ್ಯೇ ಸರ್ವಥಾ ನ ವರ್ತತೇ | ಯಥಾ ಗೋರೇಕಶಫವತ್ತ್ವಮ್ | ಅವ್ಯಾಪಕಂ ಯಲ್ಲಕ್ಷ್ಯೈಕದೇಶೇ
ವರ್ತಮಾನಮಪಿ ತದೇಕ ದೇಶಾಂತರೇ ನ ವರ್ತತೇ | ಯಥಾ ಗೋಃ ಶಬಲತ್ವಮ್ | ಅತಿವ್ಯಾಪಕಂ ಯಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಾದನ್ಯತ್ರಾಪಿ ವರ್ತತೇ | ಯಥಾ
ವಿಷಾಣಿತ್ವಮ್ | ಸಜಾತೀಯ ವಿಜಾತೀಯ ವ್ಯಾವೃತ್ತತಯಾ ಲಕ್ಷ್ಯವಧಾರಣಂ ಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ | ಅಸ್ಮಿನ್ ಗ್ರಾಮೇ

ದೇವದತ್ತಗೃಹಮಿತಿ ವಾರ್ತಾಂ ಶ್ರುತವತೋ ಹಿ ತದ್ಗ್ರಾಮಸ್ಥೇಷು ಸರ್ವೇಷ್ವಪಿ ಗೃಹೇಷು ದೇವದತ್ತಗೃಹಬುಧಿಃ ಪ್ರಸಕ್ತಾ | ತತೋ ಯತ್ರ ಪತಾಕಾ ತದೇವದತ್ತಗೃಹಮಿತಿ ಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನೇ ಸತೀದಮೇವ ನಾನ್ಯದಿತ್ಯವಧಾರಣಂ ಜಾಯತೇ | ಶಬ್ದವ್ಯವಹಾರೋ ವಾ ಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ | ಸಾಸ್ನಾದಿಮಾನ್ ಗೌರಿತಿ ಲಕ್ಷಣಜ್ಞಾನೇ ಸತಿ ಯಂ ಯಂ ಸಾಸ್ನಾದಿಮಂತಂ ಪಿಣ್ಣಂ ಪಶ್ಯತಿ ತಂ ತಂ ಗೋಶಬ್ದವಾಚ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯೇತಿ | ಯಾವದನ್ಯತೋ ವ್ಯಾವರ್ತನೀಯಂ ಯಾವತಿ ಚೈಕಃ ಶಬ್ದೋ ವ್ಯುತ್ಪಾದನೀಯಸ್ತದುಚ್ಯತೇ ಲಕ್ಷ್ಯಮಿತಿ |

ಪ್ರಮಾಣದ ಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣ

6. ತತ್ರಾದೌ ತಾವತ್ಪ್ರಮಾಣಸಾಮಾನ್ಯಲಕ್ಷಣಮುಚ್ಯತೇ | ಯಥಾರ್ಥಂ ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಲಕ್ಷ್ಯನಿರ್ದೇಶಃ | ಯಥಾರ್ಥಮಿತಿ ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿಃ | ಏವಮುತ್ತರತ್ರಾಪಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ |

ಅತ್ರ ಯಥಾಶಬ್ದೋಽನತಿಕ್ರಮೇ ವರ್ತತೇ | ಅರ್ಥಶಬ್ದಶ್ಚಾರ್ಥತ ಇತಿ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತ್ಯಾ ಜ್ಞೇಯವಾಚೀ | ಜ್ಞೇಯಮನತಿಕ್ರಮ್ಯ ವರ್ತಮಾನಂ ಯಥಾವಸ್ಥಿತಮೇವ ಜ್ಞೇಯಂ ಯದ್ವಿಷಯೀಕರೋತಿ ನಾನ್ಯಥಾ ತತ್ಪ್ರಮಾಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ |

7. ಜ್ಞೇಯವಿಷಯೀಕಾರಿತ್ವಂ ಚ ಸಾಕ್ಷಾದ್ವಾ ಸಾಕ್ಷಾದ್ ಜ್ಞೇಯ ವಿಷಯೀ ಕಾರಿಸಾಧನತ್ವೇನ ವಾ ವಿವಕ್ಷಿತಮಿತಿ ನಾನುಪ್ರಮಾಣೇಷ್ವವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಜ್ಞೇಯವಿಷಯೀ ಕಾರಿತ್ವೇನೈವ ಪ್ರಮಾತ್ರಪ್ರಮೇಯಯೋರ್ವ್ಯವಚ್ಛೇದಃ | ತಯೋಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ ಜ್ಞೇಯ ವಿಷಯೀಕಾರಿತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ಸಾಕ್ಷಾದ್ ಜ್ಞೇಯವಿಷಯೀ ಕಾರಿಕಾರಣತ್ವೇಽಪಿ ತತ್ಸಾಧನತ್ವಾಭಾವಾಚ್ಚ |

ಪ್ರಮಾತ್ರ-ಪ್ರಮೇಯದ ಲಕ್ಷಣ

8. ಪ್ರಮಾವಾನ್ಪ್ರಮಾತಾ | ಪ್ರಮಾವಿಷಯಃ ಪ್ರಮೇಯಮ್ | ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾ | ಯಥಾರ್ಥಗ್ರಹಣೇನ ಸಂಶಯ-ವಿಪರ್ಯಯತತ್ಸಾಧನಾನಾಂ ನಿರಾಸಃ |

ಅನವಧಾರಣಂ ಜ್ಞಾನಂ ಸಂಶಯಃ | ಅನವಧಾರಣಗ್ರಹಣಂ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನ ವಿಪರ್ಯಯವ್ಯುದಾಸಾರ್ಥಮ್ | ಘಟಾದಿನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಮಿತಿ |

ಸಂಶಯಕಾರಣವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೂಷಣಕಾರಾದಿಗಳ ಮತ

9. ತಸ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಾಭಾವಸಹಕೃತಾಃ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವಿಪ್ರತಿಪತ್ತುಪಲಬದ್ಯನುಲಭಯಃ ಪಞ್ಚ ಕಾರಣಾನೀತಿ ಕೇಚಿದಾಹುಃ | ತದ್ಯಥಾ ಸ್ಥಾಣುಪುರುಷಯೋಃ ಸಾಧಾರಣಮೂರ್ಧ್ವತಾಲಕ್ಷಣಂ ಧರ್ಮಂ ಪುರೋವರ್ತಿನ್ಯುಪಲಭ್ಯ ಸ್ಥಾಣುಪುರುಷೌ ಸ್ಪೃತ್ವಾ ವಿಶೇಷಜಿಜ್ಞಾಸಾಯಾಂ ಸ್ಥಾಣುತ್ವನಿಶ್ಚಾಯಕಂ ವಕ್ರಕೋಟರಾದಿಕಂ ಪುರುಷತ್ವನಿಶ್ಚಾಯಕಂ ಶಿರಃ ಪಾಣ್ಯಾದಿಕಂ ಚಾನುಪಲಭಮಾನಸ್ಯ ಡೋಲಾಯಮಾನಂ ಸಂಶಯ ಜ್ಞಾನ ಮುತ್ತದ್ಯತೇ ಕಿಮಯಂ ಸ್ಥಾಣುವಾ ಪುರುಷೋ ವೇತಿ | ಶಬ್ದೇ ಚಾಕಾಶ ವಿಶೇಷ ಗುಣತ್ವಮಸಾಧಾರಣ ಧರ್ಮಮುಪಲಭಮಾನಸ್ಯ ನಿರ್ಣಾಯಕಮಜಾನತಃ ಸಂಶಯೋ ಭವತಿ ಕಿಂ ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯೋಽನಿತ್ಯೋ ವೇತಿ | ಇನ್ದ್ರಿಯೇಷು ವೈಶೇಷಿಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯ ಯೋರ್ಭೌತಿಕತ್ವಾವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿಂ ಪಶ್ಯತೋ ನಿಶ್ಚಾಯಕಮಜಾನತಃ ಸಂದೇಹೋ ಭವತಿ ಕಿಮಿನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಭೌತಿಕಾನ್ಯತಾಭೌತಿಕಾನೀತಿ | ಕೂಪ ಖನನಾನಂತರಂ ಜಲೋಪಲಬ್ಧೌ ಸತ್ಯಾಂ ನಿಶ್ಚಾಯಕಾಭಾವೇ ಸಂಶಯೋ ಜಾಯತೇ ಕಿಂ ಪ್ರಾಕ್ ಸದೇವೋದಕಂ ಕೂಪಖನನೇನಾಭಿವ್ಯಕ್ತಮುಪಲಭ್ಯತೇ ಉತಾಸತ್ತೇನೋತ್ಪನ್ನಮಿತಿ | ಅಸ್ಮಿನ್ ವಟೇ ಪಿಶಾಚೋಽಸ್ತೀತಿ ವಾರ್ತಾಂ ಶ್ರುತವತೋ ವಟಸಮೀಪಂ ಗತಸ್ಯ ತತ್ರ ಪಿಶಾಚಾನುಪಲಬ್ಧೌ ಸತ್ಯಾಂ ನಿರ್ಣಾಯಕಾಭಾವೇ ಸಂಶಯೋ ಭವತಿ | ಕಿಂ ವಿದ್ಯಮಾನ ಏವ ಪಿಶಾಚೋಽಂತರ್ಧಾನಶಕ್ತ್ಯಾ ನೋಪಲಭ್ಯತೇ ಕಿಂ ವಾಽವಿದ್ಯಮಾನ ಏವೇತಿ | ಉಪಲಬ್ಧನುಪಲಬ್ಧೋಃ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮ ಏವಾನ್ತರ್ಭಾವತ್ರಿಣೈವ ಕಾರಣಾನೀತ್ಯಪರೇ | ಉಪಲಬ್ಧಿಹಿ ಸತಾಮೇವ ಘಟಾದೀನಾಂ ಪ್ರದೀಪಾ ರೋಪಣೇನ ದೃಷ್ಟಾ | ಅಸತಾಂ ಚ ಕುಲಾಲಾದಿವ್ಯಾಪಾರಾನಂತರಮಿತಿ | ತಥಾಽನುಪಲಭಿಃ ಸತಾಮೀಶ್ವರಾದೀನಾಮಸತಾಂ ಚ ಶಶವಿಷಾಣಾದೀನಾಂ ದೃಷ್ಟೇತಿ |

ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಭಾವ

10. ವಯನ್ನು ಬ್ರೂಮಃ | ಅಸಾಧಾರಣಧರ್ಮವಿಪ್ರತಿಪತ್ತೋರಪಿ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮ ಏವಾನ್ತರ್ಭಾವಃ | ಅಸಾಧಾರಣೋ ಹಿ ಧರ್ಮೋ ನ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಸಂಶಯಹೇತುಃ | ವಿಶೇಷಸ್ಮರಣಕಾರಣತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ಕಿನ್ನು ವ್ಯಾವೃತ್ತಿಮುಖೇ ನೈವ | ತಥಾ ಚ ನಿತ್ಯವ್ಯಾವೃತ್ತತ್ವಮನಿತ್ಯಸ್ಯಾನಿತ್ಯವ್ಯಾವೃತ್ತತ್ವಂ ಚ ನಿತ್ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮೇ ಇತಿ ಸಾಧಾರಣ ಏವ | ನ ಚೈಕೇನೈವ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮೇಣ ಭಾವ್ಯಮಿತಿ ನಿಯಮೋಽಸ್ಮಿ |

11. ತಥಾತಥಾಪ್ರತಿಪನ್ನತ್ವಂ ತಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಧರ್ಮ ಇತಿ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿರಪಿ ಸಾಧಾರಣೀತಿ |
 ವಿಪರೀತನಿಶ್ಚಯೋ ವಿಪರ್ಯಯಃ | ವಿಪರೀತೇತಿ ಸಮ್ಯಜ್ ನಿಶ್ಚಯವ್ಯುದಾಸಃ | ನಿಶ್ಚಯ ಇತಿ ಸಂಶಯಜ್ಞಾನಸ್ಯ | ಸ ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಗಮಾಭಾಸೇಭ್ಯೋ ಜಾಯತೇ | ಯಥಾ ಶುಕ್ತಿಕಾಯಾಮಿದಂ ರಜತಮಿತ್ಯಾದಿ |

ಭ್ರಮವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿವಾದಗಳು

12. ಅಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮೇವ ನಾಸ್ತೀತಿ ಪ್ರಭಾಕರಾದಯಃ | ತನ್ನ | ಅನುಭವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ | ಏತಾವಂತಂ ಕಾಲಮಹಂ ಶುಕ್ತಿಕಾಮೇವ ರಜತತ್ವೇನ ಪ್ರತಿಪನ್ನೋಽಸ್ಮಿತ್ಯುತ್ತರಕಾಲೇ ಪರಾಮರ್ಶಾಚ್ಚ | ಪ್ರತೀತಂ ಚ ರಜತಂ ದೇಶಾಂತರೇ ಸದೇವೇತಿ ವೈಶೇಷಿಕಾದಯಃ | ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಮೇವೇತಿ ವಿಜ್ಞಾನವಾದಿನಃ | ತತ್ಯೈವ ತಾತ್ಕಾಲಿಕಮುತ್ಪನ್ನಂ ಸದಿತಿ ಭಾಸ್ಕರಃ | ನ ಸನ್ನಾಸನ್ನ ಸದಸತ್ ಕಿನ್ತ್ವನಿರ್ವಚನೀಯಮೇವೇತಿ ಮಾಯಾವಾದಿನಃ | ಅಸದೇವ ರಜತಂ ಪ್ರತ್ಯಭಾದಿತ್ಯುತ್ತರಕಾಲೀನಾನುಭವಾಚ್ಚುಕ್ತೀರೇವಾತ್ಯನ್ತಾ- ಸದ್ರಜತಾತ್ಮನಾ ಪ್ರತಿಭಾತೀತಿ ಆಚಾರ್ಯಾಃ |

13. ಅನಧ್ಯವಸಾಯಃ ಸ್ವಪ್ನಶ್ಚಾಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಾನ್ತರಮಸ್ತೀತಿ ವೈಶೇಷಿಕಾಃ | ಕಿಂ ಸಂಜ್ಞಕೋಽಯಂ ವೃಕ್ಷ ಇತ್ಯನಧ್ಯವಾಸಯಃ | ಸ ತು ಕೋಟೀ ನಾಮತಿ ಬಾಹುಲ್ಯಾದನಿರ್ದಿಷ್ಟಕೋಟಿಕಃ ಸಂಶಯಃ ಏವ | ವಟಾದಿವ್ಯಾವೃತ್ತಿಂ ಪಶ್ಯತೋಽಪಿ ಪನಸೇ ಯತ್ ಕಿಂ ಸಂಜ್ಞಕೋಽಯಂ ವೃಕ್ಷ ಇತ್ಯುತ್ಪದ್ಯತೇ ತದ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ನ ಭವತಿ | ಕಿನ್ನು ಸಂಜ್ಞಾವಿಷಯಂ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಮಾತ್ರಮ್ | ಸ್ವಪ್ನೇಽಪಿ ಗಜಾದಿದರ್ಶನಂ

ಚೇದ್ಯಧಾರ್ಥಮೇವ | ಮಾನಸವಾಸನಾ ಜನ್ಯತ್ವಾದ್ಗಜಾದೀನಾಮ್ | ತೇಷು ಯದ್ಭಾಹ್ಯತ್ವಜ್ಞಾನಂ ಸ ವಿಪರ್ಯಯ ಏವ |
ಬಾಹ್ಯಾಲೀಪ್ರದೇಶೇ ಪ್ರಾಯೇಣ ಪುರುಷೇಣಾನೇನ ಭವಿತವ್ಯಮಿತ್ಯೂಹಾ ಪರನಾಮಕಂ ಸಮ್ಭಾವನಾಜ್ಞಾನಮಪ್ಯನ್ಯತರಕೋಟಿ ಪ್ರಾಪಕ
ಪ್ರಾಚುರ್ಯ ನಿಮಿತ್ತೋಽನ್ಯತರ ಕೋಟಿಪ್ರಧಾನಃ ಸಂಶಯ ಏವ |

ಪ್ರಾಭಾಕರಾದಿಗಳು ಹೇಳುವ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣ ಸರಿಯಲ್ಲ

14. ತರ್ಕೋಽನುಮಾನಮೇವೇತಿ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಃ | ಸ್ಮೃತಾವತಿವ್ಯಾಪಕಂ ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಮಿತಿ ಚೇನ್ನ | ತಸ್ಯಾ ಅಪಿ ಪ್ರಮಾಣತ್ವೇನ
ಲೋಕವೇದಯೋಃ ಸಂವ್ಯವಹಾರಾತ್ | ಅನುಭೂತಿಃ ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಸ್ಮೃತಿವ್ಯತಿರಿಕ್ತಂ ಜ್ಞಾನಮನುಭೂತಿರಿತಿ ಪ್ರಾಭಾಕರಾಣಾಂ ಲಕ್ಷಣಮ್ |
ಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯ ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ ಸ್ಮೃತೌ ವೇದಾದಿಷು ಚ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಸಾಧನೇಷ್ಟ ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾಚ್ಚಾಯುಕ್ತಮ್ |
ಜ್ಞಾತತಾಪ್ರಾಕಟ್ಯಾಪರಪರ್ಯಾಯ ವಾಚ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಮೇಯಾಶ್ರಿತಸ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವಿಶೇಷಸ್ಯ ಸಾಧನಂ ಕ್ರಿಯಾಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಭಾಟ್ಟಾನಾಂ
ಲಕ್ಷಣಮಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ಜ್ಞಾನವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಯಾಂ ಜ್ಞಾತತಾಯಾಂ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವೇನಾ ಸಮ್ಭವಿತ್ವಾತ್ | ಅತೀತಾದಿವಿಷಯ
ಜ್ಞಾನಾನಾಮಾಶ್ರಯಾಭಾವೇನ ತಜ್ಜತಕತ್ವಾಯೋಗಾಚ್ಚ | ವೇದದಿಷ್ಟವ್ಯಾಪ್ತೇಶ್ಚ | ಅನಧಿಗತತಥಾಭೂತಾರ್ಥಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ
ತೇಷಾಮೇವ ಲಕ್ಷಣಾಂತರಮಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ಸ್ಮೃತೌ ವೇದಾದಿಷು ಚಾವ್ಯಾಪ್ತೇಃ |

15. ಸಮ್ಯಗನುಭವಸಾಧನಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ನೈಯ್ಯಾಯಿಕಾದಯಃ | ತದಪ್ಯಸತ್ | ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನೇಽನವ್ಯಾಪ್ತೇಃ | ಪ್ರಮಾವ್ಯಾಪ್ತಂ
ಪ್ರಮಾಣಮಿತ್ಯುದಯನಃ | ತದಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಮೇಯಸ್ಯೇಶ್ವರಪ್ರಮಾವ್ಯಾಪ್ತತ್ವೇನಾತಿ ವ್ಯಾಪಕತ್ವಾದಯುಕ್ತಮ್ | ಸಾಧನಾ-
ಶ್ರಯಯೋರನ್ಯತರತ್ವೇ ಸತಿ ಪ್ರಮಾವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಂ ವಿವಕ್ಷಿತಮಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಆಶ್ರಯಗ್ರಹಣವೈಯ್ಯರ್ಥ್ಯಾತ್ | ಈಶ್ವರಸ್ಯಾಪಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ
ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಂ ತದಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಕರ್ತರಿ ಪ್ರಮಾಣಶಬ್ದಸ್ಯ ಅನನುಶಾಸನಾತ್ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನೇಷ್ಟವ್ಯಾಪ್ತೇಶ್ಚ | ತಸ್ಮಾದ್ಯಾರ್ಥಮೇವ
ಪ್ರಮಾಣಲಕ್ಷಣಂ ಯುಕ್ತಮ್ |

ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವಿಭಾಗ

16. ದ್ವಿವಿಧಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ಕೇವಲಮನುಪ್ರಮಾಣಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಯಥಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನಂ ಕೇವಲಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಯಥಾರ್ಥಮಿತಿ ಸಂಶಯಾದಿ ವ್ಯುದಾಸಃ | ಜ್ಞಾನಮಿತಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ | ಲಿಂಗಜ್ಞಾನಂ ವಾಕ್ಯಜ್ಞಾನಂ ಚ ಲಿಂಗನಿವಾಕ್ಯಾರ್ಥೇ ಚಾನುಪ್ರಮಾಣಮಪಿ ಲಿಂಗೇ ವಾಕ್ಯೇ ಚ ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ನಾತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಇದಂ ಚ ಸಾಕ್ಷಾದ್ ಜ್ಞೇಯವಿಷಯೀಕಾರಿತ್ವಾತ್ಕೇವಲಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳ ವಿಭಾಗ

17. ತಚ್ಚ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ | ಈಶ್ವರಜ್ಞಾನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಂ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಸರ್ವಾರ್ಥವಿಷಯಕಮೀಶ್ವರಜ್ಞಾನಮ್ | ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥಮ್ | ತತ್ಸ್ವ ರೂಪಮನಾದಿನಿತ್ಯಮ್ | ಸ್ವತನ್ತ್ರಮ್ | ನಿರತಿಶಯಸ್ಪಷ್ಟಂ ಚ | ಈಶ್ವರೇ ತ್ವಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮನ್ಯತ್ರಾನಾಲೋಚನೇಽಪಿ ಸರ್ವವಿಷಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಜ್ಞಾನಮ್ | ತದಪಿ ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥಮ್ | ತತ್ ಸ್ವರೂಪಮನಾದಿ ನಿತ್ಯಂ ಚ ಈಶ್ವರೈಕಾಧೀನಮ್ | ತದಪೇಕ್ಷಯಾ ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವೇ ನ್ಯೂನಮ್ | ಸ್ಪಷ್ಟತ್ವಂ ಚಾಪರೋಕ್ಷತ್ವವತ್ ಜ್ಞಾನಗತ ಏವ ವಿಶೇಷೋ ನ ವಿಷಯೌಪಾಧಿಕಃ |

ಯೋಗಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತ್ರೈವಿಧ್ಯತೇ

18. ಯೋಗಪ್ರಭಾವಲಬ್ಧಾತಿಶಯಂ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮ್ | ತತ್ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ಋಜುಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ತಾತ್ತಿ ಕ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನಮತಾತ್ತಿ ಕಯೋಗಿಜ್ಞಾನಂ ಚೇತಿ | ಋಜುವೋ ನಾಮ ಬ್ರಹ್ಮತ್ವಯಾಗ್ಯಾ ಜೀವಾಃ | ಈಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಂ ತಜ್ಞಾನಮ್ | ಈಶ್ವರೇ ತ್ವಸಾರ್ವತ್ರಿಕಮೇವ | ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸ್ವರೂಪಂ ಮನೋವೃತ್ತಿರೂಪಮ್ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಮನಾದಿನಿತ್ಯಮ್ | ಯೋಗಪ್ರಭಾವಾದಾಮುಕ್ತೇರ್ವ್ಯಕ್ತತಿಶಯೋಪೇತಮ್ | ಮುಕ್ತಾವೇಕಪ್ರಕಾರಮ್ | ವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನಂ ತು ಪ್ರವಾಹತೋಽನಾದಿ |

ಯೋಗಾನುಗೃಹೀತ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಜನ್ಯಮ್ | ಮುಕ್ತೌ ತು ನಾಸ್ತೈವ | ದ್ವಯಮಪಿ ನಿಯಮೇನ ಯಥಾರ್ಥಮ್ | ಈಶ್ವರೇ
 ತ್ವನ್ಯಜೀವೇಭ್ಯೋಽಧಿಕವಿಷಯಮ್ | ತದತಿರಿಕ್ತಾಸ್ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿನೋ ದೇವಾಸ್ತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ | ಅನಾದಿತ್ಯೇ ಸತೀಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾ
 ಲೋಚನೇಽಪ್ಯಸರ್ವವಿಷಯಂ ತದ್ ಜ್ಞಾನಮ್ | ತದಪಿ ಸ್ವರೂಪಂ ಬಾಹ್ಯಂ ಚೇತಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ತಸ್ಯಾನಾದಿತ್ಯಂ ಪೂರ್ವವತ್ | ಸ್ವರೂಪಂ
 ಯಥಾರ್ಥಮೇವ | ಬಾಹ್ಯಂ ಕದಾಚಿದಯಥಾರ್ಥಮಪಿ | ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾ ದೇವಾದಯೋ ಯೋಗಿನೋಽತಾತ್ತ್ವಿಕಾಃ | ಸಾದಿತ್ಯೇ
 ಸತೀಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಲ್ಪಾಜ್ಞಾನಯುಕ್ತಂ ತದ್ ಜ್ಞಾನಮ್ | ತದಪಿ ಪೂರ್ವವದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಸಾದಿತ್ಯಂ ವ್ಯಕ್ತಪೇಕ್ಷಯಾ |
 ಅನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರವಾಹೋತ್ಪತ್ಯಪೇಕ್ಷಯಾ | ಯಥಾರ್ಥನಿಯಮಾದಿ ಪೂರ್ವವತ್ |

ಅಯೋಗಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ತ್ಯವಿಧ್ಯತೆ

19. ತದ್ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಾಜೀವಾ ಅಯೋಗಿನಃ | ಈಶ್ವರಾದನ್ಯತ್ರಾಜ್ಞಾನಪ್ರಚುರಂ ತದ್ ಜ್ಞಾನಮ್ | ತದಪಿ ಪೂರ್ವವತ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ |
 ಉತ್ಪತ್ತಿವಿನಾಶವಚ್ಚ | ಅಯೋಗಿನೋಽಪಿ ತ್ರಿವಿಧಾಃ | ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣಸ್ತಮೋಯೋಗ್ಯಾಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾನಾಂ
 ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನಂ ಯಥಾರ್ಥಮೇವ | ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಣಾಂ ತು ಮಿಶ್ರಮ್ | ಅನ್ಯೇಷಾಮಯಥಾರ್ಥಮೇವ | ಬಾಹ್ಯಂ ತು
 ತ್ರಯಾಣಾಮಪ್ಯುಭಯವಿಧಮಿತಿ |

ಪರರು ಹೇಳುವ ವಿಭಾಗ ಸರಿಯಲ್ಲ

20. ಇನ್ದ್ರಿಯಜಂ ಲಿಙ್ಗಜಂ ಸ್ಮೃತಿರಾರ್ಷಂ ಚೇತಿ ಚತುರ್ವಿಧಂ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮಿತಿ ವೈಶೇಷಿಕಾಃ | ತದಸತ್ | ನಿತ್ಯಸ್ಯಾಗಮಜನ್ಯಸ್ಯ
 ಚಾಸಂಜ್ಞಹಾತ್ | ಸ್ಮೃತೇರಿನ್ದ್ರಿಯಜತ್ವೇನಾರ್ಷಸ್ಯ ಯೋಗಿಜ್ಞಾನತ್ವೇನ ಚ ಪೃಥಗ್ ಗ್ರಹಣಾಯೋಗಾಚ್ಚ |

ಅನುಪ್ರಮಾಣದ ಲಕ್ಷಣ

21. ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಸಾಧನಮನುಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಯಥಾರ್ಥಮಿತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ಕೇವಲೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ತತ್ರ ಸಂಶಯಾದೌ ಚ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಽವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚ |ಸಾಧನಮಿತ್ಯೇವೋಕ್ತೇ ಕುರಾರಾ ದಾವಾತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ| ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಕೇವಲೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಽವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚ | ಯಥಾರ್ಥಸಾಧನಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಾಧನೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಜ್ಞಾನಸಾಧನಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಸಂಶಯಾದಿಸಾಧನೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ| ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನ ಕಾರಣಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಪ್ರಮಾತ್ರಾ ದಾವತಿವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತಿ ಸರ್ವಂ ಸಾರ್ಥಕಮ್ | ಯಜ್ಞಾತೀ ಯಾನಂತರಂ ನಿಯಮೇನ ಕಾರ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಸ್ತದತ್ರ ಸಾಧನಂ ವಿವಕ್ಷಿತಮ್ | ಅತೋ ನ ಯಾದೃಚ್ಛಿಕಸಂವಾದಿಷ್ಟತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ |

ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಎರಡು ಎಂಬ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪ - ಸಮಾಧಾನ

22. ನನು ತ್ರಿವಿಧಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಲ್ಯುಟೋಽಧಿಕರಣೇಽಪ್ಯನುಶಾಸನಾತ್ | ಸತ್ಯಮ್ | ತಥಾಽಪಿ ಪ್ರಮಾಣಶಬ್ದಸ್ಯಾಧಿಕರಣೇ ಪ್ರಯೋಗಾಭಾವಾತ್ತದಸಂಭವಃ |

ತಥಾಽಪಿ ಪ್ರಮಾಣಶಬ್ದೋ ಭಾವಸಾಧನಃ ಕರಣಸಾಧನಶ್ಚೇತ್ಯನೇಕಾರ್ಥಃ | ತತ್ರ ಕಿಮನುಗತಲಕ್ಷಣಕಥನೇನೇತಿ | ಉಚ್ಯತೇ | ನಾಯಮಕ್ಷಾದಿ ಶಬ್ದವದತ್ಯಂತಭಿನ್ನಾರ್ಥಃ | ಕಿನ್ನು ಧಾತ್ವರ್ಥಾನುಗಮಸ್ತುಭಯತ್ರ ಸಮ ಇತ್ಯೇಕಾರ್ಥತ್ವಮಾಶ್ರಿತ್ಯಾನುಗತ-ಲಕ್ಷಣೋಕ್ತಿರಿತ್ಯದೋಷಃ |

ಅನುಪ್ರಮಾಣದ ವಿಭಾಗ

23. ತ್ರಿವಿಧಮನುಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮನುಮಾನಮಾಗಮಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ನಿರ್ದೋಷಾರ್ಥೇನ್ನಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ | ಅರ್ಥಶಬ್ದೇನೇನ್ನಿಯವಿಷಯಾ ಗೃಹ್ಯಂತೇ | ತೇಷಾಂ ದೋಷಾಃ ಅತಿದೂರತ್ವಮತಿಸಾಮೀಪ್ಯಂ ಸೌಕ್ಷ್ಮ್ಯಂ ವ್ಯವಧಾನಂ

ಸಮಾನದ್ರವ್ಯಾಭಿಘಾತೋಽನಭಿವ್ಯಕ್ತತ್ವಂ ಸಾದೃಶ್ಯಂ ಚೇತ್ಯಾದಯಃ | ತೇಷು ಸತ್ಸು ಕ್ವಚಿದ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ನ ಜಾಯತೇ |
ಕ್ವಚಿದ್ವಿಪರೀತಜ್ಞಾನಮುತ್ತದ್ಯತೇ |

ಸಾಕ್ಷಿಯ ನಿರೂಪಣೆ

24. ಇನ್ದಿಯಶಬ್ದೇನ ಜ್ಞಾನೇನ್ದಿಯಂ ಗೃಹ್ಯತೇ | ತದ್ ವಿವಿಧಮ್ | ಪ್ರಮಾತ್ಯಸ್ವರೂಪಂ ಪ್ರಾಕೃತಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಸ್ವರೂಪೇನ್ದಿಯಂ
ಸಾಕ್ಷೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ತಸ್ಯ ವಿಷಯಾ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಂ ತಥರ್ಮಾ ಅವಿದ್ಯಾ ಮನಸ್ತದ್ ವೃತ್ತಯೋ ಬಾಹ್ಯೇನ್ದಿಯ ಜ್ಞಾನಸುಖಾದ್ಯಾಃ
ಕಾಲೋಽವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶಶ್ಚೇತ್ಯಾದ್ಯಾಃ | ಸ ಚ ಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನಮಭಿವ್ಯನಕ್ತಿ |

ಪ್ರಾಕೃತ ಇನ್ದಿಯಗಳು - ವಿಷಯಗಳು

25. ಪ್ರಾಕೃತಂ ಷಡ್ ವಿಧಂ | ಘಣರಸನಚಕ್ಷುಸ್ತಕ್ ಶ್ರೋತ್ರಮನೋ ಭೇದಾತ್ | ತತ್ರ ಗಂಧಸ್ತದ್ವಿಶೇಷಾಶ್ಚ ಘ್ರಾಣಸ್ಯ ವಿಷಯಾಃ |
ರಸಸ್ತದ್ವಿಶೇಷಾಶ್ಚರಸನಸ್ಯ | ಮಹಾನ್ತಿ ರೂಪವನ್ತಿ ದ್ರವ್ಯಾಣಿ ಕೇಚಿದ್ಗುಣಾಃ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜಾತಯಶ್ಚ ಚಕ್ಷುಸ್ತ ಚೋಃ | ವಾಯುಸ್ಪಶೋಽಪಿ
ತ್ವಚೋ ವಿಷಯಃ | ಶಬ್ದಃ ಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯ | ಏತೇಷಾಂ ಪಞ್ಚಾನಾಂ ಮನೋಽನಧಿಷ್ಠಿತತ್ವಂ ಕಾಚಕಾಮಲಾದಯಶ್ಚ ದೋಷಾಃ | ಮನಸಸ್ತು
ಬಾಹ್ಯೇನ್ದಿಯಾಧಿಷ್ಠಾನೇನೈತೇ ಸರ್ವೇ ವಿಷಯಾಃ | ಸ್ವಾತನ್ತ್ಯೇಣ ಸ್ಮರಣಸಾಧನಂ ಮನಃ | ತಸ್ಯ ದೋಷಾ ರಾಗಾದಯಃ |

ಸ್ಮೃತಿಯ ಯಾಥಾರ್ಥ್ಯ ಸಮರ್ಥನೇ

26. ನನು ಸ್ಮೃತೇಯಾರ್ಥಾರ್ಥ್ಯಮೇವ ನಾಸ್ತಿ | ನ ಹಿ ಯದಾ ಯಾದೃಶೋಽರ್ಥಸ್ಮರ್ಯತೇ ತದಾಸಸೌ ತಾದೃಶಃ | ಪೂರ್ವಾವಸ್ಥಾಯಾ
ನಿವೃತ್ತತ್ವಾದಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಯತೋ ಜ್ಞಾನಕಾಲೇ ವಸ್ತುನಸ್ತಥಾತ್ವಂ ಯಥಾರ್ಥೋಪಯುಕ್ತಂ ನ ಭವತಿ | ಕಿನ್ತು ಯದ್ದೇಶಕಾಲಸಮ್ಭವಿತಯಾ

ಯದ್ವಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇನ ಯಾದೃಶಂ ಗೃಹ್ಯತೇ ತದ್ದೇಶಕಾಲಯೋಸ್ತಸ್ಯ ತಥಾತ್ವಮ್ | ಸ್ಮೃತಿಶ್ಚ ತತ್ರ ತದಾಸೌ ತಾದೃಶ ಇತಿ ಗೃಹ್ಣಾತಿ | ನ ಚ ತತ್ರ ತದಾಸೌ ನ ತಾದೃಶಃ |

ನನು ಪೂರ್ವಾನುಭವಜನಿತಸಂಸ್ಕಾರಃ ಸ್ಮೃತಿಕಾರಣಮ್ | ನ ಚಾನುಭೂತ ವಿಷಯ ಏವ ಸ್ಮೃತಿಜನನಸ್ಯೇಷ್ಟೇ | ನ ಚಾನುಭವೇನ ನಿವೃತ್ತಪೂರ್ವಾವಸ್ಥತಯಾಸರ್ಥೋ ಗೃಹೀತಃ | ತತ್ಕಥಮನುಭವಸಮಾನವಿಷಯ ಸಂಸ್ಕಾರಜನ್ಯಾಸ್ಮೃತಿರರ್ಥಂ ನಿವೃತ್ತಪೂರ್ವಾವಸ್ಥತಯಾ ವಿಷಯೀಕುರ್ಯಾದಿತಿ | ಮೈವಮ್ | ಭವೇದೇತದೇವಂ ಯದಿ ಸಂಸ್ಕಾರಮಾತ್ರಜನ್ಯತ್ವಂ ಸ್ಮೃತೇರಭ್ಯುಪಗಚ್ಛಾಮಃ | ನ ಚೈವಮ್ | ಮನೋಜನ್ಯಾ ಸ್ಮೃತಿಃ | ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ತು ಮನಸಸ್ತದರ್ಥಸನ್ನಿಕರ್ಷರೂಪ ಏವ | ಯಥಾ ಯೋಗೀನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಯೋಗಜೋ ಧರ್ಮಃ | ತತಶ್ಚ ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಹಕೃತಂ ಮನೋಽನನುಭೂತಾಮಪಿ ನಿವೃತ್ತಪೂರ್ವಾವಸ್ಥಾಂ ವಿಷಯೀಕುರ್ವತ್ಸ್ಥರಣಂ ಜನಯೇದಿತಿ ಕೋ ದೋಷಃ | ವರ್ತಮಾನಮಾತ್ರ ವಿಷಯಾಣ್ಯಪೀನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಹಕಾರಿಸಾಮರ್ಥ್ಯತ್ವಾಲಾಂತರ ಸಮ್ಪನ್ನಿತಾಮಪಿ ಗೋಚರ ಯನ್ತಿ | ಯಥಾ ಸಂಸ್ಕಾರಸಹಕೃತಾನಿ ಸೋಽಯಮಿತ್ಯತೀತವರ್ತಮಾನತ್ವ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಷಯಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಸಾಧನಾನಿ | ಪ್ರಾಕೃತೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಜ್ಞಾನಂ ಜನಯನ್ತಿ | ತತ್ರ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಘಟಪಟಸನ್ನಿಕರ್ಷೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಚಕ್ಷುರಾಕಾಶಸನ್ನಿಕರ್ಷೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಚಕ್ಷುರಾಕಾಶಸನ್ನಿಕರ್ಷೇಽತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಅರ್ಥಸನ್ನಿಕರ್ಷ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಪೂರ್ವವದತಿವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ದುಷ್ಪಾರ್ಥಾನಾಂ ದುಷ್ಟೇನ್ದ್ರಿಯೈರ್ವಾ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಂ ವ್ಯಾವರ್ತಯಿತುಮುಭಯತ್ರ ನಿರ್ದೋಷಗ್ರಹಣಮ್ |

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ಲಕ್ಷಣ

27. ನನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕರಣವಿಶೇಷಃ | ಕರಣಸ್ಯ ಚಾವಾಂತರವ್ಯಾಪಾರೇಣ ಭವಿತವ್ಯಮ್ | ಕರಣಸ್ಯ ಚಾವಾಂತರವ್ಯಾಪಾರೇಣ ಭವಿತವ್ಯಮ್ | ಯಥಾ ಭಿದಾಕರಣಸ್ಯ ಪರಶೋರ್ಧಾರುಸಂಯೋಗೋಽವಾಂತರವ್ಯಾಪಾರಃ | ಸತ್ಯಮ್ | ಅತ್ರಾಪೀನ್ದ್ರಿಯಂ ಕರಣಧರ್ಮೀ | ತಸ್ಯಾರ್ಥ ಸನ್ನಿಕರ್ಷೋಽವಾಂತರವ್ಯಾಪಾರಃ | ತತ್ರಾವಾಂತರವ್ಯಾಪಾರಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ವಿವಕ್ಷಯಾಸರ್ಥೇನ್ದ್ರಿಯ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ಕ್ವಚಿತ್ತು

ಧರ್ಮಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ವಿವಕ್ಷಯಾ ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯಸನ್ನಿಹೃಷಮಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಸ್ವರೂಪೇನ್ದ್ರಿಯಸ್ಯಾವಿ ಆತ್ಮತದ್ಧರ್ಮೈಃ ವಿಶೇಷಶಕ್ತ್ಯಾ
ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ ಅಸ್ತೈವ | ಈಶ್ವರಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಯೋಗಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಯೋಗಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಚೇತಿ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮ್ |
ತತ್ರಾದ್ಯದ್ವಯಂ ಸ್ವರೂಪೇನ್ದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಮೇವ | ಉತ್ತರದ್ವಯಂ ತು ದ್ವಿವಿಧೇನ್ದ್ರಿಯಾತ್ಮಕಮ್ | ವಿಷಯಸ್ತು ತತ್ತಜ್ಞಾನವಿಷಯ ವದ್ಧಿವೇಕ್ತವ್ಯಃ |

ಇನ್ದ್ರಿಯಗಳ ವಿಭಾಗ - ಆರು ವಿಧ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಗಳ ನಿರಾಕರಣೆ

28. ಬಾಹ್ಯೇನ್ದ್ರಿಯಂ ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ದೈವಮಾಸುರಂ ಮಧ್ಯಮಮಿತಿ | ತತ್ರ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಪ್ರಚುರಂ ದೈವಮ್ |
ಅಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಪ್ರಚುರಮಾಸುರಮ್ | ಸಮಜ್ಞಾನಸಾಧನಂ ತು ಮಧ್ಯಮಮ್ | ಸ್ವರೂಪೇನ್ದ್ರಿಯಮಪ್ಯುತ್ತಮಾನಂ ವಿಷಯಸ್ವರೂಪೇ
ಪ್ರಕಾರೇ ಚ ಯಥಾರ್ಥಮೇವ | ಅಧಮಮಧ್ಯಮಾನಾಂ ತು ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರೇ ಯಥಾರ್ಥಮೇವ | ಪ್ರಕಾರೇ ತ್ವಯಥಾರ್ಥಂ ಮಿಶ್ರಂ ಚೇತಿ |

ಇನ್ದ್ರಿಯಾರ್ಥಯೋಸ್ತು ಸನ್ನಿಕರ್ಷೋಽಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಹೇತುಃ ಷೋಧಾಭಿದ್ಯತ ಇತ್ಯೇಕೇ | ತದ್ಯಥಾ | ಸಂಯೋಗಃ, ಸಂಯುಕ್ತಸಮವಾಚಿಃ,
ಸಂಯುಕ್ತ ಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ, ಸಮವಾಯಃ, ಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ, ವಿಶೇಷೇಣ ವಿಶೇಷ್ಯಭಾವಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಚಕ್ಷುಃ
ಸ್ಪರ್ಶನಯೋರ್ಘಟಾದಿದ್ರವ್ಯೈರ್ಮನಸಶ್ಚಾತ್ಮನಾ ಸಂಯೋಗಃ | ತೇಷಾಂ ಸ್ವವಿಷಯಗತಗುಣಕರ್ಮಸಾಮಾನ್ಯೈಃ ಸಂಯುಕ್ತಸಮವಾಯಃ |
ತಥಾ ಘ್ರಣರಸನಯೋರ್ಗಂಧರಸಾಭ್ಯಾಮ್ | ಏತೇಷಾಂ ಸ್ವವಿಷಯಗುಣಕರ್ಮಗತಸಾಮಾನ್ಯೈಃ ಸಂಯುಕ್ತಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ |
ಶ್ರೋತ್ರಸ್ಯ ಶಬ್ದೇನ ಸಮವಾಯಃ. ತದ್ಗತಸಾಮಾನ್ಯೈಃ ಸಮವೇತಸಮವಾಯಃ | ಏತೇಷಾಮೇತತ್ಪಞ್ಚವಿಧ-
ಸಮ್ಪನ್ನಸಮ್ಪದ್ಧಾರ್ಥಸ್ಥಾಭಾವಸಮವಾಯಾಭ್ಯಾಂ ಪಞ್ಚವಿಧೋ ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷಭಾವ ಇತಿ | ತದಸತ್ | ಗುಣಾದೀನಾಂ ಗುಣ್ಯಾದಿ
ಭಿರಭೇದೇನ ಸಮವಾಯಾಭಾವಾತ್ | ಆತ್ಮನಸ್ತದ್ಧರ್ಮಾಣಾಂ ಚ ಸಾಕ್ಷಿವಿಷಯತ್ವೇನ ಮನೋವಿಷಯತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ವರ್ಣಾತ್ಮಕಸ್ಯ
ಶಬ್ದಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನಾಕಾಶ ವಿಶೇಷಗುಣತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ಅತಃ ಸರ್ವೇನ್ದ್ರಿಯಾಣಾಂ ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯೈಃ ಸ್ವಸ್ವವಿಷಯ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಕಾಭಾವೇನ ಚ
ಸಾಕ್ಷಾದೇವ ರಶ್ಮಿದ್ವಾರಾ ಸನ್ನಿಕರ್ಷಃ |

ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದ ನಿರಾಕರಣೆ

29. ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಸವಿಕಲ್ಪಕಭೇದೇನ ಚ ದ್ವಿವಿಧಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಿತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ | ತತ್ರ ವಸ್ತುಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಾವಭಾಸಕಂ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಮ್ | ವಿಶಿಷ್ಟಾಕಾರಗೋಚರಂ ಸವಿಕಲ್ಪಕಮ್ | ತದಷ್ಟವಿಧಮ್ | ತತ್ರ ದ್ರವ್ಯವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ದಣ್ಣೀತಿ | ಗುಣವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ಶುಕ್ಲ ಇತಿ | ಕ್ರಿಯಾವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ಗಚ್ಛತೀತಿ | ಜಾತಿವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ಗೌರಿತಿ | ವಿಶೇಷ ವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ವಿಶಿಷ್ಟಃ ಪರಮಾಣುರಿತಿ | ಸಮವಾಯವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ಪಟಸಮವಾಯವನ್ತಸ್ತನ್ತವ ಇತಿ | ನಾಮವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ದೇವದತ್ತ ಇತಿ | ಅಭಾವವಿಕಲ್ಪೋ ಯಥಾ ಘಟಾಭಾವವದ್ಭೂತಲಮಿತಿ | ಏತದಪ್ಯಸತ್ | ವಿಶೇಷ ಸಮವಾಯಯೋರಪ್ರಾಮಾಣಿಕತ್ವಾತ್ | ನಾಮ್ನಃ ಪಶ್ಚಾತ್ಸ್ಮರಣೇನಾಭಾವಸ್ಯ ಚ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಸ್ಮರಣಾಧೀನಜ್ಞಾನತ್ವೇನ ತದ್ವಿಕಲ್ಪಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಾಕ್ಷಿಸನ್ನಿಕರ್ಷಾನನ್ತರಮೇವೋತ್ಪತ್ತ್ಯಭಾವೇಽಪಿ ದ್ರವ್ಯಾದಿ ವಿಕಲ್ಪಾನಾಂ ಪ್ರಥಮಮೇವೋತ್ಪತ್ತೌ ಭಾಧಕಾಭಾವೇನ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪಕಾನುಪಪತ್ತೇಃ ||

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಫಲದ ನಿರೂಪಣೆ

30. ಹಾನೋಪಾದಾನೋಪೇಕ್ಷಾಬುಧ್ಧಯಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ಫಲಮಿತಿ ಕೇಚಿದಾಹುಃ | ತದಪ್ಯಸತ್ | ತಾಸಾಮನುಮಾನಫಲತ್ವಾತ್ | ತಥಾ ಹಿ | ಕಣ್ಣಕಾದಿ ಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಂ ಪ್ರದರ್ಶ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ನಿವರ್ತತೇ | ಅಥೇದಾನೀಂ ಪೂರ್ವಾನುಭೂತಸ್ಯ ಕಣ್ಣಕಾದೇರನಿಷ್ಟಸಾಧನತ್ವಮನುಭೂತಂ ಸ್ಮೃತ್ವಾಽಸ್ಯ ಚ ಕಣ್ಣಕಾದಿತ್ವೇನ ತದನುಮಿಮಾನಸ್ಯಹಾನಬುಧ್ಧಿರುಪಜಾಯತೇ | ಏವಂ ಕದಲೀಫಲಾದಾವಿಷ್ಟಸಾಧನತ್ವಾನುಮಾನಾನನ್ತರಮುಪಾದಾನಬುಧ್ಧಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ | ತೃಣಾದೌ ಚೌದಾಸೀನ್ಯಮನುಮಾಯೋಪೇಕ್ಷಾಬುಧ್ಧಿಃ ಪ್ರತಿಪದ್ಯತೇ | ಅತೋ ವಿಶಿಷ್ಟವಿಷಯ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಏವ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ ಫಲಮಿತಿ |

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥಪೂಜ್ಯಚರಣವಿರಚಿತಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತೌ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರಿಚ್ಛೇದಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

ಅನುಮಾನಪರಿಚ್ಛೇದ

ಅನುಮಾನದ ಲಕ್ಷಣ

1 ನಿರ್ದೋಷೋಪಪತ್ತಿರನುಮಾನಮ್ | ಉಪಪತ್ತಿವ್ಯಾಪ್ಯಂ ಯುಕ್ತಿರ್ಲಿಂಗಮಿತಿ ಪರ್ಯಾಯಃ | ಅವಿನಾಭಾವೋ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಸಾಹಚರ್ಯನಿಯಮ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ವ್ಯಾಪ್ತೇಃ ಕರ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ಯಮ್ | ತಸ್ಯಾಃ ಕರ್ತೃ ವ್ಯಾಪಕಮ್ | ಯಥಾ ಧೂಮಸ್ಯಾಗ್ನಿನಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿರವ್ಯಭಿಚರಿತಃ ಸಮ್ಭುಃ | ಯತ್ರ ಧೂಮಸ್ತತ್ರಾಗ್ನಿರಿತಿ ನಿಯಮಾತ್ | ತತ್ರ ಧೂಮೋ ವ್ಯಾಪ್ಯಃ | ಅಗ್ನಿವ್ಯಾಪಕಃ |

2 ಚತುಷ್ಟಯೀ ಖಲು ಧರ್ಮಾಣಾಂ ಗತಿಃ |

ಕೇಚಿತ್ಸಮವೃತ್ತಯೋ ಯಥಾ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಪಾಪಸಾಧನತ್ವೇ | ಯತ್ರ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಂ ತತ್ರ ಪಾಪಸಾಧನತ್ವ ಯತ್ರ ಪಾಪಸಾಧನತ್ವಂ ತತ್ರ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಮಿತಿ ನಿಯಮಾತ್ | ತತ್ರ ದ್ವಯೋರಪ್ಯನ್ಯೋನ್ಯಂ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಃ |

ಕೇಚಿನ್ಯೋನಾಧಿಕವೃತ್ತಯಃ | ಯಥಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾಗ್ನಿಮತ್ತ್ವೇ | ತತ್ರ ನ್ಯೂನವೃತ್ತಿಧೂಮವತ್ತ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ಯಮೇವ | ಅಧಿಕವೃತ್ತಾಗ್ನಿಮತ್ತ್ವಂ ವ್ಯಾಪಕಮೇವ |

ಕೇಚಿತ್ಪರಸ್ಪರಪರಿಹಾರೇಣೈವ ವರ್ತನೇ | ಯಥಾ ಗೋತ್ವಾಶ್ಚತ್ವೇ | ಯತೋ ಯತ್ರ ಗೋತ್ವಂ ನ ತತ್ರ ಸರ್ವಥಾಶ್ಚತ್ವಮ್ | ಯತ್ರ ಚಾಶ್ಚತ್ವಂ ನ ತತ್ರ ಸರ್ವಥಾ ಗೋತ್ವಮ್ | ತೇಷಾಂ ನಾನ್ಯೋನ್ಯಂ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವಃ | ಸಮ್ಭುಃ ಸ್ಯೈವಾಭಾವಾತ್ |

ಕೇಚಿತ್ ಕ್ವಚಿತ್ ಸಮಾವಿಷ್ಟಾ ಅಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ಪರಸ್ಪರಪರಿಹಾರೇಣೈವ ವರ್ತನೇ | ಯಥಾ ಪಾಚಕತ್ವಪುರುಷತ್ವೇ | ತಯೋಃ ಪುರುಷವಿಶೇಷೇ ಸಮಾವೇಶೇಽಪಿ ಪಾಚಕತ್ವಂ ಪುರುಷತ್ವಪರಿಹಾರೇಣ ಸ್ತ್ರೀಷು ವರ್ತತೇ | ಪುರುಷತ್ವಮಪಿ ಪಾಚಕತ್ವ ಪರಿಹಾರೇಣಾಪಚಿತಿ ಪುರುಷೇ ವರ್ತತೇ | ತೇಽಪಿ ನಾನ್ಯೋನ್ಯಂ ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಭಾವವಂತಃ | ಸತ್ಯಪಿ ಸಮ್ಭುಃ ಪರಸ್ಪರವ್ಯಭಿಚಾರಿತ್ವಾತ್ |

ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ಯೋ ಧರ್ಮೋ ವ್ಯಾಪಕಪ್ರಮಿತಿಸಾಧನಂ ಭವನ್ನನುಮಾನಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ವ್ಯಾಪಕಶ್ಚಾನುಮೇಯ ಇತಿ |

3. ನನು ಪರ್ವತೇ ವರ್ತಮಾನೋ ಧೂಮೋ ಗೃಹಾನ್ವರ್ವರ್ತಿನಃ ಪುರುಷಸ್ಯ ಕಿಮಿತ್ಯಗ್ನಿಪ್ರಮಾಂ ನ ಜನಯತಿ | ಉಚ್ಯತೇ | ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವದನುಮಾನಮಜ್ಞಾತ ಕರಣಮ್ | ಕಿಂತು ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾತಮೇವ | ತಥಾಽಪಿ ನಾರಿಕೇಲದ್ವೀಪವಾಸಿನೋ ದೇಶಾನ್ತರಂ ಗತಸ್ಯ ಧೂಮಪ್ರಮಿತಾವಪಿ ಕಸ್ಮಾನ್ನಾಗ್ನಿಪ್ರಮೋದಯಃ | ಉಚ್ಯತೇ | ತಸ್ಯ ಧೂಮಸ್ವರೂಪಜ್ಞಾನೇಽಪ್ಯಗ್ನಿವ್ಯಾಪ್ತತಯಾ ತದ್ ಜ್ಞಾನಾಭಾವಾತ್ | ಜ್ಞಾತ ವ್ಯಾಪ್ತಿಕಸ್ಯಾಪಿ ಕುತಃ ಕದಾಚಿದಗ್ನಿಪ್ರಮಾಽನುತ್ತತ್ತಿಃ | ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸ್ಮರಣಾಭಾವಾತ್ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಮರಣವತಃ ಪರ್ವತೇ ಧೂಮಂ ದೃಷ್ಟವತೋಽಪಿ ಕಥಂ ಪರ್ವತಾದನ್ಯತ್ರಾಗ್ನಿ ಪ್ರಮಾಽನುದ್ಭವಃ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರಕಾರಮಪೇಕ್ಷ್ಯ ಲಿಙ್ಗಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಲಿಙ್ಗಜ್ಞಾನಜನಕತ್ವ ನಿಯಮಾತ್ | ತಥಾ ಹಿ | ಕಯೋಶ್ಚಿತ್ಸಮಾನ ದೇಶಕಾಯೋವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಯಥಾ ರಸಸ್ಯ ರೂಪೇಣ| ಕಯೋಶ್ಚಿತ್ಸಮಾನದೇಶತ್ವೇಽಪಿ ಭಿನ್ನಕಾಲಯೋಃ | ಯಥಾ ಧೂಮಸ್ಯಾಗ್ನಿನಾ | ಕಯೋಶ್ಚಿತ್ಸಮಾನಕಾಲತ್ವೇಽಪಿ ಭಿನ್ನದೇಶಯೋಃ | ಯಥಾ ಕೃತಿಕೋದಯಸ್ಯ ರೋಹಿಣ್ಯುದಯಾಸತ್ಯಾ | ಕಯೋಶ್ಚಿದ್ಭಿನ್ನದೇಶಕಾಲಯೋಃ | ಯಥಾಧೋದೇಶೇ ನದೀಪೂರಸ್ಯೋರ್ಧ್ವದೇಶವೃಷ್ಟ್ಯಾ | ಕಸ್ಯಚಿತ್ಕಾದಾಚಿತ್ಸಸ್ಯ ಸಮಾನದೇಶತ್ವೇಽಪಿ ಸಾರ್ವಕಾಲೀನೇನ | ಯಥಾ ಪತನಸ್ಯ ಗುರುತ್ವೇನ | ಕಸ್ಯಚಿತ್ಸಮಾನದೇಶತ್ವೇಽಪಿ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕಸ್ಯ ಕಾದಾಚಿತ್ಕೇನ | ಯಥಾ ಶರೀರತ್ವಸ್ಯ ವಿನಾಶೇನ | ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪ್ರದೇಶವರ್ತಿನೋ ವ್ಯಾಪ್ಯವರ್ತಿನಾ | ಯಥಾ ಸಂಯೋಗಸ್ಯ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ | ಕಸ್ಯಚಿದ್ವ್ಯಾಪ್ಯವರ್ತಿನಃ ಪ್ರದೇಶವರ್ತಿನಾ | ಯಥಾ ರೂಪಸ್ಯ ಸಂಯೋಗೇನ | ಕಯೋಶ್ಚಿದೇಕಾವಯವಿವರ್ತಿನೋರಪ್ಯವಯವಭೇದೇನ | ಯಥಾ ತುಲೋನ್ನಮನಾವನಮನಯೋರಿತ್ಯಾದಿ | ತಥಾ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನ ತತ್ಸ್ಮರಣಸಹಿತಂ ಲಿಙ್ಗಸ್ಯ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಯಗ್ ಜ್ಞಾತಂ ವಾ ಲಿಙ್ಗಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಪ್ರಕಾರಾನುಸಾರೇಣ ಸಮುಚಿದೇಶಾದೌ ಲಿಙ್ಗಪ್ರಮಾಂ ಜನಯದನುಮಾನಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ | ಅತ ಏವ ಲಿಙ್ಗಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಜ್ಞಾತತ್ವೇಽಪಿ ದೇಶವಿಶೇಷಾದಿ ಸಂಸೃಷ್ಟತಯಾ ಜ್ಞಾಪಕತ್ವಾನ್ನಾನುಮಾನಸ್ಯ ವೈಯರ್ಥ್ಯಮ್|ತತಶ್ಚಾನುಮಾನಸ್ಯ ದ್ವಯಂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಮ್ | ವ್ಯಾಪ್ತೀಃ ಸಮುಚಿತದೇಶಾದೌ ಸಿದ್ಧಿಶ್ಚೇತಿ | ನ ತು ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾನಿಯಮಃ |

4. ನನು ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನಂ ಕೇನ ಪ್ರಮಾಣೇನ ಜಾಯತೇ | ಯಥಾಯಥಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನಾಗಮೈರಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ | ತತ್ರ ತಾವದ್ಧೂಮಸ್ಯಾಗ್ನಿನಾ ವ್ಯಾಪ್ತೀಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಗಮ್ಯಾ | ತಥಾ ಹಿ | ಮಹಾನಸಾದೌ ಧೂಮಾಗ್ನೋಃ ಸಾಹಚರ್ಯಂ ಪಶ್ಯತಃ ಪುರುಷಸ್ಯೈಷ

ವಿಮರ್ಶೋ ಜಾಯತೇ | ಕಿಮತ್ಯವೈತೌ ಧೂಮಾಗ್ನೀ ಸಹಚರಿತಾವನ್ಯತ್ರ ದೇಶಾಂತರೇ ಕಾಲಾಂತರೇ ಚೈತಜ್ಜಾತೀಯೌ ಪರಸ್ಪರಪರಿಹಾರೇಣ
ವರ್ತತೇ ಉತಾನ್ಯತರ ಏವಾನ್ಯತರಪರಿಹಾರೇಣ ಕಿಂ ವಾ ಸಕಲ ದೇಶಕಾಲಯೋಃ ಸಹಚರಿತಾವೇವೇತಿ | ತತೋ ಭೂಯೋ ಭೂಯೋ
ಧೂಮಂ ಪಶ್ಯನ್ನಗ್ನಿಂ ಪಶ್ಯತಿ | ಅಗ್ನ್ಯಭಾವೇ ಚ ಧೂಮಭಾವಮ್ | ತಥಾ ಧೂಮಾಭಾವೇಽಪಿ ಕ್ವಚಿದಗ್ನಿಸದ್ಭಾವಮ್ | ತತಃ ಪುನರೇಷ
ವಿಚಾರೋ ಭವತಿ | ಯಥಾ ಬಹುಷು ಸ್ಥಲೇಷು ಧೂಮೇನ ಸಹಚರಿತೋಽಪ್ಯಗ್ನಿಃ ಕ್ವಚಿತ್ತಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ವರ್ತತೇ | ತಥಾ ಧೂಮೋ
ಮತ್ತರಿಚಿತಸ್ಥಲೇಷ್ವಗ್ನಿನಾ ಸಹ ವರ್ತಮಾನೋಽಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ತಂ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ವರ್ತತೇ | ಕಿಂ ವಾ ಸರ್ವತ್ರ ತತ್ಸಹಚರಿತ ಏವೇತಿ | ತತಃ
ಪುನರೇಷಾ ಬುದ್ಧಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ | ಅಗ್ನೇರ್ಧೂಮಸಮ್ಪನ್ಧೇಽಸ್ಯಾದ್ರೇನ್ಧನಸಂಯೋಗ ಉಪಾಧಿಃ | ಸ ಚ ಧೂಮವ್ಯಾಪಕಃ | ಸ್ವಯಂ
ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನಸ್ತಂ ವ್ಯಾವರ್ತಿತವಾನ್ | ನ ಪುನರಗ್ನಿಮ್ | ತದವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ | ತಥಾ ಧೂಮಸ್ಯಾಗ್ನಿಸಮ್ಪನ್ಧೇ ಯದಿ ಕಶ್ಚಿದುಪಾಧಿಃ
ಸ್ಯಾತ್ತದಾ ಸೋಽಪ್ಯಗ್ನಿಮ್ ವ್ಯಭಿಚರಿಷ್ಯತಿ | ನ ಚೇನ್ನಿರ್ನಿಮಿತ್ತಸ್ಯ ಸಮ್ಪನ್ಧಸ್ಯ ಧೂಮಸ್ವಭಾವತ್ವೇನ ನ ಕ್ವಾಪಿ ತದಭಾವೋ
ಭವಿಷ್ಯತೀತ್ಯೇವಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯ ಮಹಾನಸಾದಾವುಪಾಧಿಗವೇಷಣೇ ಪ್ರವರ್ತತೇ |

5. ತತ್ರ ಕೇಚಿಧರ್ಮಾ ಉಭಯವ್ಯಾಪಕಾಃ | ಯಥಾ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಮ್ | ನೈತತ್ಸಮ್ಪನ್ಧಂ ವಿಘಟಯಿತುಮೀಶತೇ |
ಕೇಚಿದುಭಯಾವ್ಯಾಪಕಾಃ | ಯಥಾ ಮಹಾನಸತ್ವಮ್ | ತೇಽಪಿ ನೈತತ್ಸಮ್ಪನ್ಧವಿಘಟನಾಯ ಸಮರ್ಥಾಃ | ಕೇಚಿದ್ಧೂಮವ್ಯಾಪಕಾ
ಅಗ್ನ್ಯವ್ಯಾಪಕಾಃ | ಯಥಾಽಽದ್ರೇನ್ಧನಸಂಯೋಗಃ | ತೇಽಪ್ಯಗ್ನೇರ್ಧೂಮವಿಯೋಜನೇ ಶಕ್ತಾ ಅಪಿ ನ ಧೂಮಸ್ಯಾಗ್ನಿವಿಯೋಜನೇ |
ಯಸ್ತಗ್ನೇರ್ವ್ಯಾಪಕೋ ಧೂಮಸ್ಯತ್ವವ್ಯಾಪಕಃ ಸ ಸ್ವಯಂ ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನಃ ಶಕ್ಯತ್ಯೇತತ್ಸಮ್ಪನ್ಧಮ್ ವಿಘಟಯಿತುಮ್ | ಸ ತು ನಾಸ್ತೇವ |
ಅನುಪಲಮ್ಭಾತ್ | ಅತೀನ್ದ್ರಿಯೋಽಪಿ ಪ್ರಮಾಣಾಂತರವೇದ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್ | ನ ಚ ತತ್ರಮಾಣಮುಪಲಭ್ಯತೇ | ನಚಾಪ್ರಾಮಾಣಿಕಃ
ಶಙ್ಕಾಮಪ್ಯಧಿರೋಹತಿ | ಅತೋ ನಾತ್ರೋಪಾಧಿರಸ್ತೀತಿ ನಿರ್ಣೀತವತೋಽವಿನಾಭಾವಪ್ರಮಿತಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ |

6. ನನ್ನೇವಂ ಸತಿ ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಾಹಕಮ್ | ಮೈವಮ್ | ಯತಃ ಸಾಹಚರ್ಯಗ್ರಾಹಿಣಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಯ
ಭೂಯೋದರ್ಶನವ್ಯಭಿಚಾರಾದರ್ಶನೋಪಾದ್ಯಭಾವನಿಶ್ಚಯಾಃ ಸಹಕಾರಿಣಃ | ನ ಚ ಸಹಕಾರಿಭೇದೇಽಪಿ ಪ್ರತ್ಯಭಿಜ್ಞಾಯಾಮಿವ

ಪ್ರಮಾಣಾನಂತರತ್ವಮ್ | ವರ್ತಮಾನಸನ್ನಿಶ್ಚಯಮಾತ್ರಗ್ರಾಹಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಂ ಕಥಮತೀತಾದ್ಯಾಸ್ವದಾಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ಗೃಹ್ಣೀಯಾದಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಸಹಕಾರಿಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಕಾ(ಕ)ರಣಾನಾಂ ಶಕ್ತಂತರಾವಿಭಾವಸ್ಯ ಬಹುಲಮುಪಲಮ್ಯಾತ್ |

7. ಕಿಂಚ ಪ್ರತೀತಸ್ಯ ಧೂಮಸ್ಯಾಗ್ನಿಸಮ್ಪನ್ನೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕತಯಾ ನಿಶ್ಚಿತೇ ಯದ್ಯನ್ಯತ್ರಾಪಿ ಧೂಮಃ ಸ್ಯಾತ್ತರ್ಹಿ ತಸ್ಯಾಪ್ಪೇವಮಿತ್ಯೇವಂ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹೋ ಭವತೀತ್ಯತಃ ಕಾತ್ರಾನುಪಪತ್ತಿಃ | ಏತೇನ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾಭಿಧೇಯತ್ವ ಯೋವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ಗೃಹ್ಣತಃ ಸಾರ್ವಜ್ಞಪ್ರಸಂಗ ಇತ್ಯಪಿ ಪರಾಸ್ತಮ್ |

ಕುತ ಏತತ್ಸರ್ವಂ ಕಲ್ಪತ ಇತಿ ಚೇತ್ | ಕಾರ್ಯದರ್ಶನಾದೇವ | ಅಸ್ತಿ ತಾವದ್ಧೂಮದರ್ಶನಾನಂತರಮಗ್ನಿಜ್ಞಾನಮ್ | ನ ಚ ತದಯಥಾರ್ಥಮ್ | ಸಂವಾದಿತ್ವಾತ್ | ನ ಚಾನ್ಯದರ್ಶನೇನಾನ್ಯಜ್ಞಾನಂ ನಿರ್ಮಿತ್ತಂ ಭವಿತುಮರ್ಹತಿ | ಅತಿಪ್ರಸಂಗಾತ್ | ನ ಚ ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರಮಾಂ ಸಮುಚಿತದೇಶತ್ವಪ್ರಮಾಂ ಚಾಪಹಾಯ ನಿಮಿತ್ತಾಂತರಮಸ್ತೀತಿ ಕಾರ್ಯಮೇವೈತತ್ಕಲ್ಪಯತಿ | ಯಥಾ ಖಲು ಶಿಲಾಶಕಲಾ ದಾವಾನುಪಲಬ್ಧಾಮಪಿ ಕ್ಷಿತಿಲಿಲಾದಿಸಹಕಾರಿಸಮುದ್ಯೋತಾಂ ಬೀಜಸ್ಯ ಶಕ್ತಿಮಜ್ಜುರದರ್ಶನಮ್ ಕಲ್ಪಯತೀತಿ |

ಅನುಮಾನಗಮ್ಯಾಂ ತು ವ್ಯಾಪ್ತಿಮುತ್ತರತ್ರೋದಾಹರಿಷ್ಯಾಮಃ | ನ ಚ ತಸ್ಯಾಪ್ಯನುಮಾನಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಪೇಕ್ಷಾಯಾಮನವಸ್ಯಾ | ಅಂತಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಗಮಮೂಲತ್ವಾತ್ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋ ನ ಹಂತವ್ಯೋ ಗೌರ್ನ ಪದಾ ಸ್ಪೃಷ್ಟವ್ಯೇತ್ಯಾಗಮಗಮ್ಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ನ ಚಾತ್ರ ಕಶ್ಚಿತ್ ಕ್ಷುದ್ರೋಪದ್ರವೋ ನಾಪಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಾಪೇಕ್ಷೇತಿ |

ಅನುಮಾನದ ವಿಭಾಗ

8. ತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮ್ | ಕಾರ್ಯಾನುಮಾನಂ ಕಾರಣಾನುಮಾನಮಕಾರ್ಯಕಾರಣಾನುಮಾನಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ | ಧೂಮೋಽಗ್ನೇಃ | ದ್ವಿತೀಯಂ ಯಥಾ | ವಿಶಿಷ್ಟಮೇಘೋನ್ನತಿವ್ಯಷ್ಟೇಃ | ಇಯಾಂಸ್ತುವಿಶೇಷಃ | ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರಣಮಾತ್ರಮನುಪಮಾಯತಿ | ಕಾರಣಂ ತು ಸಮಗ್ರಮೇವ ಕಾರ್ಯಮಿತಿ | ತೃತೀಯಂ ಯಥಾ | ರಸೋ ರೂಪಸ್ಯೇತಿ | ಪುನರ್ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ದೃಷ್ಟಂ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಯಾಗ್ಯಾರ್ಥಾನುಮಾಪಕಂ ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ ಧೂಮೋಽಗ್ನೇಃ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಯೋಗ್ಯಾರ್ಥಾನುಮಾಪಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯತೇ

ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ ರೂಪಾದಿಜ್ಞಾನಂ ಚಕ್ಷುರಾದೇಃ | ಅಥವಾ ಯಥಾ ಭೂತಯೋರ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಂ ತಥಾಭೂತಯೋರೇವ ಲಿಂಗಲಿಂಗಭಾವೇ
 ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ ಧೂಮಾಗ್ನೋಃ | ವ್ಯಾಪ್ಯವ್ಯಾಪಕಯೋರನ್ಯಾದೃಶತ್ವೇಽಪಿ ತತ್ಸಾಮಾನ್ಯಾಕಾರಾನುಗಮೇನ ಲಿಂಗಲಿಂಗಭಾವೇ
 ಸಮಾನ್ಯತೋ ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ ಕೃಷೀವಲಸ್ಯ ಕರ್ಷಣಾದಿಪ್ರವೃತ್ತೇರ್ಧಾನ್ಯಾದಿಫಲವತ್ತ್ವದರ್ಶನೇನ ಯಜ್ಞಾದೇಃ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ
 ಫಲಾನುಮಾನಮ್ | ಪ್ರೇಕ್ಷಾವತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿತ್ವಫಲವತ್ತ್ವ ಸಾಮಾನ್ಯಾನುಗಮಾತ್ |

9. ಪುನರ್ಧ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸಾಧನಾನುಮಾನಂ ದೂಷಣಾನುಮಾನಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ | ದೂಷಪ್ರಮಿತ್ಯಾಽಗ್ನಿಪ್ರಮಿತಿಸಾಧನಮ್ |
 ದೂಷಣಾನುಮಾನಮಪಿ ದ್ವೇಧಾ | ದುಷ್ಟಿಪ್ರಮಿತಿಸಾಧನಂ ತರ್ಕಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ಯಥಾ | ನೇದಂ ಸ್ವಸಾಧ್ಯಸಾಧನಸಮರ್ಥಮ್ |
 ಪ್ರಮಾಣಬಾಧಿತತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿ |

ತರ್ಕದ ಐದು ಅಂಗಗಳು.

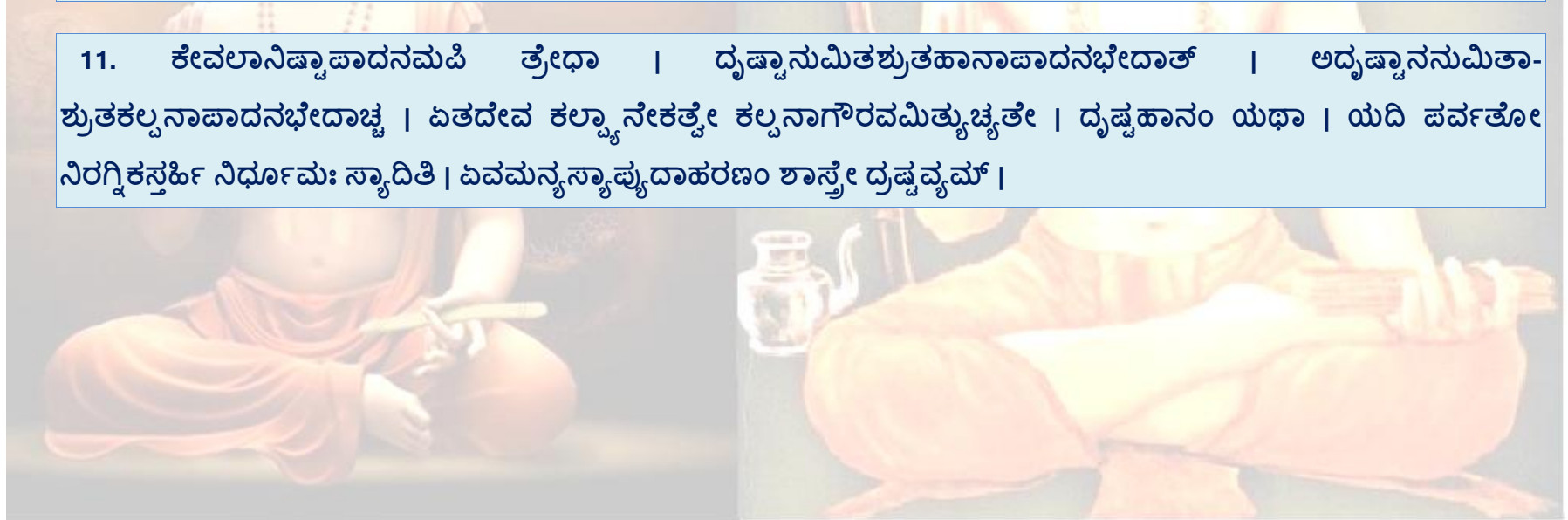
10. ಕಸ್ಯಚಿಧರ್ಮಸ್ಯಾಜ್ಞೇಕಾರೇಽರ್ಥಾಂತರಸ್ಯಾಪಾದನಂ ತರ್ಕಃ | ತಸ್ಯ ಪಞ್ಚಾಂಗ್ನಿ | ಆಪಾದಕಸ್ಯಾಪಾದ್ಯೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ,
 ಪ್ರತಿತರ್ಕೇಣಾಪ್ರತಿಘಾತಃ, ಆಪಾದ್ಯಸ್ಯಾನಿಷ್ಠತ್ವಂ, ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಹಾನಮಪ್ರಾಮಾಣಿಕಲ್ಪನಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರಾದ್ಯಂ ತ್ರೇಧಾ
 | ದೃಷ್ಟಾನುಮಿತಶ್ರುತಹಾನಭೇದಾತ್ | ದ್ವಿತೀಯಮಪ್ಯದೃಷ್ಟಾನುಮಿತಶ್ರುತಕಲ್ಪನಾಭೇದಾತಿ ತ್ರಿವಿಧಮ್ | ಏತದೇವ ಕಲ್ಯಾಣೇಕತ್ವೇ
 ಕಲ್ಪನಾಗೌರವಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಆಪಾದ್ಯಸ್ಯ ವಿಪರ್ಯಯೇ ಪರ್ಯಾವಸಾನಂ ಪರಸ್ಯಾನನುಕೂಲತ್ವಂ ಚೇತಿ | ಆಪಾದ್ಯಮನಿಷ್ಠಂ ಪುನಃ ಪಞ್ಚಧಾ ಭಿದ್ಯತೇ |
 ಆತ್ಮಾಶ್ರಯತ್ವಮನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಂ ಚಕ್ರಕಾಶ್ರಯತ್ವಮನವಸ್ಥಾ ಕೇವಲಾನಿಷ್ಠಂ ಚೇತಿ | ತದ್ಭೇದಾತ್ತದಾಪಾದನರೂಪಸ್ತಕೋಽಪಿ
 ಪಞ್ಚವಿಧಃ | ತತ್ರ ತಸ್ಯೈವೋತ್ತಪತ್ತಿಜ್ಞಪ್ರಥಮಂ ತದುತ್ಪತ್ತಿಜ್ಞಪ್ರವೇಕ್ಷಾಜ್ಞೇಕಾರೇ ಸ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವ-
 ರೂಪಮಾತ್ಮಾಶ್ರಯತ್ವಮಾಪಾದ್ಯತೇ | ಯದಿ ಘಟೋಽಯಮಸ್ಯೈವ ಘಟಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕಃ ಸ್ಯಾತ್ತರ್ಹಿ ಸ್ವತೋಽಪಿ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಸ್ಯಾತ್ |

ಯದ್ಯಸ್ಯ ಕಾರಣಂ ತತ್ತತೋಽಪಿ ಪೂರ್ವಭಾವಿ ದೃಷ್ಟಮ್ | ಯಥಾ ಪಟಕಾರಣಂ ತಂತವಸ್ತದಪೇಕ್ಷಯಾ ಪೂರ್ವಭಾವಿನಃ | ನ ಚಾತ್ರಪ್ರತಿಕೂಲಸ್ತಕೋಽಸಿ | ಯದಿ ಘಟಸ್ಯ ಘಟ ಏವ ಕಾರಣಂ ನ ಸ್ಯಾತ್ತರ್ಹಿದಮಾಪದ್ಯತ ಇತಿ | ಅನಿಷ್ಟಂ ಚೇದಮ್ | ಸ್ವಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಸ್ಯಾಪಾಮಾಣಿಕತ್ವಾತ್ | ವ್ಯಾಹತತ್ವೇನಾಜ್ಞೇಕರ್ತುಮನುಚಿತತ್ವಾಚ್ಚ | ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಂ ಹಿ ತದಭಾವವತಿ ಕಾಲೇ ಭಾವಃ | ನ ಚ ಸ್ವಾಭಾವವತಿ ಕಾಲೇ ಸ್ವಯಂ ಭವತೀತಿ ನ ವ್ಯಾಹತಮ್ | ನ ಚೇತ್ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಮಜ್ಞೇಕ್ರಿಯತೇ ತದಾ ನ ಸ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಯಂ ಕಾರಣಮ್ | ನ ಚೈವಮೇವಾಪಾದಕಂ ಪ್ರತ್ಯಾಪಾದಯಿತುಂ ಶಕ್ಯತ ಇತಿ ಪಞ್ಚಾಙ್ಗಾನಿ |

ಏವಂ ಜ್ಞಾಪ್ತಾವಪಿ ತದ್ ಜ್ಞಾನಸ್ಯ ತದ್ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತಿ ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಮಾಪಾದ್ಯಮ್ | ದ್ವಯೋರಿತರೇತರಕಾರಣತ್ವಾಜ್ಞೇಕಾರೇ ತ್ವನ್ಯೋನ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವರೂಪಮನ್ಯೋನ್ಯಾಶ್ರಯತ್ವಮಾಪಾದ್ಯಮ್ | ಬಹೂನಾಂ ಚಕ್ರವತ್ಕಾರ್ಯಕಾರಣಭಾವಾಭ್ಯುಪಗಮೇ ಪೂರ್ವಭಾವಿತ್ವಲಕ್ಷಣಂ ಚಕ್ರಕಾಶ್ರಯತ್ವಮ್ | ಅನವಸ್ಥಿತಾಸಿದ್ಧಕಾರಣಾಪೇಕ್ಷಾಯಾಂ ಮೂಲಕ್ಷಯಾಪರನಾಮಕಪ್ರತೀತಿಕಾರ್ಯ-ವಿಲೋಪಲಕ್ಷಣಾನವಸ್ಥಾ |

11. ಕೇವಲಾನಿಷ್ಠಾಪಾದನಮಪಿ ತ್ರೇಧಾ | ದೃಷ್ಟಾನುಮಿತಶ್ರುತಹಾನಾಪಾದನಭೇದಾತ್ | ಅದೃಷ್ಟಾನುಮಿತಾ-ಶ್ರುತಕಲ್ಪನಾಪಾದನಭೇದಾಚ್ಚ | ಏತದೇವ ಕಲ್ಯಾಣೇಕತ್ವೇ ಕಲ್ಪನಾಗೌರವಮಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ | ದೃಷ್ಟಹಾನಂ ಯಥಾ | ಯದಿ ಪರ್ವತೋ ನಿರಗ್ನಿಕಸ್ತರ್ಹಿ ನಿರ್ಧೂಮಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಏವಮನ್ಯಸ್ಯಾಪ್ಯುದಾಹರಣಂ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ದೃಷ್ಟವ್ಯಮ್ |

ತರ್ಕದಲ್ಲಿ - ಅಸಿದ್ಧಿ ವಿರೋಧಗಳು ದೋಷವಲ್ಲ

12. ಅನುಮಾನತ್ವೇಽಪಿ ತರ್ಕಸ್ಯಾಪಾದಕಾಸಿದ್ಧಿರದೂಷಣಮ್ | ಪರಾಭ್ಯುಪಗಮಮಾತ್ರಸ್ಯ ತತ್ರ ಸಿದ್ಧಿಪದಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ಏವಮಾಪಾದ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧೋಽಪಸಿದ್ಧಾಂತಶ್ಚ ನ ದೂಷಣಮ್ | ನಿರ್ಧೂಮೋ ಭವತೀತ್ಯ ಸಾಧನಾತ್ | ಯಥಾ ಸಾಧನಾನುಮಾನೇ ನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಮಾತ್ರಂ ನಾಪಿ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತಾಮಾತ್ರಂ ಸಾಧ್ಯಪ್ರಮಿತಿಸಾಧನಂ ಕಿಂತು ಮಿಲಿತಮೇವ | ಏವಮನಿಷ್ಠಾಪಾದನಂ ವಿಪರ್ಯಯೇ ಪರ್ಯಾವಸಾನಂ ಚೋಭಯಂ ಮಿಲಿತಮಾನುಮಿತಿಸಾಧನಂ ಭವತೀತಿ ತರ್ಕಸ್ಯ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮುಪಪದ್ಯತೇ |

ಸೋಽಯಂ ಕ್ವಚಿದ್ವಿಪರೀತಶಙ್ಕಾನಿರಸನದ್ವಾರೇಣ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಮನುಗ್ರಾಹ ಕೋಽಪಿ ಭವತೀತಿ |

ಪರರು ಹೇಳುವ ಅನುಮಾನವಿಭಾಗ ಸರಿಯಲ್ಲ

13. ಕೇವಲಾನ್ವಯಿಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕ್ಯನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿಭೇದಾತ್ರಿವಿಧಮನುಮಾನಮಿತ್ಯೇಕೇ | ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮವಿಶಿಷ್ಟೋ ಧರ್ಮಿ ಪಕ್ಷಃ | ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಾವರ್ತಮಾನಮ್ | ನಿಶ್ಚಿತಸಾಧ್ಯಸಮಾನಧರ್ಮಾ ಧರ್ಮೀ ಸಪಕ್ಷಃ | ತತ್ರ ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ನೇಕದೇಶೇ ವಾ ವರ್ತಮಾನಮ್ | ಸಾಧ್ಯತತ್ಸಮಾನಧರ್ಮರಹಿತೋ ಧರ್ಮೀ ವಿಪಕ್ಷಃ | ತದ್ರಹಿತಂ ಕೇವಲಾನ್ವಯಿ | ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸರ್ವಸಪಕ್ಷತದೇಕದೇಶವ್ಯತಿಭೇದಾತ್ | ಶಬ್ದೋಽಭಿಧೇಯಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾದಿತಿ ಸಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಮ್ | ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ನಭಿಧೇಯತಯಾ ಸಮೃತಿಪನ್ನೇ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಸ್ಯ ವೃತ್ತೇಃ | ಗುಣತ್ವಾದಿತಿ ಸಪಕ್ಷೈಕದೇಶವ್ಯತಿ | ರೂಪಾದೌ ವೃತ್ತೇರ್ಘಟಾದಾವವೃತ್ತೇಃ |

14. ದ್ವಿವಿಧಾ ಕಿಲ ವ್ಯಾಪ್ತೀಃ | ಅನ್ವಯತೋ ವ್ಯತಿರೇಕತಶ್ಚೇತಿ | ಸಾಧನಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿರನ್ವಯಃ | ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸ್ಯ ಸಾಧನಾಭಾವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿವ್ಯತಿರೇಕಃ | ತತ್ರಾಸ್ಯ ಕೇವಲಮನ್ವಯ ಏವಾಸ್ತಿ | ಯತ್ರಮೇಯಂ ತದಭಿಧೇಯಂ ಯಥಾ ಘಟ ಇತಿ | ನ ತತ್ರ ವ್ಯತಿರೇಕಃ | ಯದಭಿಧೇಯಂ ನ ಭವತಿ ತತ್ರಮೇಯಂ ನ ಭವತೀತಿ ನಿದರ್ಶನಾಭಾವಾತ್ | ಸರ್ವಸ್ಯಾಪ್ಯಭಿಧೇಯತ್ವೇನಾನಭಿಧೇಯಾಸಮ್ಭವಾತ್ | ತೇನೈತತ್ಕೇವಲಾನ್ವಯೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿ

15. ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಮವಿದ್ಯಮಾನಸಪಕ್ಷಂಸರ್ವಸ್ಮಾದ್ವಿಪಕ್ಷಾದ್ವ್ಯಾಪ್ತಂ ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕಿ | ಯಥಾ ಜೀವಚ್ಛರೀರಜಾತಂ ಸಾತ್ಮಕಂ ಪ್ರಾಣಾದಿಮತ್ತಾದಿತಿ | ಅಸ್ಯ ಹಿ ಯತ್ಸಾತ್ಮಕಂ ನ ಭವತಿ ತತ್ರಾಣಾದಿಮನ್ನ ಭವತಿ ಯಥಾ ಘಟ ಇತಿ ವ್ಯತಿರೇಕ ಏವಾಸ್ತಿ | ನ ತು ಯತ್ರಾಣಾದಿಮತ್ತತ್ಸಾತ್ಮಕಮಿತ್ಯನ್ವಯಃ | ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ಜೀವಚ್ಛರೀರಸ್ಯ ಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ | ಅನ್ಯಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ನಿರಾತ್ಮಕತ್ವಾತ್ | ತೇನೈತತ್ಕೇವಲ ವ್ಯತಿರೇಕೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿ

16. ಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಂ ಸಪಕ್ಷವೃತ್ತಿ ಸರ್ವವಿಪಕ್ಷವ್ಯಾವೃತ್ತಮನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೀತಿ | ತದಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸರ್ವಸಪಕ್ಷತದೇಕದೇಶವೃತ್ತಿಭೇದಾತ್ | ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾದಿತಿ ಸಪಕ್ಷವ್ಯಾಪಕಮ್ | ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ನನಿತ್ಯೇ ಕೃತಕತ್ವಸ್ಯ ವೃತ್ತೇಃ | ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ತಾದಿತಿ ಸಪಕ್ಷೈಕದೇಶವೃತ್ತಿ | ಅಗ್ನಿಮತ್ಯಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ ವೃತ್ತೇಃ | ಕ್ವಚಿಚ್ಛಾವೃತ್ತೇಃ | ಇದಂ ಹಿ ಯದ್ಧೂಮವತ್ತದಗ್ನಿಮದ್ಯಥಾಮಹಾನಸಃ | ಯದಗ್ನಿಮನ್ನ ಭವತಿ ತದ್ಧೂಮವನ್ನ ಭವತಿ ಯಥಾ ಹ್ರದ ಇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿದ್ವಯಸದ್ಭಾವಾದನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕೀತ್ಯುಚ್ಯತೇ |

17. ತದಿದಮಸತ್ | ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತೇಃ ಪ್ರಕೃತಸಾಧ್ಯಸಿದ್ಧಾವನುಪಯೋಗಾತ್ | ನ ಹಿ ಭಾವೇನ ಭಾವಸಾಧನೇಽಭಾವಸ್ಯಾಭಾವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಿರುಪಯುಜ್ಯತೇ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಧರ್ಮತಯೋರ್ವೈಯ್ಯರ್ಥಿಕರಣ್ಯಂ ಚೈವಂ ಸತಿ ಸ್ಯಾತ್ | ಕಥಂ ತರ್ಹಿ ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿಣಃ ಶಾಸ್ತ್ರೇ ಸಂವ್ಯವಹಾರಃ | ಇತ್ಥಮ್ | ತತ್ರಾಪಿ ಯತ್ರಾಣಾದಿಮತ್ತತ್ಸಾತ್ಮಕಮಿತ್ಯೇವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಃ | ಕಿನ್ನು ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಾನಸ್ಯೈವ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಿವಿಷಯತ್ವಪ್ರಾಪ್ತ್ಯಾ ಸಾ ದರ್ಶಯಿತುಮಶಕ್ಯಾಽಭೂತ್ | ತತೋಽನುಮಾನೇನ ತಾಂ ಸಾಧಯಿತುಂ ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿರುಪನ್ಯಸ್ಯತೇ | ಪ್ರಾಣಾದಿಮತ್ತಾದಿತಿ ಪ್ರಯುಕ್ತೇ ಕಥಮಸ್ಯ ವ್ಯಾಪ್ತಿರಿತ್ಯಾಕಾಙ್ಕ್ಷಾಯಾಮ್ ಪ್ರಾಣಾದಿಮತ್ತಂ ಸಾತ್ಮಕತ್ವೇನ ವ್ಯಾಪ್ತಮ್ | ತದಭಾವವ್ಯಾಪಕಾ ಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿತ್ವಾತ್ | ಯದ್ಯದಭಾವವ್ಯಾಪಕಾಭಾವಪ್ರತಿಯೋಗಿ ತತ್ತೇನವ್ಯಾಪ್ತಮ್ | ಯಥಾ

ಧೂವತ್ತ್ವಮಗ್ನಿಮತ್ತೇನೇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಸ್ಯ ವಿವಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ | ಅನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿಣಿ ತು ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿರನುಪಯುಕ್ತೇವ | ವಿವಕ್ಷಿತವ್ಯಾಪ್ತೇಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿನೈವಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ | ವ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವದರ್ಶನಮುಖೇನ ಕಥಿಷ್ಠಾದುಪಯುಜ್ಯತೇ ವೇತಿ |

ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅನಮಾನವಿಭಾಗ

18. ಪುನರನುಮಾನಂ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸ್ವಾರ್ಥಂ ಪರಾರ್ಥಂ ಚೇತಿ | ತತ್ರ ಪರೋಪದೇಶಮನಪೇಕ್ಷ್ಯ ಯತ್ಸ್ವಯಮೇವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಜ್ಞಾನತತ್ಸ್ಮರಣಸಹಿತಂ ಲಿಂಗಜ್ಞಾನಮುತ್ತದ್ಯತೇ ತತ್ಸ್ವಾರ್ಥಾನುಮಾನಮ್ | ಯತ್ತು ಪರೋಪದೇಶಾಪೇಕ್ಷಮುತ್ತದ್ಯತೇ ತತ್ತರಾರ್ಥಾನುಮಾನಮ್ | ತಜ್ಜನಕತ್ವಾತ್ಪರೋಪದೇಶೋಽಪಿ ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನಮಿತಿ ಕ್ವಚಿದುಪಚರ್ಯತೇ | ಪರೋಪದೇಶಸ್ತು ಪಞ್ಚಾವಯವವಾಕ್ಯಾನೀತಿ ನೈಯಾಯಿಕಾದಯಃ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತೂದಾಹರಣೋಪನಯನಿಗಮನಾನ್ಯವಯವಾಃ | ಏತ ಏವ ವೈಶೇಷಿಕೈಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪದೇಶ ನಿರರ್ಶನಾನುಸನ್ಧಾನಪ್ರತ್ಯಾಮ್ನಾಯ ಇತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ | ತತ್ರ ಪಕ್ಷವಚನಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ | ಯಥಾ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ | ತತ್ರ ಧರ್ಮಿಣಮುದ್ದಿಶ್ಯ ಪಶ್ಚಾದರ್ಮೋ ವಿಧಾತವ್ಯಃ . ಸಾಧನತ್ವಖ್ಯಾಪಕವಿಭಕ್ತಂತಂ ಲಿಂಗವಚನಂ ಹೇತುಃ | ಯಥಾ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದಿತಿ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಲಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಸ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಸಾಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತೋ ವೈಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರಾನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿ-ಗ್ರಹಣ-ಸ್ಥಲಂ ಸಾಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಯಥಾ ಧೂಮಾನುಮಾನೇ ಮಹಾನಸಃ | ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಗ್ರಹಣಸ್ಥಲಂ ವೈಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಃ | ಯಥಾ ತತ್ತ್ವೇವ ಮಹಾಹ್ರದ ಇತಿ | ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರದರ್ಶನಪೂರ್ವಕಂ ದೃಷ್ಟಾಂತಾಭಿಧಾನಮುದಾಹರಣಮ್ | ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸಾಧರ್ಮ್ಯೋದಾಹರಣಮ್ | ವೈಧರ್ಮ್ಯೋದಾಹರಣಂ ಚೇತಿ | ಅನ್ವಯವ್ಯಾಪ್ತಿಪ್ರದರ್ಶನಪೂರ್ವಕಂ ಸಾಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಾಭಿಧಾನಂ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೋದಾಹರಣಮ್ | ಯಥಾ ಯೋಯೋ ಧೂಮವಾನ್ ಸ ಸೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಯಥಾ ಮಹಾನಸ ಇತಿ | ವ್ಯತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಪರ್ವದರ್ಶನಪೂರ್ವಕಂ ವೈಧರ್ಮ್ಯದೃಷ್ಟಾಂತಾಭಿಧಾನಂ ವೈಧರ್ಮ್ಯೋದಾಹರಣಮ್ | ಯಥಾ ಯೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಭವತಿ ಸ ಧೂಮವಾನ್ ಭವತಿ | ಯಥಾ ಮಹಾಹ್ರದ ಇತಿ | ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಾವಿನಾಭಾವಸ್ಯ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಪಕ್ಷೇ ವ್ಯಾಪ್ತಿಖ್ಯಾಪಕಂ ವಚನಮುಪನಯಃ | ಸೋಽಪಿ ದೃಷ್ಟಾಂತಾನುಸಾರೇಣ ದ್ವಿವಿಧಃ |

ತತ್ರ ಮಹಾನಸ ಇವ ಪರ್ವತೋ ಧೂಮವಾನಿತಿ ಸಾಧಮ್ಯೋಪನಯಃ ನ ಚ ಹೃದ ಇವಾಯಂ ನಿರ್ಧೂಮಃ ಪರ್ವತ ಇತಿ ವೈಧಮ್ಯೋಪನಯಃ | ಪುನಃ ಸಹೇತುಕಂ ಪಕ್ಷವಚನಂ ನಿಗಮನಮ್ | ಯಥಾ ತಸ್ಮಾತ್ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ |

ಪರಾರ್ಥಾನುಮಾನದಲ್ಲಿ ಅವಯವನಿಯಮ ಸರಿಯಲ್ಲ

19. ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತೂದಾಹರಣಾನ್ಯುದಾಹರಣೋಪನಯನಿಗಮನಾನಿ ವಾ ತ್ರಯ ಏವಾವಯವಾ ಇತಿ ಭಾಷ್ಣಾಃ | ಉದಾಹರಣೋಪನಯಾ ದ್ವಾವೇವೇತಿ ಬೌದ್ಧಾಃ | ತದೇತದಸತ್ | ವ್ಯಾಪ್ತಿದ್ವೈವಿಧ್ಯನಿರಾಕರಣೇನೋದಾಹರಣೋಪನಯದ್ವೈವಿಧ್ಯಸ್ಯಾಪಿ ನಿರಾಕೃತತ್ವಾತ್ | ನಿಯಮಾನುಪಪತ್ತೇಶ್ಚ | ನ ಹೀದಂ ವಾಕ್ಯಮಾಗಮತಯಾ ವ್ಯಾಪ್ತಾದಿಭೋದಕಮ್ | ಯೇನಾಕಾಂಕ್ಷಾಧ್ಯನುಸಾರೇಣ ಪಚ್ಚಾವಯವಾದಿನಿಯಮಃ ಸ್ಯಾತ್ | ಪರಸ್ಯ ಪರಸ್ಮಿನಾಪ್ಪನಿಶ್ಚಯಾತ್ | ನಿಶ್ಚಯೇ ವಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಮಾತ್ರೇಣ ಪೂರ್ತೇಹೇತ್ವಾದ್ಯಭಿಧಾನವೈಯ್ಯುರ್ಧ್ಯಾತ್ | ಕಿನ್ನು ಗೃಹೀತವ್ಯಾಪ್ತಾದೇಃ | ಪುರುಷಸ್ಯ ತತ್ಸ್ಮಾರಕತ್ವಾದಿನಾಽಗೃಹೀತವ್ಯಾಪ್ತಾದೇಸ್ತು ತಜ್ಜಿಜ್ಞಾಸಾಜನಕತ್ವೇನೋಪಯುಜ್ಯತೇ | ವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ಮರಣಾದಿಕಂ ಚೈತ್ಯಶ್ಚತುರ್ಭಿರಪಿ ಪ್ರಕಾರೈರ್ಭವದನುಭೂಯತೇ | ತತ್ತ್ವಿಮನೇನ ನಿಯಮೇನ |

20. ಸಮ್ಭವಂತಿ ಚಾನೈಽಪಿ ಪ್ರಕಾರಾಃ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾನ್ಮಹಾನಸವದಿತಿ ವಾ | ಧೂಮವಾನ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ ಹೇತು ಗರ್ಭಂ ಪಕ್ಷವಚನಂ ವಾ | ವಿವಾದೇನೈವ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸಿದ್ಧೌ ಕುತಃ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ ಪ್ರಶ್ನೇ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದಿತಿ ಹೇತುಮಾತ್ರಂ ವಾ | ಪರ್ವತಸ್ಯಾಗ್ನಿಮತ್ತೇ ಕಿಂ ಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಪೃಷ್ಠೇ ಧೂಮವತ್ತ್ವಮಿತಿ ಲಿಜ್ಞೋಕ್ತಿಮಾತ್ರಂ ವಾ ಧೂಮವನ್ಮಹಾನಸ-ವತ್ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ ಸಪ್ರತಿಜ್ಞಂ ಹೇತುಗರ್ಭಂ ದೃಷ್ಟಾನ್ತವಚನಂ ವಾ | ಅಗ್ನಿವ್ಯಾಪ್ಯೋ ಧೂಮೋಽತ್ರ ಪರ್ವತೇಽಸ್ತೀತ್ಯುಪನಯೋ ವಾ | ವ್ಯಾಪ್ತಾದಿಮದ್ಭೂಮವತ್ತ್ವಾತ್ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ ನಿಗಮನಂ ವೇತಿ | ಸಾಂವ್ಯಾವಹಾರಿಕಾಶ್ಚೈತೇ ಪ್ರಕಾರಾಃ ಸರ್ವೇಷು ಶಾಸ್ತ್ರೇಷ್ಟಿತ್ಯೇವಂ ಪ್ರಕಾರಮನುಮಾನಮಿತಿ |

ಅನುಮಾನದ ದೋಷಗಳು

ಅಥ ನಿರ್ದೋಷೋಪಪತ್ತಿರನುಮಾನಮಿತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಕೇ ತತ್ಪ್ರೋಪಪತ್ತಿದೋಷಾಃ | ಯತ್ಸದ್ಭಾವೇ ಲಿಜ್ಞಾಭಿಮತಂ ಜ್ಞಾನಮೇವ ನ ಜನಯತಿ
 ಸಂಶಯವಿಪರ್ಯಯೌ ವಾ ಕರೋತಿ ತೇ ದೋಷಾಃ | ತೇ ದ್ವಿವಿಧಾಃ | ಅರ್ಥವಚನದೋಷಭೇದಾತ್ | ತತ್ರ ಸಾಕ್ಷಾದುಪಪತ್ತೇರೇವ ದೋಷೌ
 ವಿರೋಧಾಸಂಭವೀ | ತದ್ ದ್ವಾರಾ ವಚನಸ್ಯಾಪಿ | ವಚನದೋಷೌ ನ್ಯೂನಾಧಿಕ್ಯೇ | ವಚನದ್ವಾರೇಣಾರ್ಥಸ್ಯಾಪಿ | ತತ್ರ ಯೋಗ್ಯತಾಭಾವೋ
 ವಿರೋಧಃ ಆಕಾಂಕ್ಷಾವಿರಹೋಽಸಂಭವಿಃ | ಅವಶ್ಯವಕ್ತವ್ಯಸ್ಯೈಕದೇಶಮಾತ್ರವಚನಂ ನ್ಯೂನಮ್ | ಸನ್ನಿಧ್ಯಭಾವವಿಶೇಷಃ |
 ಆಕಾಂಕ್ಷೇತಸ್ಯೈವಾನೈನ ಕೃತಕಾರ್ಯಸ್ಯ ವಚನಮಾಧಿಕ್ಯಮ್ |

22. ಏತೇ ಚ ವಿರೋಧಾದಯೋ ದ್ವಿವಿಧಾಃ | ಸಮಯಬಂಧ ಪ್ರಶ್ನಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧನಪರಪಕ್ಷನಿರಾಕರಣಾತ್ಮಕಧಾರೂಪಸಾಧಾರಣಾ
 ಅನುಮಾನ ನಿಷ್ಕಾಶ್ಚ | ತತ್ರಾನುಮಾನನಿಷ್ಕಾಂತಾವದುಚ್ಯಂತೇ | ತ್ರಿವಿಧೋಽನುಮಾನವಿರೋಧಃ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತುದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧಭೇದೇನ |
 ತತ್ರ ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧಃ ಸ್ವವಚನವಿರೋಧ ಇತಿ ದ್ವಿವಿಧಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ | ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧೋಽಪಿ ದ್ವೇಧಾ |
 ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಃ ಸಮಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಶ್ಚೇತಿ | ಹೀನಬಲಸ್ಯಾನೇನೈವ ಬಾಧಿತಸ್ಯಾಕಿಂಚಿತ್ಕರತ್ವಾತ್ | ಪ್ರಾಬಲ್ಯಂ ಚ
 ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಬಹುತ್ವೇನ ಸ್ವಭಾವೇನ ಚ | ಸ್ವಭಾವಶ್ಚೋಪಪಜೀವ್ಯತ್ವಂ ನಿರವಕಾಶತ್ವಮಿತ್ಯಾದಿ ರೂಪಃ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿವಿರೋಧಭೇದೇನ
 ದ್ವಾವಪಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ತ್ರಿವಿಧೌ | ಸಮಬಲಾನುಮಾನವಿರೋಧೋಽಪಿ ದ್ವೇಧಾ | ತೇನೈವಾನುಮಾನೇನಾನುಮಾನಾಂತರೇಣ ಚೇತಿ |
 ಸ್ವವಚನವಿರೋಧೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಅಪಸಿದ್ಧಾನ್ತೋ ಜಾತಿರಿತಿ | ತತ್ರ ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯೈರ್ಯತ್ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತಯಾಽಭ್ಯುಪಗತಂ
 ತದ್ವಿರುದ್ಧಾಂಗಳೇಕಾರೋಽಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ | ಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯವಚನಸ್ಯಾಪಿ ಸ್ವಯಮಂಗಳೇಕೃತತ್ವೇನ ಸ್ವವಚನತ್ವಾತ್ | ಸ್ವವಚನ ಏವ
 ವ್ಯಾಹತಿರ್ಜಾತಿಃ | ಸಾ ತ್ರಿವಿಧಾ | ಏಕಕರ್ತೃಕೇ ವಾಕ್ಯೇ ಪದಯೋರವಾಂತರವಾಕ್ಯಯೋರ್ವಾ ಮಿಥೋವ್ಯಾಘಾತಃ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧಃ
 ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧಶ್ಚೇತಿ ||

23. ಹೇತುವಿರೋಧೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಅಸಿದ್ಧಿರವ್ಯಾಪ್ತಿಶ್ಚೇತಿ | ಸಮುಚಿತಸ್ಥಲೇ ಲಿಙ್ಗಸ್ಯಾಪ್ರಮಿತಿರಸಿದ್ಧಿಃ | ಅವ್ಯಾಪ್ತಿಸ್ತವಿಧಾ | ಲಿಙ್ಗಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯೇನ ತದಭಾವೇನ ಚ ಸಮ್ಪನ್ಢಃ ಸಾಧ್ಯಸಮ್ಪನ್ಢಾಭಾವೇ ಸತಿ ತದಭಾವೇನೈವ ಸಮ್ಪನ್ಢ ಉಭಯ ಸಮ್ಪನ್ಢಾಭಾವಶ್ಚೇತಿ | ದೃಷ್ಟಾಂತವಿರೋಧೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಂ ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯಂ ಚೇತಿ | ಹೇತ್ವಾದೌ ಸ್ವವಚನವಿರೋಧೋಸಿದ್ಧ್ಯಾದಿನೈವ ಸಂಘೋಷೇತಿ ಇತಿ ನೋಕ್ತಃ | ಏವಮಸಂಘತಿಯ್ಯನಾಧಿಕ್ಯಾನ್ಯಪಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹೇತು ದೃಷ್ಟಾಂತಸಮ್ಪನ್ಢಭೇದೇನ ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ತ್ರಿವಿಧಾನಿ | ಏತೇಷಾಮುದಾಹರಣಾನಿ ಕಥಾರೂಪಸಾಧಾರಣಾನ್ವಿರೋಧಾದೀಂಶ್ಚ ಪರೋದೀರಿತನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಮೇತೇಷ್ಟೇವಾಂತರ್ಭಾವಂ ವದನ್ಮೋದರ್ಶಯಿಷ್ಯಾಮಃ |

ನ ಕೇವಲ ಮುಪಪತ್ತಿದೋಷಾಣಾಂ ವಿರೋಧಾದಿಭಿಃ ಸಂಘಃ | ಕಿಂ ನಾಮ | ನೈಯ್ಯಾಯಿಕನಿರೂಪಿತಾಶೇಷನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಾಂ ವಕ್ತೃದೋಷಾಭ್ಯಾಂ ಸಂವಾದಾನ್ಯುಕ್ತಿಭ್ಯಾಂ ಯುತಾನಾಮೇತೇಷ್ಟೇವಾಂತರ್ಭಾವಃ | ತತಶ್ಚ ವಿರೋಧಾಸಂಘತೀ ನ್ಯೂನಾಧಿಕೇ, ಸಂವಾದಾನುಕ್ತೀ ಇತಿ ಷಡೇವ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನಿ | ವಿಪ್ರತಿಪನ್ನಪ್ರಮೇಯಾಙ್ಗೇಕಾರಃ ಸಂವಾದಃ | ಪರಬೋಧನಾರ್ಥಸ್ಯಾವಶ್ಯಂ ವಕ್ತೃವ್ಯಸ್ಯಾವಚನಮನುಕ್ತಿಃ |

ಕಥಾಯಾಮುಖಣಿತಾಹಂಕಾರೇಣ ಪರೇಣ ಪರಸ್ಯಾಹಂಕಾರಖಣ್ಡನಂ ಪರಾಜಯೋ ನಿಗ್ರಹ ಇತಿ ಚೋಚ್ಯತೇ | ತನ್ನಿಮಿತ್ತಂ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮ್ | ಅಹಂಕಾರಖಣ್ಡನಂ ಚ ಸ್ವಪಕ್ಷಸಾಧನಪರಪಕ್ಷದೂಷಣಸಂಘಲ್ಪಭ್ರಂಶಃ | ಅತ ಏವ ಕಥಾಬಾಹ್ಯಾನಿ ಕಥಾಯಮಪ್ಯಪಸ್ಮಾರೋನ್ಮಾದಾದಿದಶಾಪನ್ನಾನಿ ಝಟಿತಿ ಸಂವರಣೇನ ತಿರೋಹಿತೋದ್ಭಾವನಾವಸರಾಣಿ | ಪುರಸ್ಕೂರ್ತಿಕಾನಧಿಕೃತೋದ್ಭಾವಿತಾನಿ ಚ ವ್ಯವಚ್ಛಿನ್ನಾನಿ | ಪರೋಕ್ತಸ್ವವಕ್ತೃವ್ಯಯೋರಜ್ಞಾನಂ ವಿಪರೀತಜ್ಞಾನಂ ವಾ ನಿಗ್ರಹಃ | ತಲ್ಲಿಙ್ಗಂ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮಿತಿ ವಾ |

ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಗಳು

24. ತಾನಿ ಚ || 1 || ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ || 2 || ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಮ್ || 3 || ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ || 4 || ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ನ್ಯಾಸಃ || 5 || ಹೇತ್ವಂತರಮ್ || 6 || ಅರ್ಥಾಂತರಮ್ || 7 || ನಿರರ್ಥಕಮ್ || 8 || ಅವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಮ್ || 9 || ಅಪಾರ್ಥಕಮ್ || 10 || ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್ || 11 || ನ್ಯೂನಮ್ || 12 ||

ಅಧಿಕರ್ಮ || 13 || ಪುನರುಕ್ತಮ್ || 14 || ಅನನುಭಾಷಣಮ್ || 15 || ಅಜ್ಞಾನಮ್ || 16 || ಅಪ್ರತಿಭಾ || 17 || ವಿಕ್ಷೇಪಃ || 18 || ಮತಾನುಜ್ಞಾ ||
19 || ಪರ್ಯಾನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್ || 20 || ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ || 21 || ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ || 22 || ಹೇತ್ವಾಭಾಸಶ್ಚೇತಿ
ದ್ವಾವಿಂಶತಿಃ |

25. (1) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನಿಃ | ತತ್ರ ಯೇನ ಯದ್ಯಥಾ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾದಿನಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಂ ತೇನ ತಸ್ಯ ತಥಾ ಪರಿತ್ಯಾಗಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹನಿಃ | ಯಥಾ
ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇಽನೈಕಾನಿರತತ್ವೇನ ಚ ಪ್ರಯುಕ್ತೇ ಮಾ ಭೂತರ್ಹಿ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತಿ | ಅಯಂ ತು ಸಂವಾದ
ಏವ |

26. (2) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಮ್ | ಪ್ರಥಮವಿಶಿಷ್ಟತಯೋಕ್ತೇ ಸಾಧ್ಯಭಾಗೇ ಪುನರ್ವಿಶೇಷಣಪ್ರಕ್ಷೇಪಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಮ್ | ಪ್ರತಿಜ್ಞೋದಾಹರಣೇ
ಪ್ರಯೋಜ್ಯಭಾಗೋ ನಿಗಮನಂ ಚೇತಿ ಸಾಧ್ಯಭಾಗಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯ ಇತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾತೇ ಧ್ವನಿಭಿಃ ಸಿದ್ಧಸಾಧನತ್ವೋದ್ಭಾವನೇ
ವರ್ಣಾತ್ಮಕಃ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯ ಇತ್ಯಾದಿ |

ಅತ್ರ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಕಿಂ ಪೂರ್ವೈವ ಕಥಾಽನುವರ್ತತೇಽಥ ಕಥಾಂತರಮ್ | ನಾದ್ಯಃ | ಏಕಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯ ದೂಷಣಸ್ಯ ವಾ ಸ್ಥಿತೌ ಭಜ್ನೇ ವಾ
ಕಥಾಯಾಃ ಪರಿಸಮಾಪ್ತತ್ವಾತ್ | ಸಾಧನಾಂತರೋಪನ್ಯಾಸ(ಸ್ಯಾವಸರಾಭಾವಾತ್)ಸ್ಯ ವ್ಯರ್ಥತ್ವಾತ್ | ನ ಚೇದಂ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮೇವ |
ತಥಾತ್ಯೇ ಪೂರ್ವದೂಷಣೇನೈವ ದುಷ್ಟತ್ವಪ್ರಸಜ್ಞಾತ್ | ನ ದ್ವಿತೀಯಃ | ತಥ್ ಸತಿ ಪ್ರಥಮಮೇವ ವಿಶಿಶ್ಚಸ್ಯೋಪಾತ್ತತ್ವೇನ
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರಾಭಾವಾತ್ | ವಾದೇ ತು ಕಥೈಕೈಽಪಿ ನ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮ್ | ಶಜ್ಞಾನಿವೃತ್ತಿಪರ್ಯಂತಂ ಪ್ರತಿವಕ್ತವ್ಯತ್ವಾತ್ | ಸತ್ಯಮ್ |
ನಿವೃತ್ತಯೋರಪಿ ಜಲ್ಪವಿತಣ್ಣಯೋಃ ಪುನರ್ವಿಶೇಷಣಂ ಪ್ರಕ್ಷಿಪತಃ ಕೋ ದೋಷ ಇತಿ ಚೇತ್ | ಅಸಜ್ಞತ್ಯಾದಿಕಮಿತಿ ಬ್ರೂಮಃ | ತದಪಿ
ಕಥಾಬಾಹ್ಯತ್ವಾನ್ನ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಮ್ |

27. (3) || ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ || ಏಕವಕ್ತಕೇ ವಾಕ್ಯೇ ಪದಾನಾಮವಾಂತರವಾಕ್ಯಾನಾಂ ವಾ ಮಿಥೋ ವ್ಯಾಘಾತಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾವಿರೋಧಃ |
ಯಥಾ ಮೇ ಮಾತಾ ವನ್ಯೇತಿ | ದ್ರವ್ಯಂ ಗುಣವ್ಯತಿರಿಕ್ತಮವ್ಯತಿರಿಕ್ತತ್ವಾದಿತಿ | ಅಯಂ ಚ ಪ್ರಥಮಜಾತಿತ್ವಾತ್ಸ್ವವಚನವಿರೋಧ ಏವ |

28. (4) ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ಯಾಸಃ || ಸ್ವೋಕ್ತಾಪಲಾಪಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸನ್ಯಾಸಃ | ಯಥಾಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟ ಇತ್ಯುಕ್ತೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಿರೋಧೇ ಚಾಭಿಹಿತೇ ಬ್ರವೀತಿ
ನ ಮಯಾಽಗ್ನಿರನುಷ್ಟ ಇತ್ಯಭಿಹಿತ ಇತಿ | ಸೋಽಪಿ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ ಏವ | ಉಕ್ತೇಃ ಪ್ರಮಿತತ್ವಾತ್ |

29. (5) ಹೇತ್ವಂತರಮ್ || ಪ್ರಥಮಮವಿಷ್ಟತಯೋಕ್ತೇ ಸಾಧಕಾಂಶೇ ಪುನರಧಿಕಪ್ರಕ್ಷೇಪೋ ಹೇತ್ವಂತರಮ್ | ಹೇತುರುದಾಹರಣೇ
ಪ್ರಯೋಜಕಾಂಶ ಉಪನಯೋ ದೂಷಣಂ ಚೇತಿ ಸಾಧಕಾಂಶಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯ ಐನ್ದ್ರಿಯಕತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ
ಸಾಮಾನ್ಯೇನಾನ್ಯೇಕಾನ್ವೇಽಭಿಹಿತೇ ಸಾಮಾನ್ಯವತ್ತ್ವೇನತೀತ್ಯಾದಿ | ಏತತ್ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂತರನಿರಾಸೇನೈವ ನಿರಂತರಮ್ |
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಗ್ರಹಣಸ್ಯೋಕ್ತೋಪಲಕ್ಷಣತ್ವೇನ ಪೃಥಗ್ ನ ವಕ್ತವ್ಯಂ ಚ | ಅನುಪಲಕ್ಷಣತ್ವೇ ತೂದಾಹರಣಾಂತರಾದಿಕಮಪಿ ಪೃಥಗ್ವಾಚ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ |
ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಪದೇನ ಸಾಧ್ಯಾಂಶ ಏವೋಪಲಕ್ಷ್ಯತಿ ಇತಿ ಚೇನ್ನ | ವೈಯ್ಯರ್ಥ್ಯಾತ್ | ಅನ್ಯಥಾ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನ್ಯಾದಾವಪಿ ಕಿಂ ವಿಭಾಗೋ ನ ಕ್ರಿಯತ
ಇತಿ |

30. (6) || ಅರ್ಥಾಂತರಮ್ || ಪ್ರಕೃತಾನುಪಯುಕ್ತಾನ್ವಿತೋಕ್ತಿರರ್ಥಾಂತರಮ್ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾದಿತ್ಯತ್ರ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಂ
ಹೇತುಃ | ಹೇತುಶಬ್ದಶ್ಚಹಿನೋತೇರ್ಥಾತೋಸ್ತುನ್ ಪ್ರತ್ಯಯೇ ಕೃತೇ ಸತಿ ಕೃದಂತಂ ಪದಮಿತ್ಯಾದಿ | ಇದಮನಾಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವಾದಸಂಭವೀತಿ |

31. (7) || ನಿರರ್ಥಕಮ್ || ಅವಾಚಕಪದಪ್ರಯೋಗೋ ನಿರರ್ಥಕಮ್ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಕಚಟತಪಾನಾಂ ಜಬಗಡತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿ |
ಇದಂ ತ್ವನುಕ್ತಿರೇವ |

32. (8) || ಅವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಮ್ || ತ್ರಿವಾರಮುಕ್ತೇಽಪಿ ಪರಿಷತ್ಪ್ರತಿವಾದಿಭ್ಯಾಮವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥವಾಚಕಪದಮವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಮ್ | ಯಥಾ
ಕಾಶ್ಯಪತನಯಾಧ್ಯತಿಹೇತುರಯಂ ತ್ರಿನಯನತನಯಾಸನ ಸಮಾನನಾಮಧೇಯಯುಕ್ತ | ತದ್ ಧ್ವಜವತ್ತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿ | ಇದಮಪ್ಯನುಕ್ತಿರೇವ |

33. (9) || ಅಪಾರ್ಥಕಮ್ || ಅನನ್ವಿತವಾಚಕಪದಾದಿಪ್ರಯೋಗೋಽಪಾರ್ಥಕಮ್ | ಯಥಾ ಕುಣ್ಡಮಜಾಜಿನಂ ದಶದಾಡಿಮಾನಿ ಷಡಪೂಪಾ
ಇತ್ಯಾದಿ | ಇದಂ ಚ ಸ್ಫುಟಮಸಂಭವಮ್ |

34. (10) || ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್ || ಕ್ರಮವಿಪರ್ಯಾಸೋಽಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲಮ್ | ಯಥಾ ಕೃತಕತ್ವಾದನಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದ ಇತ್ಯಾದಿ | ಇದಂ ಕಿಂಚಿನ್ನ ನಿಗ್ರಹ ಸ್ಥಾನಮ್ | ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಾಮರ್ಥ್ಯದರ್ಥವತ್ಪ್ರಮಾಣಮಿತ್ಯಾದಿಸಂವ್ಯವಹಾರಾತ್ | ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಂ ಸ್ವಸಂಭವತಿರೇವ |

35. (11) || ನ್ಯೂನಮ್ || ಅವಶ್ಯೋಪಾದೇಯಾನಾಮನ್ಯತಮಾನುಪಾದನಂ ನ್ಯೂನಮ್ | ಯಥಾ ಪರ್ವತೋಽ-
ಗ್ನಿಮಾನ್ಮಹಾನಸವದಿತ್ಯಾದಿ ಏತನ್ಮೂನಮೇವ |

36. (12) || ಅಧಿಕಮ್ || ಅನ್ವಿತೋಪಯುಕ್ತಾಪುನರುಕ್ತಕೃತಕಾರ್ಯ ಪ್ರಯೋಗೋಽಧಿಕಮ್ | ಯಥಾ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್
ಧೂಮವತ್ತ್ವತ್ಪ್ರಕಾಶ ವಿಶೇಷವತ್ತ್ವಾಚ್ಚೇತ್ಯಾದಿ | ಏತದಧಿಕಮೇವ |

37. (13) || ಪುನರುಕ್ತಮ್ || ಪ್ರತೀತಾರ್ಥಸ್ಯ ಪುನಃ ಸ್ವವಚನೇನ ಪ್ರಯೋಜನಂ ವಿನಾಽಭಿಧಾನಂ ಪುನರುಕ್ತಮ್ | ಯಥಾ
ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನ್ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತ್ಯಾದಿ | ಏತದಧಿಕಮೇವ |

38. (14) || ಅನನುಭಾಷಣಮ್ || ವಾದಿನೋಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಶ್ನಿಕೈರ್ವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಸ್ಯ ವಾದಿನಾ ಪರಿಷದಾ ವಾ ಪುನರನೂದ್ಯ
ದತ್ತಸ್ಯೋಚ್ಚಾರಣಯೋಗ್ಯಸ್ಯ ಸ್ವಾಜ್ಞಾನ ಮನಾವಿಷ್ಕುರ್ವತಾ ಕಥಾಮವಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ಯದಪ್ರತ್ಯುಚ್ಚಾರಣಂ ತದನನುಭಾಷಣಮ್ | ತತ್
ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ | ಯತ್ತದಿತ್ಯಾದ್ಯನುವಾದೋ ದೂಷ್ಯಕ ದೇಶಾನುವಾದಃ ಕೇವಲಂ ದೂಷಣೋಕ್ತಿರನ್ಯಥಾನು ವಾದಸ್ತುಷ್ಟೀಂಭಾವಶ್ಚೇತಿ |
ತತ್ರಾದ್ಯತ್ರಯಂ ನ್ಯೂನಮ್ | ಚತುರ್ಥಮಸಂಭವಮ್ | ಪಞ್ಚಮಮನುಕ್ತಿಃ |

39. (15) || ಅಜ್ಞಾನಮ್ || ವಾದಿನಾ ತ್ರಿವಾರಮಭಿಹಿತಸ್ಯ ಪರಿಷದಾ ವಿಜ್ಞಾತಾರ್ಥಸ್ಯ ವಾಕ್ಯನ್ಯಾರ್ಥಪ್ರತಿಪತ್ತಿರಜ್ಞಾನಮ್ |

40. (16) || ಅಪ್ರತಿಭಾ || ವಾದಿನೋಕ್ತಸ್ಯ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತರಾಪ್ರತಿಪತ್ತಿರಪ್ರತಿಭಾ ||

41. (17) || ವಿಕ್ಷೇಪಃ || ಕೇನಚಿದ್ವ್ಯಾಜೇನ ಕಥಾವಿಚ್ಛೇದೋ ವಿಕ್ಷೇಪಃ | ಯಥಾ ಕಥಾಮಾರಭ್ಯಾಹ - 'ಅದ್ಯ ಮೇ ಮಹತ್ರಯೋಜನಮಸ್ತಿ ತಸ್ಮಿನ್ನವಸಿತೇ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ' ಇತಿ ಏತತ್ರಯಮನುಕ್ತಿರೇವ |

42. (18) || ಮತಾನುಜ್ಞಾ || ಇಷ್ಟಾಪಾದನಂ ಮತಾನುಜ್ಞಾ | ಯಥಾ ಕೇನಚಿತ್ಸ್ವಸ್ಯ ಚೋರತ್ವಮಭ್ಯುಪೇತ್ಯ ತ್ವಂ ಚೋರಃ ಪುರುಷತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ತರ್ಹಿ ತವಾಪಿ ಚೋರತ್ವಂ ಪ್ರಸಜ್ಯೇತೇತಿ | ಇಯಮಸಂಭೂತಿರೇವ |

43.(19) || ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್ || ಅವಶ್ಯೋದ್ಭಾವ್ಯತಯಾ ಪ್ರಾಪ್ತನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನಾನುದ್ಭಾವನಂ ಪರ್ಯನುಯೋಜ್ಯೋಪೇಕ್ಷಣಮ್ | ಇದಮಪ್ಯನುಕ್ತಾಂತರ್ಗತಮ್ |

44. (20) || ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ || ಅತನ್ನಿಗ್ರಹಪ್ರಾಪ್ತೌ ತನ್ನಿಗ್ರಹೋದ್ಭಾವನಂ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗಃ | ಸ ಚತುರ್ವಿಧಃ | (1) ಛಲಮ್ (2) ಜಾತಿಃ (3) ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಾಭಾಸಃ (4) ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇ ಗ್ರಹಣಂ ಚೇತಿ | (1) ತತ್ರ ಪರೋಕ್ಷಸ್ಯ ತದಭಿಪ್ರೇತಾರ್ಥಾನ್ತರಂ ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯ ತದ್ದೂಷಣೇನ ಪರೋಕ್ಷಭಜ್ಞಃ ಛಲಮ್ | ಯಥಾ ಗೃಷ್ಟಿವಿವಕ್ಷಯಾಗಾಮಾನಯೇತ್ಯುಕ್ತೇ ಪೃಥಿವೀವಿವಕ್ಷಯಾಗವಾನಯನಮಶಕ್ಯಮಿತಿ | ಏತದಸಂಭೂತಮ್ | ವಿವಕ್ಷಿತದೂಷಣಸ್ಯೈವಾಕಾಂಕ್ಷಿತತ್ವಾತ್ | ಛಲವಾಕ್ಯಸ್ಯಾಪ್ಯರ್ಥಾನ್ತರಂ ಪರಿಕಲ್ಪ್ಯ ಗವಾನಯನಮಿತ್ಯನನ್ವಿತಮಿತಿ ದೂಷಣಸಮ್ಭವೇನ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧೇಽಪ್ಯಂತರ್ಭವತಿ ಛಲಮ್ |

ಜಾತಿಗಳು

45. (20) (2) ಜಾತಿಃ | ಸಿದ್ಧಮಪಿ ದೂಷಣಾಸಮರ್ಥಮುತ್ತರಂ ಜಾತಿಃ | ಅಸಾಮರ್ಥ್ಯಂ ಚ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸಾಧಾರಣಮಸಾಧಾರಣಂ ಚ | ತತ್ರ ಸಾಧಾರಣಂ ಸ್ವವ್ಯಾಹತಿಃ | ಅಸಾಧಾರಣಂ ತು ಯುಕ್ತಾಂಶ್ಚೇನತ್ವಮಯುಕ್ತಾಂಶ್ಚಾಧಿಕತ್ವಮವಿಷಯವೃತ್ತಿತ್ವಂ ಚೇತಿ | ಸಾ ಚ ಸಾಧರ್ಮ್ಯವೈಧರ್ಮ್ಯೋತ್ಕರ್ಷಾಪಕರ್ಷವರ್ಣ್ಯಾವರ್ಣ್ಯ ವಿಕಲ್ಪ ಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಪ್ರಸಂಭವ ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಾನುತ್ತತ್ತಿಸಂಶಯ ಪ್ರಕರಣಾ ಹೇತ್ವರ್ಥಪತ್ರವಿಶೇಷೋಪಪತ್ಯುಪಲಬ್ಧ ನುಪಲಬ್ಧಿನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಸಮಭೇದಾಚ್ಚತುರ್ವಿಧವಂಶಧಾ |

46. (20)(2-1) ತತ್ರ ವಾದಿನಾ ಸ್ಥಾಪನಾಯ ಹೇತೌ ಪ್ರಯುಕ್ತೇನಭ್ಯುಪೇತ ಯುಕ್ತಾಙ್ಗೇನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷೋದ್ಭಾವನಂ ಪ್ರತಿಧರ್ಮಸಮಾಜಾತಿಃ | ಸಾ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಭಾಸಾಧಿಭೇದೇನ ಬಹುವಿಧಾ |

ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಃ | ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಹೀನೇನಾನುಮಾನೇನ ಯತ್ರ ತಿಪಕ್ಷಚೋದನಂ ತದ್ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಸಾಧರ್ಮ್ಯೇಣ ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ ಚ | ತತ್ರ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೇಣ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಃ | ಯಥಾ ಯದಿ ಮಹಾನಸಸಾಧರ್ಮ್ಯಾದ್ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದ್ಗ್ನಿಮಾನ್ ಪರ್ವತ ಇಷ್ಯತೇ ತರ್ಹಿ ಹ್ರದಸಾಧರ್ಮ್ಯಾದ್ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾದ್ಗ್ನಿರಪಿ ಕಿಂ ನೇಷ್ಯತ ಇತಿ |

47. (20)(2-2) || 'ವೈಧರ್ಮ್ಯಸಮಃ || ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ವೈಧರ್ಮ್ಯಸಮಃ ಪ್ರತಿಷೇಧಃ | ಯಥಾ ಯದಿ ಹ್ರದವೈಧರ್ಮ್ಯಾದ್ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದ್ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿಷ್ಯತೇ ತರ್ಹಿ ಮಹಾನಸವೈಧರ್ಮ್ಯತ್ ಪರ್ವತತತ್ತ್ವಾದ್ಗ್ನಿಃ ಕಿಂ ನೇಷ್ಯತ ಇತಿ | ಅತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಾಙ್ಗರಾಹಿತ್ಯಮೇವ ಪ್ರಥಮಮ್ ಉದ್ಭಾವ್ಯಮ್ | ನ ತು ಜಾತಿತ್ವಮ್ | ಪರಚಿತ್ತವರ್ತಿನೋ ವ್ಯಾಪ್ತನಭ್ಯುಪಗಮಸ್ಯಾದ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ | ಯದಾ ತು ಪರೋ ಬ್ರೂಯಾತ್ ಸಾಧರ್ಮ್ಯವೈಧರ್ಮ್ಯಮಾತ್ರಂ ಪ್ರಯೋಜಕಂ ಕಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತೇತಿ | ತದಾ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಏವಂ ಸತಿ ನೇದಂ ಸಾಧಕಂ ಸತ್ರ ತಿಪಕ್ಷಿತತ್ವಾದಿತಿ ತ್ವದನುಮಾನಸ್ಯಾಪಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಹೀನೇನ ಸಾಧರ್ಮ್ಯೇಣ ವೈಧರ್ಮ್ಯೇಣ ವಾ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಸಮ್ಭವಾದ್ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ | ತಥಾ ಚ ಪ್ರತಿಷೇಧೇ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧಾತ್ಮಕತೃತೀಯಜಾತಾವನ್ತರ್ಭಾವಃ (ಭವತಿ)

48.(20)(2-3) || ಉತ್ಕರ್ಷಸಮಃ || ವಾದಿಸಾಧನಸಾಮರ್ಥ್ಯೇನ ಸಾಧ್ಯಸ್ಯೇವ ವ್ಯಾಪ್ತಿಂ ವಿನಾ ಕಸ್ಯಚಿದನಿಷ್ಠಧರ್ಮಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಾಂತಾತ್ಪಕ್ಷ ಉತ್ಕರ್ಷ ಉತ್ಕರ್ಷಸಮಃ | ಯದಿ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದ್ ಮಹಾನಸವದ್ಗ್ನಿಮಾನ್ ಪರ್ವತಸ್ತರ್ಹಿ ತತ ಏವ ತದ್ವದೇವ ಸ್ಥಾಲ್ಯಾದಿಮಾನಪಿ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಅತ್ರಾಪಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿವೈಕಲ್ಯಾತ್ತರ್ಕಾಭಾಸೋಽಯಮಿತ್ಯುತ್ತರಂ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಸಾಹಚರ್ಯಮಾತ್ರೇಣ ತರ್ಕಸ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ಕಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತೇತಿ ವದತಃ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧೇನ ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ |

49. (20) (2-4) || ಅಪಕರ್ಷಸಮಃ || ಪಕ್ಷಾದಿಷ್ಟಧರ್ಮಾಪಕರ್ಷಣಮಪಕರ್ಷಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ತರ್ಹಿ ತತ ಏವ ತದ್ವದೇವ ಶಬ್ದಃ ಶ್ರಾವಣೋಽಪಿ ಮಾ ಭೂದಿತಿ | ಅತ್ರ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ಕಿಮಿದಂ ಸಾಧನಮುತಾಪಾದನಮಿತಿ | ನಾದ್ಯಃ | ಅರ್ಥಾಂತರತ್ವೇನ ನಿರನುಯೋಜ್ಯಾನುಯೋಗತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ದ್ವಿತೀಯೇ ತೂತ್ಕರ್ಷಸಮ ಏವಾಯಮ್ | ನ ಹಿ ಭಾವೋತ್ಕರ್ಷೋಽಭವೋತ್ಕರ್ಷ ಇತ್ಯೇತಾ ಭೇದಃ ಸಮ್ಭವತಿ |

ಉದಯನಸ್ತು ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಸಾಧ್ಯೇನ ಸಾಧನೇನ ವಾ ಸಹಚರಿತಸ್ಯ ಕಸ್ಯಚಿಧರ್ಮಸ್ಯ ನಿವೃತ್ತಾಪಕ್ಷೇ ತಯೋರನ್ಯತರಾಭಾವಸಾಧನಮಪಕರ್ಷಸಮ ಇತ್ಯಾಹ | ಯಥಾ ಮಹಾನಸೇಽಗ್ನಿಮತ್ತೇನ ಧೂಮವತ್ತೇನ ವಾ ಸಹದೃಷ್ಟಸ್ಯ ಸ್ಥಾಲ್ಯಾದಿಮತ್ತಸ್ಯ ಪರ್ವತೇಽಭವಾತ್ರಯೋರಪ್ಯಭಾವಃ | ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸಾಧನೇ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷತ್ವಂ ಬಾಧೋ ವಾಽಽರೋಪ್ಯಃ | ಸಾಧನಾಭಾವಸಾಧನೇತ್ಯಸಿದ್ಧಿರಿತಿ |

ಇದಮಪ್ಯಸತ್ | ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸಾಧನೇ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಪ್ರಕರಣಸಮಾಭ್ಯಾಂ ಭೇದಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾತ್ | ತಸ್ಮಾದ್ವ್ಯಾಪ್ತನಪೇಕ್ಷಯಾ ಪಕ್ಷೇ ಸಾಧನಾಭಾವ ಸಾಧನಮೇವಾಪಕರ್ಷಸಮಃ | ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ಯಭಾವಃ ಸಾಧನಗ್ರಾಹಕ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಶ್ಚೇತ್ಯುತ್ತರಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಸಾಹಚರ್ಯಮೇವ ಪ್ರಯೋಜಕಂ ಕಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತಾದಿನೇತಿ ಬ್ರುವಾಣಂ ಪ್ರತಿ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

50. (20) (2-5) || ವರ್ಣ್ಯಸಮಃ | ಪಕ್ಷದ್ವಿಷ್ಟಾಂತಸ್ಯಾಪಿ ಸಾಧ್ಯತ್ವಚೋದನಂ ವರ್ಣ್ಯಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ತದಸತ್ | ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನ ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಾ ಚೋದನೇ ಸದುತ್ತರತ್ವಾತ್ | ಏವಮೇವ ಚೋದನಸ್ಯ ನಿರ್ಭೀಜತಯಾಽಸಮ್ಭವದುಕ್ತಿಕತ್ವಾತ್ | ಏವಂ ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ ಸಾಧ್ಯತ್ವಚೋದನಮಪಿ ನಿರ್ಭೀಜಮ್ | ಪಕ್ಷೇ ಹೇತುಃ ಸಾಧ್ಯೇನ ಸಹಚರಿತ ಉಪಲಬ್ಧೋ ದೃಷ್ಟಾಂತಸ್ಯಾಪಿ ತದಾಪಾದಯತೀತ್ಯೇವಂ ಚೋದನಾಯಾಮುತ್ಕರ್ಷಸಮ ಏವ | ಪಕ್ಷೇ ದೃಷ್ಟಾಂತೇ ಚೋತ್ಕರ್ಷಣಮಿತ್ಯೇತಾವತಾ ಭೇದೇಽತಿಪ್ರಸಂಗಃ | ಸಾಧ್ಯಸಮಾಚ್ಚಭೇದಾಭಾವಃ | ತಸ್ಮಾತ್ ಪಕ್ಷಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತಾಸಿದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಾದಿರೂಪವದೇತ್ತುಮತ್ತ ತದಭಾವಯೋರ್ದೃಷ್ಟಾಂತಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾಪಾದನಂ ವರ್ಣ್ಯಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಯಥಾಽಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ಧೂಮವತ್ತಂ ಪರ್ವತ ಇವ ಮಹಾನಸೇಽಗ್ನಿಚೇತ್ನೋಽಪಿ ಸಾಧ್ಯವತ್ತಯಾ ಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್ | ನ

ಚೇತ್ಸಾಧನವತ್ತಯಾ ಸಾಧ್ಯಃ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಅತ್ರಾಪಿ ಹೇತುಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಸದ್ಭಾವಮಾತ್ರೇಣ ದೃಷ್ಟಾಂತತ್ವೋಪಪತ್ತಾರೂಪವಿಶೇಷಚಿಂತಾ
ವ್ಯರ್ಥೇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತದಾವಶ್ಯಕತ್ವಾಭ್ಯುಪಗಮೇ ತು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

51. (20) (2-6) || ಅವರ್ಣ್ಯಸಮಃ || ದೃಷ್ಟಾಂತವತ್ಪಕ್ಷಸ್ಯಾಪ್ಯಸಾಧ್ಯತ್ವಚೋದನಮವರ್ಣ್ಯಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಅತ್ರಾಪಿ ಸಿದ್ಧತ್ವಾಭಿಮಾನೇನ
ಚೋದನೇಸದುತ್ತರಮ್ | ಅನ್ಯಥಾ ನಿರ್ಬೀಜತ್ವಮ್ | ಸಾಧನಸಾಹಚರ್ಯಬಲೇನಾಪಾದನೇ ತೂತ್ಕರ್ಷಸಮ ಏವ |
ತಸ್ಮಾದ್ಧೃಷ್ಟಾಂತಮಾತ್ರವಿವಕ್ಷಿತಸಿದ್ಧಾರ್ಥತ್ವಾದಿರೂಪವಧೇತುಮತ್ತ ತದಭಾವಯೋಃ ಪಕ್ಷಸ್ಯಾಸಾಧ್ಯತ್ವಚೋದನಮವರ್ಣ್ಯಸಮ
ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಯಥಾ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಂ ಧೂಮವತ್ತ್ವಂ ಮಹಾನಸ ಇವ ಪರ್ವತೇ ವರ್ತತೇ ಚೇತ್ಸಾಧ್ಯಸ್ಯ ಸಿದ್ಧತ್ವಾದಸಾಧ್ಯತ್ವಮ್ | ನ
ಚೇದುಪಾಯಾ ಭಾವಾದ ಸಾಧ್ಯತ್ವಮಿತಿ | ಅಸ್ಯಾಪಿ ಪೂರ್ವವದಂತರ್ಭಾವೋ ವಾಚ್ಯ ಇತಿ |

52. (20) (2-7)ವಿಕಲ್ಪಸಮಃ |ಧರ್ಮಾಣಾಂ ಧರ್ಮಾಂತರ ವ್ಯಭಿಚಾರ ದರ್ಶನೇನ ಸಾಧನಸ್ಯಾಪಿ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಭಿಚಾರಚೋದನಂ ವಿಕಲ್ಪಸಮಃ |
ಯಥಾ ಕೃತಕತ್ವಾವಿಶೇಷೇಽಪಿ ಕಿಂಚಿದನ್ಮೂರ್ತಂ ದೃಷ್ಟಂ ಘಟಾದಿ ಕಿಂಚಿದಮೂರ್ತಂ ರೂಪಾದಿ ತಥಾ ಕೃತಕಮಪಿ ಕಿಂಚಿದ್ನಿತ್ಯಂ
ಕಿಂಚಿದನಿತ್ಯಂ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಅತ್ರ ಶಿಷ್ಟಾತ್ರಾತ್ರಂ ಚೇತ್ಸದುತ್ತರಮೇವ | ಉಪಾಧ್ಯಭಾವಾದಿನಾ ಸಮಾಧೇಯಂ ಧರ್ಮಾಂತರ
ವ್ಯಭಿಚಾರೇಣಾಸ್ಯಾಪಿ ವ್ಯಭಿಚಾರಸಾಧನಂ ಚೇದ್ಧರ್ಮಾಂತರ ವ್ಯಭಿಚಾರೋ ಹೇತುರ್ವಾ ಸ್ಯಾದ್ಧೃಷ್ಟಾಂತೋ ವಾ | ಅತ್ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ಯಭಾವೋ
ವಕ್ತವ್ಯಃ | ದ್ವಿತೀಯೇ ಹೇತ್ವಭಾವಾನ್ಮೂನಮ್ | ಹೇತೋರನನ್ಯತ್ವಾದಿ ಹೇತ್ವಜ್ಞೇಕಾರೇ ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಸಮಸಾಚ್ಛರ್ಯಮ್ | ಧರ್ಮತ್ವಾದಿ
ಹೇತ್ವಜ್ಞೇ ಕಾರೇ ವ್ಯಾಪ್ಯಭಾವ ಏವ | ತದನನ್ಯೇಕಾರೇ ತು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

53. (20) (2-8) || ಸಾಧ್ಯಸಮಃ || ಸಾಧ್ಯವದ್ಧೃಷ್ಟಾಂತಸ್ಯಾಪಿ ಸಾಧ್ಯತ್ವಚೋದನಂ ಸಾಧ್ಯಸಮೇ ಇತ್ಯೇಕೇ | ತದಸತ್ | ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತ್ಯಾ
ಚೋದನೇ ಸದುತ್ತರತ್ವಾತ್ | ಏವಮೇವ ಚೋದನೇಽಸಮ್ಭವದುಕ್ತಿಕತ್ವಾತ್ | ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾಪಾದನೇಽಪ್ಯೇವಮೇವ |
ವರ್ಣ್ಯಸಮವದ್ವಿಜೋಪಪಾದನೇ ತು ತದಭೇದಃ | ತಸ್ಮಾತ್ಪ್ರೋದೀಕೃತಧರ್ಮ್ಯಾದಿವಿಷಯಸ್ಯ ಲಿಂಗಸ್ಯ ಧರ್ಮ್ಯಾದಾವಪ್ರಯೋಜಕತ್ವೇ
ಸಾಧ್ಯೇಽಪಿ ತಥಾತ್ವಪ್ರಸಂಗಾತ್ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ ಧರ್ಮ್ಯಾದೇರಪಿ ಸಾಧ್ಯತ್ವಾಪಾದನಂ ಸಾಧ್ಯಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ |

ವ್ಯಾಪ್ತಿಪಕ್ಷಧರ್ಮವತ್ತಯ್ಯವ ಪ್ರಯೋಜಕತ್ವೋಪಪತ್ತೇಸ್ತತ್ಸಿದ್ಧತಾಮಾತ್ರೇಣ ಸಾಧನಾಭಿತ್ವಸಮ್ಪವಾತ್ತೇನೈವ ಹೇತುನಾ
ಸಾಧನಮಿತ್ಯುತ್ತರಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತದನರ್ಜ್ಞೇಕಾರೇ ತು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

54. (20) (9-10) || ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ || ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ || ಸಾಧನಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷನಿರಾಸೇನ ತಸ್ಯ ಸಾಧನತ್ವಭಿಃ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ |
ಅಪ್ರಾಪ್ತಿಪಕ್ಷನಿರಾಸೇನ ತದ್ಭಾಷ್ಣೋಽಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ | ಕೃತಿಜ್ಞಪ್ತಿಸಾಧಾರಣಮಿದಂ ಜಾತಿ ದ್ವಯಮ್ | ಯಥಾ ಧೂಮಜ್ಞಾನಮಗ್ನಿಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ
ಜನಯತಿ ಚೇತ್ಸತ್ಯವ ಪ್ರಾಪ್ತಿರಿತಿ ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಕ್ ಸಿದ್ಧತ್ವಾನೋತ್ಪಾದಕಮ್ | ತಥಾ ಧೂಮಜ್ಞಾನಮಗ್ನಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಜ್ಞಾಪಯತಿ ಚೇತ್ತರ್ಹ್ಯನ್ಯಸ್ಯಾಃ
ಪ್ರಾಪ್ತೇರಸಮ್ಪವಾದ್ವಿಷಯವಿಷಯಿಭಾವೇ ವಕ್ತವ್ಯೇ ಧೂಮಜ್ಞಾನ ಏವಾಗ್ನೇಃ ಸ್ಫುರಣಾನ್ನ ತದ್ ಜ್ಞಾಪಕತ್ವಮಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ
ಅಪ್ರಾಪ್ಯೋತ್ಪಾದಕತ್ವಂ ಜ್ಞಾಪಕತ್ವಂ ಚೇತ್ತನ್ನ | ಕ್ವಾಪ್ಯದರ್ಶನಾತ್ | ನ ಹ್ಯಪ್ರಾಪ್ಯಾಗ್ನಿಃ ಕಾಷ್ಠಂ ದಹತಿ | ನಾಪಿ ಪ್ರಕಾಶ್ಯಮಪ್ರಾಪ್ಯ ಪ್ರದೀಪಃ
ಪ್ರಕಾಶಯತಿ | ಅತಿಪ್ರಸಂಗಶ್ಚಾನ್ಯಥೇತ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಸಮಃ |

ಅತ್ರ ಕೃತೌ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಲಕ್ಷಣಪ್ರಾಪ್ತಿಸದ್ಭಾವೇನಾತಿಪ್ರಸಂಗಭಾವಾತ್ಸ್ವರೂಪಪ್ರಾಪ್ತಿರನಪೇಕ್ಷಿತೈವ | ಜ್ಞಪ್ತಾವಪಿ ತದ್ವ್ಯಾಪ್ತಲಿಂಗ-
ವಿಷಯತ್ವರೂಪ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸದ್ಭಾವೇನಾತಿಪ್ರಸಂಗಭಾವಾದ್ವಿಷಯವಿಷಯಿಭಾವೋಽನಪೇಕ್ಷಿತ ಏವೇತ್ಯುತ್ತರಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಏತದನರ್ಜ್ಞೇಕೃತ್ಯ
ಸ್ವರೂಪಪ್ರಾಪ್ಯಾದಿಕಮಪೇಕ್ಷಮಾಣಸ್ಯ ಸ್ವನ್ಯಾಯೇನ ವ್ಯಾಘಾತ ಇತಿ |

55. (20) (2-11) || ಪ್ರಸಂಗಸಮಃ || ಅನವಸ್ಥಾಭಾಸಪ್ರಸಂಗಾನಂ ಪ್ರಸಂಗಸಮಃ | ಯಥಾ ಪರ್ವತಸ್ಯೋತ್ಪಾದಕಂ ವಾಚ್ಯಮ್ |
ತಸ್ಯಾಪೀತ್ಯನವಸ್ಥಾ | ಏವಂ ಪರ್ವತಸ್ಯಜ್ಞಾಪಕಂ ವಾಚ್ಯಂ ತಸ್ಯಾಪೀತ್ಯನವಸ್ಥೇತಿ |

ಅತ್ರ ಸಿದ್ಧವಿಷಯತ್ವೇನಾವಸ್ಥಾನಸಮ್ಪವೇನ ಮೂಲಕ್ಷಯಾಭಾವಾದದೋಷತ್ವಮಿತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತದನರ್ಜ್ಞೇಕಾರೇ ತು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ
ಇತಿ |

56. (20) (2-12) || ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಸಮಃ | ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತೇನ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾಂತಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ತದಸತ್ |
ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಾದಾವಪಿ ತದ್ಭಾವಾತ್ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯ ಐನ್ದ್ರಿಯಕತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ವದತಿ | ಯದಿ

ಘಟದೃಷ್ಟಾನ್ತೇನೈನ್ದ್ರಿಯಕತ್ವಾದನಿತ್ಯಸ್ತರ್ಹಿ ಸಾಮಾನ್ಯದೃಷ್ಟಾನ್ತೇನ ನಿತ್ಯಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ವ್ಯಭಿಚಾರಚೋದನಾಭಿಪ್ರಾಯೇಣ ಪ್ರವೃತ್ತೇರ್ನ ಸಾಧರ್ಮ್ಯ ಸಮಾದಿ ಸಾಜ್ಞರ್ಯಮಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಅಸ್ಯ ಸದುತ್ತರತ್ವಾತ್ ತಸ್ಮಾದ್ಧೇತಿರಪೇಕ್ಷೇಣ ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾನ್ತಮಾತ್ರೇಣ ಬಾಧಪ್ರತಿರೋಧಯೋರನ್ಯತರೋದ್ಭಾವನಂ ಪ್ರತಿ ದೃಷ್ಟಾನ್ತಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಯಥಾ ಯದಿ ಮಹಾನಸದೃಷ್ಟಾನ್ತೇನಾಗ್ನಿಮಾನಿಷ್ಯತೇ ತರ್ಹಿ ಹ್ರದದೃಷ್ಟಾನ್ತೇನಾಗ್ನಿಕೋಽಸ್ತಿ ತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ ನ್ಯೂನತ್ವಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಹೇತೋರನಙ್ಗತ್ವಾಭಿಮಾನೇ ತು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

57. (20) (2-13) || ಅನುತ್ತತ್ತಿಸಮಃ || ಪಕ್ಷಾದೀನಾಂ ಪ್ರಾಗುತ್ಪತ್ತೇರ್ಹೇತುವೃತ್ಯಭಾವೇನಾಸಿದ್ಧ್ಯ ದ್ಭಾವನಮನುತ್ತತ್ತಿಸಮಃ ಯಥಾ ಪರ್ವತ ಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಕ್ ತತ್ರ ಧೂಮವತ್ತ್ವಂ ನ ವೃತ್ತಮಿತಿ ಭಾಗಸಿದ್ಧಮಿತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರಾನುತ್ತನ್ನಸ್ಯ ಪರ್ವತತ್ವಾಭಾವೇನಾಪಕ್ಷತ್ವಾತ್ತತ್ರ ವೃತ್ಯಭಾವೋ ನ ದೋಷಾಯೇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ | ನ ಚೇದೇವಂ ತಥಾ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

58. (20) (2-14) || ಸಂಶಯಃ ಸಮಃ || ಸತ್ಯಪಿ ನಿರ್ಣಯಕಾರಣೇ ಸಾಧಾರಣಧರ್ಮಾದಿಮಾತ್ರೇಣ ಸಂಶಯಾಪಾದನಂ ಸಂಶಯಸಮಃ | ಯಥಾ ಯದಿ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದಗ್ನಿಮತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯಸ್ತರ್ಹಿ ಹ್ರದಮಹಾನಸಸಾಧಾರಣೇನ ದ್ರವ್ಯತ್ವೇನ ತತ್ಸಂಶಯಃ ಕಿಂ ನ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ತತ್ರ ನಿರ್ಣಾಯಕಾಭಾವಸಹಕೃತಸ್ಯೈವ ಸಮಾನಧರ್ಮಾದೇಃ ಸಂಶಯಕಾರಣತ್ವಾದತ್ರ ಚ ನಿರ್ಣಾಯಕಸದ್ಭಾವಾದಸಂಶಯ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ | ನಿರ್ಣಾಯಕಂ ನ ಸಂಶಯಪ್ರತಿಬನ್ಧಕಮಿತಿ ವದತಃ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

59. (20) (2-15) ಪ್ರಕರಣಸಮಃ || ಪ್ರತ್ಯನುಮಾನೇನ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಪ್ರಕರಣಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ನಿತ್ಯಃ ಶಬ್ದಃ ಶ್ರಾವಣತ್ವಾಚ್ಛಬ್ದತ್ವವದಿತಿ | ಅತ್ರ ಪ್ರತ್ಯನುಮಾನಸ್ಯಾಙ್ಗಸಾಕಲ್ಯಾಭಿಮಾನೇ ಸದುತ್ತರಮೇವ | ಅನ್ಯಥಾ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಾದ್ಯನ್ತರ್ಭಾವಃ | ತಸ್ಮಾದ್ಧೇತಿರಪೇಕ್ಷೇಣ ಪ್ರತಿರೋಧನಂ ಪ್ರಕರಣಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಏತದಪ್ಯಯುಕ್ತಮ್ | ಯಥಾ ಪ್ರತಿದೃಷ್ಟಾನ್ತಸಮಾಧಾವನ್ಯತರಚೋದನೇನೈಕಜಾತಿತ್ವಂ ತಥಾ ಸಾಧರ್ಮ್ಯ ಸಮಾದಿನಾಽಪ್ಯೇಕಜಾತಿತ್ವಸಮ್ಭವೇನ ಪ್ರಥಕ್ಕರಣಾನುಪಪತ್ತಿಃ |

60. (20) (2-16) || ಅಹೇತುಸಮಃ || ಹೇತೋಃ ಸಾಧ್ಯಾಪೇಕ್ಷಯಾ ಪೂರ್ವಾಪರಸಹಭಾವನಿರಾಸೇನಾಹೇತುತ್ವಚೋದನಮಹೇತುಸಮಃ |
ಯಥಾ ನ ತಾವತ್ಸರ್ವಸಾಧನಂ ಸಾಧ್ಯಪೂರ್ವಮ್ | ಸಾಧ್ಯಾಭಾವೇ ತನ್ನಿರೂಪ್ಯ ಸಾಧನತ್ವಾಯೋಗಾತ್ | ನಾಪಿ ಸಾಧನಂ ಪಶ್ಚಾದ್ಭಾವಿ |
ಸಾಧನಾಭಾವೇ ಸಾಧ್ಯಾ ಯೋಗಾತ್ | ನಾಪಿ ದ್ವಯೋಯೌರ್ಗಪದ್ಯಮ್ | ಅವಿಶೇಷೇಣ ಸಾಧ್ಯಸಾಧನಭಾವಾಯೋಗಾದಿತಿ |

ಅತ್ರ ಕೃತೌ ಪೂರ್ವಭಾವಿನಃ ಸಾಧನತ್ವಮ್ | ಸಾಧನಶಕ್ತೇಃ ಪರಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ ತದ್ವ್ಯವಹಾರಸ್ಯ ಬುದ್ಧಿಸ್ಥೇನೈವ ಸಾಧ್ಯೋನೋಪಪತ್ತೇಃ |
ಜ್ಞಪ್ತೌ ತು ಯಥಾಯಥಂ ಪಕ್ಷತ್ರಯಮಪಿ | ಜ್ಞಾತತ್ವಾಜ್ಞಾತತ್ವಾಭ್ಯಾಂ ವಿಶೇಷ ಇತ್ಯುತ್ತರಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತದನಜ್ಞೇಕಾರೇ ತು
ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

61. (20) (2-17) || ಅರ್ಥಾಪತ್ತಿಸಮಃ || ಅರ್ಥಾಪತ್ಯಾಭಾಸೇನ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಮರ್ಥಾಪತ್ತಿಸಮಃ | ಯಥಾ
ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನಿತ್ಯುಕ್ತೇಽರ್ಥಾದಾಪದ್ಯತೇಽನ್ಯದನಗ್ನಿಮದಿತಿತ್ಯಾದಿ | ತಥಾ ಚ ಸಾಧ್ಯವಿಕಲೋ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಇತಿ |
ಅತ್ರಾನುಪಪದ್ಯಮಾನದರ್ಶನಾದುಪಪಾದಕೇ ಬುದ್ಧಿರರ್ಥಾಪತ್ತಿಃ | ನ ಚಾತ್ರಾನುಪಪದ್ಯಮಾನಂ ಕಿಂಚಿದಸ್ತಿ | ಅತೋ ನಾಯಂ ಪ್ರಸಜ್ಞ ಇತಿ
ವಾಚ್ಯಮ್ | ಉಕ್ತವಿಪರೀತಾಕ್ಷೇಪಮಾತ್ರಮರ್ಥಾಪತ್ತಿರಿತ್ಯಜ್ಞೇಕಾರೇ ತು ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ | ಉಪಪತ್ತಿಸಮವದ್ವಿಜಾಭಾವಾನೇದಂ
ಜಾತ್ಯುತ್ತರಮ್ |

62. (20) (2-18) || ಅವಿಶೇಷಸಮಃ || ಸಾಧನಪ್ರತಿಬನ್ಧಾತದಿರಧರ್ಮೇಣ ತದ್ವತಾಂ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಾನಾಮ-
ವಿಶೇಷಾಪಾದನಮವಿಶೇಷ ಸಮಃ | ಯಥಾ ಯದಿ ಧೂಮವತ್ವಾತ್ಪರ್ವತಮಹಾನಸಯೋರಗ್ನಿಮತ್ತ್ವಾ ವಿಶೇಷಃ | ತದಾ ಸರ್ವಭಾವಾನಾಂ
ಸತ್ತ್ವಾದನಿತ್ಯತ್ವಾವಿಶೇಷಪ್ರಸಜ್ಞ ಇತಿ | ಅತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಾದಿಸದಸದ್ಭಾವಾಭ್ಯಾಂ ವಿಶೇಷಾನ್ ಪ್ರತಿಬನ್ಧಿಗ್ರಹಣಮಿತ್ಯುತ್ತರಂ ವಾಚ್ಯಮ್ |
ತದನಜ್ಞೇಕಾರೇಣ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧ ಇತಿ |

63 (20) (2-19) || ಉಪಪತ್ತಿಸಮಃ | ಉಭಯಹೇತೂಪಪತ್ಯಾಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಮುಪಪತ್ತಿಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಯಥಾ ಯದಿ ಶಬ್ದಸ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವೋಪಪಾದಕಂ ಕೃತಕತ್ವಮನೀತ್ಯನಿತ್ಯತ್ವಮಿಷ್ಟತೇ ತರ್ಹಿ ನಿತ್ಯತ್ವೋಪಪಾದಕಮಸ್ವಶ್ಚತ್ವಮನೀತಿ ನಿತ್ಯತ್ವಮಪಿ ಕಿಂ ನೇಷ್ಯತ ಇತಿ | ಏತದಸತ್ | ಸಾಧರ್ಮ್ಯಸಮಾದ್ಯಭೇದಾತ್ | ತಸ್ಮಾನ್ಮತ್ಪಕ್ಷೇಽಪಿ ಕಿಮಪಿ ಸಾಧನಂ ಭವಿಷ್ಯತೀತಿ ಸಾಮಾನ್ಯತಃ ಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಮುಪಪತ್ತಿಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಇದಮಪ್ಯಸತ್ | ಕೇವಲಾಯಾ ಏವಮುಕ್ತೇ ನಿರ್ಬೀಜತ್ವಾತ್ | ಪ್ರಮಾಣೋಪಪಾದನೇ ತೂಪಪಾದಕಸ್ಯ ಸಾಧುತ್ವೇ ಸದುತ್ತರತ್ವಾತ್ | ಅಸಾಧುತ್ವೇ ತಸ್ಯೈವೋದ್ಭಾವ್ಯತ್ವೇನಾಜಾತಿತ್ವಾತ್ ||

64. (20) (2-20) || ಉಪಲಭಿಸಮಃ || ನಿರ್ದಿಷ್ಟಹೇತುಭಾವೇಽಪಿಸಾಧ್ಯೋಪಲಬ್ಧಾಹೇತೋರಪ್ರಯೋಜಕತ್ವಾಭಿಧಾನಮುಪಲಭಿಸಮ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಯಥಾ ಕ್ವಚಿದ್ಭೂಮವತ್ತ್ವಾಭಾವೇಽಪ್ಯಗ್ನಿಮತ್ವೋಪಲಭೇರಪ್ರಯೋಜಕಂ ಧೂಮವತ್ತ್ವಮಿತಿ | ಉತ್ಥಾನಬೀಜಾಭಾವಾನೇದಂ ಜಾತ್ಯುತ್ತರಮ್ | ಕಿನ್ನು ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಾಭಾಸ ಏವ | ತಸ್ಮಾದ್ವಾದಿವಾಕ್ಯಸ್ಯಾವಧಾರಣೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾರೋಪ್ಯಾವಧಾರಣಂ ವಿಕಲ್ಪ್ಯ ದೂಷಣಮುಪಲಭಿಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಯಥಾ ಪರ್ವತೋಗ್ನಿಮಾ ನಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಕಿಂ ಪರ್ವತ ಏವಾಗ್ನಿಮಾನುತ ಪರ್ವತೋಽಗ್ನಿಮಾನೇವೇತಿ | ನಾದ್ಯಃ ಇದಮಪ್ಯಸತ್ | ತಾತ್ಪರ್ಯಾನ್ತರಾರೋಪೇಣ ಸಾಮಾನ್ಯಭಲತ್ವಾತ್ | ವಿಕಲ್ಪೇನೋತ್ಥಾನಾನೇತಿ ಚೇನ್ನ | ಅವಧಾರಣಸ್ಯೈವ ವಿಕಲ್ಪೇನಾವಧಾರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರೋಪಾಪರಿಹಾರಾತ್ | ವ್ಯವಚ್ಛೇದವಾಕ್ಯಾರ್ಥರುಚೇನಾಮವಧಾರಣಂ ಸ್ಥಿತಮೇವೇತಿ ಚೇನ್ನ | ತೇಷಾಮಪ್ಯತದ್ವ್ಯಾವೃತ್ಯಙ್ಗೇಕಾರೇಣೈವಂ ವಿಧಾವಧಾರಣಸ್ಯಾನಿಷ್ಟತ್ವಾತ್ |

65. (20) (2-21) || ಅನುಪಭಿಸಮಃ || ಉಪಲಬ್ಧಾದಿವಿಷಯಿಧರ್ಮಾಣಾಂ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ವೃತ್ತ್ಯಾ ವೃತ್ತ್ಯಾತತ್ತ್ವವ್ಯಾಘಾತಾಪಾದನಮನುಪಲಭಿಸಮಃ | ಯಥೋಪಲಭಿಃ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ವರ್ತತೇ ಚೇದುಪಲಬ್ಧತ್ವಾದ್ ಘಟಾದಿವದನುಪಲಭಿಃ | ನ ವರ್ತತೇ ಚೇತ್ತಥಾಽಪಿ ತದ್ವದೇವೇತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ ವಿಷಯಾಪೇಕ್ಷಯೋಪಲಭಿತ್ವಸ್ಯ ಸ್ವಾತ್ಮನಿ ವೃತ್ತ್ಯವೃತ್ತಿಭ್ಯಾಂ ನ ನಿವೃತ್ತಿರಿತಿ ವಕ್ತವ್ಯಮ್ | ತದನಙ್ಗೇಕಾರೇ ಸ್ವನ್ಯಾಯ ವಿರೋಧಃ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧೋ ವೇತಿ |

66. (20) (2-22) || ನಿತ್ಯಸಮಃ || ವಿಶೇಷಣಧರ್ಮಸ್ಯ ತದತದ್ರೂಪತಾ ವಿಕಲ್ಪೇನ ಧರ್ಮಿಣಸ್ತತ್ತಿಶಿಷ್ಟತ್ವಭಜೋ ನಿತ್ಯಸಮಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಇತ್ಯುಕ್ತೇಽನಿತ್ಯತ್ವಂ ನಿತ್ಯಮನಿತ್ಯಂ ವಾ | ಆದ್ಯೇ ಧರ್ಮಿಣೋ ನಿತ್ಯತ್ವಾಪಾತಃ | ದ್ವಿತೀಯೇ ತನ್ನಾಶೇ ಪುನಃ ಶಬ್ದಸ್ಯ ನಿತ್ಯತ್ವಾಪತ್ತಿರಿತ್ಯಾದಿ | ಅತ್ರ ಸ್ವಪಕ್ಷೇ ನಿರ್ವಾಹಾಂತರವಿವಕ್ಷಯಾ ಪರಪಕ್ಷೇ ದೌರ್ಘಟ್ಯಾಪಾದನೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಚೇತ್ಸದುತ್ತರಮೇವ ವಿಶಿಷ್ಟಸ್ವರೂಪನಿರಾಕರಣಂ ಚೇತ್ತದಾದೌ ನಿರ್ವಾಹೋವಾಚ್ಯಃ | ತದನಭ್ಯುಪಗಮೇನ ಪ್ರವೃತ್ತಸ್ಯ ಸ್ವನ್ಯಾಯಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧಾವಿತಿ |

67. (20) (2-23) || ಅನಿತ್ಯಸಮಃ || ವಾದಿಸಾಧನಪ್ರತಿಬನ್ಧ್ಯಾ ಧರ್ಮಾಂತರೇಣ ತದ್ವತಾಂ ಸಾಧ್ಯಧರ್ಮವತ್ತ್ವಾಪಾದನಮನಿತ್ಯಸಮಃ | ಯಥಾ ಯದಿ ಕೃತಕತ್ವಾಚ್ಛಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಸ್ಯಾತ್ತರ್ಹಿ ಸತ್ತ್ವಾತ್ಸರ್ವಮನಿತ್ಯಂ ಸ್ಯಾದಿತಿ | ಇಯಮಪ್ಯವಿಶೇಷಸಮಲಕ್ಷಣೇನೈವ ಸಂಜ್ಞಹೀತತ್ವಾನ್ನ ಪೃಥಗ್ವಾಚ್ಯೈವ |

68. (20) (2-24) || ಕಾರ್ಯಸಮಃ || ಹೇತೋಃ ಸನ್ನಿಗ್ಧಾಸಿದ್ಧ್ಯಾಪ್ರತ್ಯವಸ್ಥಾನಂ ಕಾರ್ಯಸಮ ಇತಿ ಕೇಚಿತ್ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಪ್ರಯತ್ನಾನಂತರೀಯಕತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಪ್ರಯತ್ನಾನಂತರೀಯಕತ್ವಮುತ್ಪಾದ್ಯತ್ವೇನ ವ್ಯುತ್ಪಾದನ ವೇತಿ ಸನ್ನಿಹ್ಯತ ಇತಿ | ಇದಮಪ್ಯನ್ಯಥಾ ಸಿದ್ಧ್ಯದ್ಭಾವನತ್ವಾತ್ಸದುತ್ತರಮೇವ | ತಸ್ಮಾತ್ಪಕ್ಷಾದೀನಾಮನ್ಯತಮಸ್ಯಾಸಿದ್ಧಿಮುದ್ಭಾವ್ಯ ತತ್ಸಾಧಕತ್ವೇನ ಸ್ವಯಮುತ್ಪ್ರೇಕ್ಷಿತಸ್ಯ ದೂಷಣೇನ ವಾದಿಸಾಧನಭಜ್ಞಃ ಕಾರ್ಯಸಮ ಇತ್ಯುದಯನಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಃ ಕಾರ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯುಕ್ತೇ ಕಾರ್ಯತ್ವಮಸಿದ್ಧಮ್ | ತತ್ಸಾಧಕಂ ಚ ಪ್ರಯತ್ನಾನಂತರೀಯಕತ್ವಂ ವಾಚ್ಯಮ್ | ತಚ್ಚಾನ್ಯಥಾಸಿದ್ಧಮಿತಿ | ಇದಮಪ್ಯನಭಿಪ್ರೇತ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರೋಪಾಚ್ಛಲಮೇವೇತಿ |

69. (20) (3) || ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಭಾಸಃ || ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಹಾನ್ಯಾದ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಾವಪಿ ಭ್ರಾನ್ತಿನಾ ತದುದ್ಭಾವನಂ ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಭಾಸಃ | ಸ ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ ಏವ | ಹಾನ್ಯಾದ್ಯಭಾವಸ್ಯ ಪ್ರಾಶ್ಚಿಕಾದಿಭಿಃ ಪ್ರಮಿತತ್ವಾತ್ |

70. (20) (4) || ಅಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇ ಗ್ರಹಣಮ್||ಉದ್ಭಾವನಕಾಲಮಪ್ರಾಪ್ಯಾತಿಕ್ರಮ್ಯ ವಾ ನಿಗ್ರಹಸ್ಥಾನೋದ್ಭಾವನಮಪ್ರಾಪ್ತಕಾಲೇ ಗ್ರಹಣಮ್ | ತದಸಂಭವಮೇವೇತಿ |

71. (21) || ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಃ || ಅಪಸಿದ್ಧಾಂತಸ್ತು ಸ್ವವಚನವರೋಧ ಏವ | ಯಥಾ ಪ್ರಾಭಾಕರಸ್ಯೇಶ್ವರಾಭ್ಯುಪಗಮಃ |

ಪರರು ಹೇಳುವ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಗಳ ಅಂತರ್ಭಾವ

72. (22) || ಹೇತ್ವಾಭಾಸಃ || ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಂ ಸತ್ತಂ ಸಪಕ್ಷೇ ವಿಪಕ್ಷಾ ದ್ವ್ಯಾ ವೃತ್ತಿರಬಾಧಿತವಿಷಯತ್ವಮಸತ್ತೃತಿಪಕ್ಷತ್ವಂ ಚೇತಿ ಹೇತೋಃ ಪಿಷ್ಟ ರೂಪಾಣಿ | ತತ್ರಾನ್ವಯವ್ಯತಿರೇಕಿಣಃ ಪಿಷ್ಟಾಪಿ ವಿವಕ್ಷಿತಾನಿ | ಇತರಯೋಸ್ತು ಚತ್ವಾರಿ | ಕೇವಲಾನ್ವಯಿನೋ ವಿಪಕ್ಷಾಭಾವೇನ ತತೋ ವ್ಯಾವೃತ್ಯಭಾವಾತ್ | ಕೇವಲವ್ಯತಿರೇಕಿಣಃ ಸಪಕ್ಷಾಭಾವೇನ ತತ್ರ ಸತ್ತಾನುಪಪತ್ತೇಃ | ತತ್ರ ವಿವಕ್ಷಿತ ರೂಪೇಷು ಕತಿಪಯಸಹಿತಾಃ ಕತಿಪಯರಹಿತಾ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾಃ | ತೇ ಚಾಸಿದ್ಧವಿರುದ್ಧಾನ್ಯೈಕಾನಿ ಕಾನದ್ಯವಸಿತಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಸತ್ತೃತಿಪಕ್ಷಪ್ರಕರಣಸಮಾಃ | ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತಸ್ಯ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಪ್ರಮಿತಿಃ ಸಿದ್ಧಿಃ | ತದಭಾವೋಽಸಿದ್ಧಿಃ | ತದ್ವಾನಸಿದ್ಧಃ | ಸ ಚತುರ್ವಿಧಃ | ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧ ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಃ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ಧ ಏತತ್ರಮಿತ್ಯಸಿದ್ಧಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧೋ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಸಾಧ್ಯಸಮ್ಭವರಹಿತಃ ಸೋಪಾಧಿಕಸಮ್ಭವಶ್ಚೇತಿ | ಆದ್ಯೋ ಯಥಾ ಸರ್ವಂ ಕ್ಷಣಿಕಂ ಸತ್ತಾ ದಿತಿ | ಅಯಮುಭಯಸಮ್ಭವಾಭಾವಾದವ್ಯಾಪ್ತವನ್ತರ್ಭೂತಃ |

ಸೋಪಾಧಿಕಹೇತುವಿನ ಅಂತರ್ಭಾವ

73. (22) ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ | ವೈಧೀ ಹಿಂಸಾಽಧರ್ಮಸಾಧನಮ್ | ಹಿಂಸಾತ್ವಾದ್ಬಹ್ಮಹಿಂಸಾವದಿತಿ | ಹಿಂಸಾತ್ವಪಾಪಸಾಧನತ್ವಯೋಃ ಸಮ್ಭವೇ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಸ್ಯೋಪಾಧೇಃ ಸತ್ತಾತ್ | ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವೇ ಸತಿ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕಂ ಉಪಾಧಿಃ | ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಂ ಚ ಸಾಧ್ಯಮಧರ್ಮಸಾಧನತ್ವಂ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ | ಯತ್ರಾಧರ್ಮಸಾಧನತ್ವಂ ತತ್ರ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಮಿತಿ ನಿಯಮಾತ್ | ನ ವ್ಯಾಪ್ನೋತಿ ಚ ಸಾಧನತ್ವಾಭಿಪ್ರೇತಂ ಹಿಂಸಾತ್ವಮ್ | ಪಕ್ಷೇ ಹಿಂಸಾತ್ವಸದ್ಭಾವೇಽಪಿ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಸ್ಯಾಭಾವಾತ್ |

ಅಯಂ ತು ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತೇಃ ಪ್ರಾಗವ್ಯಾಪ್ತುನ್ನಾಯಕಃ | ವೈಧಹಿಂಸಾಯಾಃ ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಾನ್ನಿವರ್ತಮಾನಂ ನಿಷಿದ್ಧತ್ವಂ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವಾನ್ನಿವರ್ತಯದ್ಧಿಂಸಾತ್ವಸ್ಯ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸಮ್ಭವಮಾಪಾದಯತೀತಿ | ವಿಪ್ರತಿಪತ್ಯುತ್ತರಕಾಲಸ್ತು ಪ್ರತಿಪಕ್ಷೋನ್ನಾಯಕೋ

ಭವತಿ | ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ಪಕ್ಷಾದ್ವ್ಯಾವರ್ತಮಾನ ಉಪಾಧಿಃ ಸಾಧ್ಯವ್ಯಾಪಕತ್ವಾತ್ಪಕ್ಷಾದ್ವ್ಯಾವರ್ತಯತಿ | ತತಶ್ಚೋಪಾಧ್ಯಭಾವಃ ಸಾಧ್ಯಾಭಾವಸಾಧನೇ ಹೇತುರ್ಭವತಿ | ವೈಧಹಿಂಸಾಽಧರ್ಮಸಾಧನಂ ನ ಭವತಿ | ಅನಿಷಿದ್ಧತ್ವಾತ್ | ಭೋಜನವದಿತಿ | ತಥಾ ಚ ಸೋಪಾಧಿಕಸ್ಯಾವ್ಯಾಪ್ತೌ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಸಮಬಲವಿರೋಧೇ ಚಾನ್ತರ್ಭಾವಃ ||

ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧಿಯ ಅಂತರ್ಭಾವ

74. (22) ಆಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧೋಽಪಿ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಅಸದಾಶ್ರಯಃ ಸಿದ್ಧಸಾಧನಶ್ಚೇತಿ | ಆದ್ಯೋ ಯಥಾ | ಶಶವಿಷಾಣಾಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಮ್ | ವಿಷಾಣತ್ವಾದಿತಿ | ಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧಾದ್ಯಸಂಘೋಷೋದಾಹರಣಾಭಾವಾದಯಂ ಹೇತ್ವಾಭಾಸ ಏವ ನ ಭವತಿ | ದ್ವಿತೀಯೋ ಯಥಾ | ಈಶ್ವರವಾದಿನಂ ಪ್ರತಿಕ್ಷಿತ್ಯಾದಿಕಂ ಸಕರ್ತೃಕಂ ಕಾರ್ಯತ್ವಾದಿತಿ | ಅಯಮಸಂಘತಾವಂತರ್ಭವತಿ | ಅನಾಕಾಂಕ್ಷಿತಸಾಧನಾಯ ಪ್ರವೃತ್ತತ್ವಾತ್ |

ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ಧಿಯ ಅಂತರ್ಭಾವ

75. (22) ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ಧೋಽನೇಕವಿಧಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋಽನಿತ್ಯಶ್ಚಕ್ಷುಷತ್ವಾದಿತ್ಯಾದಿ | ತತ್ರ ವ್ಯಧಿಕರಣಾಸಿದ್ಧೋ ನ ದೂಷಣಮಿತ್ಯುಕ್ತಮೇವ | ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧೋ ವ್ಯರ್ಥವಿಶೇಷ್ಯಾಸಿದ್ಧಶ್ಚಾಧಿಕೈಃ ಸಂತರ್ಭವತಃ | ಭೂರಿಯಂ ಶಶವಿಷಾಣೋಲ್ಲಿಖಿತಾ ಭೂತ್ವಾದಿತ್ಯ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿಶೇಷಣಾಸಿದ್ಧಸ್ತು ದೋಷಾನ್ತರಾಸಂಘೋಷೋದಾಹರಣಾಭಾವಾನ್ ಹೇತ್ವಾಭಾಸಃ | ಇತರಃ ಪಕ್ಷಧರ್ಮತ್ವಾಸಿದ್ಧೋಽನಿದ್ಧಾವಂತರ್ಭವತಿ | ಏತತ್ರ ಮಿತ್ಯುಸಿದ್ಧೋ ಯಥಾ | ಧೂಮಭಾಷ್ಯವಿವೇಕೇ ಧೂಮವತ್ತ್ವಾದಿತಿ | ಅಸ್ಯಾಪ್ಯಸಿದ್ಧಿರೇವ | ಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷಯೋರೇವ ವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುರ್ವಿರುದ್ಧಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಕೃತಕತ್ವಾದಿತಿ | ಅಯಮಪಿ ಸಾಧ್ಯಸಮ್ಭವಾಭಾವೇ ಸತಿ ತದಭಾವಸಮ್ಭವನಿತ್ಯಾದವ್ಯಾಪ್ತಃ |

ಅನೈಕಾಂತಿಕದ ಅಂತರ್ಭಾವ

76 (22) || ಪಕ್ಷಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷವೃತ್ತಿರನೈಕಾನ್ತಿಕಃ | ಯಥಾ ಶಬ್ದೋ ನಿತ್ಯಃ ಪ್ರಮೇಯತ್ವಾದಿತಿ | ಅಯಮಪಿ ಸಾಧ್ಯತದಭಾವಸಮ್ಪನ್ನಿತ್ವಾದವ್ಯಾಪ್ತ ಏವ | ಸಾಧ್ಯಸಾಧಕಃ ಪಕ್ಷ ಏವ ವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುರನಧ್ಯವಸಿತಃ | ಸ ತ್ರಿವಿಧಃ | ತತ್ರ ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷರಹಿತೋ ಯಥಾ ಸರ್ವಮನಿತ್ಯಂ ಸತ್ತ್ವಾದಿತಿ | ಉಭಯವಾನ್ಯಥಾ ಭೂರ್ನಿತ್ಯಾ ಗನ್ಧವತ್ತ್ವಾದಿತಿ | ಸಪಕ್ಷವಾನ್ವಿಪಕ್ಷರಹಿತೋ ಯಥಾ | ಶಬ್ದೋಽಭಿಧೇಯಃ ಶಬ್ದತ್ವಾದಿತಿ | ಅಯಂ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧತ್ವಾನ್ನ ಪೃಥಗ್ನೇತ್ವಾಭಾಸ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಅನ್ಯೇ ತು ಸಪಕ್ಷವಿಪಕ್ಷರಹಿತೋ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧಃ | ಸತಿ ಸಪಕ್ಷೇ ಪಕ್ಷಮಾತ್ರವೃತ್ತಿಃ ಸಪಕ್ಷವಾನ್ವಿಪಕ್ಷರಹಿತಶ್ಚದ್ವಾವನೈಕಾನ್ತಿಕೇಽನ್ತರ್ಭಾವತ ಇತ್ಯಾಹುಃ | ತಥಾ ಹಿ | ಸವ್ಯಭಿಚಾರೋಽನೈಕಾನ್ತಿಕಃ | ವ್ಯಭಿಚಾರೋಽನ್ವಯತೋವೃತ್ತಿರೇಕತಶ್ಚ | ತತ್ರಾನ್ವಯಸ್ಯ ಭೂಮಿಃ ಪಕ್ಷಃ ಸಪಕ್ಷಶ್ಚ | ತದತಿರೇಕೇಣ ವಿಪಕ್ಷೇಽಪಿ ವರ್ತಮಾನಃ ಸಾಧಾರಣಾನೈಕಾನ್ತಿಕಃ | ವೃತ್ತಿರೇಕಸ್ಯ ಭೂಮಿರ್ವಿಪಕ್ಷಃ ಸಪಕ್ಷೈಕ ದೇಶೋಽಪಿ | ತತ್ರ ಸರ್ವಸ್ಮಿನ್ನಪಿ ಸಪಕ್ಷೇಽವರ್ತಮಾನೋಽಸಾಧಾರಣಾನೈಕಾನ್ತಿಕ ಇತಿ | ಸರ್ವಥಾಽವ್ಯಾಪ್ತವನ್ತರ್ಭವತಿ | ಉಭಯ ಸಮ್ಪನ್ನಾಭಾವಾತ್ | ವೃತ್ತಿರೇಕವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮ್ಭವಾದಯಂ ನ ಹೇತ್ವಾಭಾಸ ಇತ್ಯೇಕೇ | ಅಪರೇ ತು ಸತ್ಯಪಿ ಸಪಕ್ಷೇ ತತ್ರಾವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಕಿಂ ವ್ಯಾಪ್ತೀವ ನಾಸ್ತುತ ಕೇವಲ ವೃತ್ತಿರೇಕಿವದಸ್ತೀತಿ ಸನ್ನೇಹಾವಸ್ತನ್ನಾಧೇತ್ವಾಭಾಸತ್ವಮಿತ್ಯಾಹುಃ |

ಬಾಧದ ಅಂತರ್ಭಾವ

77. (22) || ಪ್ರಮಾಣಬಾಧಿತೇ ಪಕ್ಷೇ ವರ್ತಮಾನೋ ಹೇತುಃ ಕಾಲಾತ್ಯಯಾಪದಿಷ್ಟಃ | ಯಥಾ ಸರ್ವಂ ತೇಜೋಽನುಷ್ಠಂ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾದಿತಿ | ಅತ್ರಧರ್ಮಿಗ್ರಾಹಕೇಣ ಸಾಧ್ಯಪ್ರತಿಯೋಗಿಗ್ರಾಹಕೇಣ ಚೋಪಜೀವ್ಯೇನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣ ಪಕ್ಷೋ ಬಾಧಿತಃ| ಚಕ್ಷೂ ರೂಪಗ್ರಾಹಕಂ ನ ಭವತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯತ್ವಾದಿತಿ ಧರ್ಮಿಗ್ರಾಹಕಾನುಮಾನೇನ ಬಾಧಿತಃ | ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ಸುರಾ ಪೇಯಾ ದ್ರವದ್ ದ್ರವ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯಾಗಮಬಾಧಿತಃ | ಅಯಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಪ್ರಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ ಏವ |

ಸಮಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧಃ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಃ | ಯಥಾ ವಾಯುಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ | ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸ್ಪರ್ಶವತ್ತ್ವಾದಿತಿ | ವಾಯುರ್ನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಃ | ರೂಪರಹಿತದ್ರವ್ಯತ್ವಾದಿತ್ಯನೇನ ಪ್ರತಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ | ಅಯಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಸಮಬಲಪ್ರಮಾಣವಿರೋಧ ಏವ |

78. (22) ಸ್ವಪರಪಕ್ಷಸಿದ್ಧಾವಪಿ ತ್ರಿರೂಪೋ ಹೇತುಃ ಪ್ರಕರಣಸಮಃ | ಯಥಾ ವಿಮತಂ ಮಿಥ್ಯಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿತಿ | ಸತ್ಯತ್ವೇಽಪ್ಯಸ್ಯ ವಕ್ತುಂ ಶಕ್ಯತ್ವಾತ್ | ಅಯಂ ತ್ವಸಮ್ಭವೀತಿ ಕೇಚಿದಾಹುಃ | ತದಸತ್ ಸತ್ಪ್ರತಿಪಕ್ಷವದಭಿಮಾನತಃ ಸಮ್ಭವಾತ್ | ಅಯಮಪಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯಾಃ ಸಮಬಲವಿರೋಧ ಏವೇತಿ | ಪಕ್ಷಾಭಾಸ ಹೇತ್ವಾ ಭಾಸಾನುಭೂತತ್ವಾನ್ನ ಪೃಥಗ್ವಾಚ್ಯಾ ಇತ್ಯಾಹುಃ ತದಸತ್ | ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಮಾತ್ರೇಣೈವ ಸ್ಫುರಣಾತ್ | ಸಾಧನೇ ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧಸ್ವನ್ಯಾಯ ವಿರೋಧಯೋರ್ಹೇತ್ವಾಭಾಸಾನುಭಾವಾಚ್ಚ | ಸ್ವಕ್ರಿಯಾವಿರೋಧೋ ಯಥಾ ಅಹಂ ಮೂಕ ಇತಿ | ಸ್ವನ್ಯಾಯವಿರೋಧೋ ಯಥಾ ಪ್ರಮೇಯಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಪೇಕ್ಷಮಿತಿ |

79. (22) ಏವಮುದಾಹರಣಾಭಾಸಾನಪಿ ಹೇತ್ವಾಭಾಸೇಽನುಭಾವಯನ್ತಸ್ತೇಷಾಂ ನ ಪೃಥಗ್ವಾಚ್ಯತಾಮಾಹುಃ | ತಥಾ ಹಿ | ಉದಾಹರಣ ಲಕ್ಷಣರಹಿತಾ ಉದಾಹರಣವದವಭಾಸಮಾನಾ ಉದಾಹರಣಾಭಾಸಾಃ | ತತ್ರ ಸಾಧಮ್ಯೋ ದಾಹರಣೇ ಸಾಧ್ಯವಿಕಲೋ ಯಥಾ | ಮನೋಽನಿತ್ಯಂ ಮೂರ್ತತ್ವಾತ್ | ಯನ್ಮೂರ್ತಂ ತದನಿತ್ಯಮ್ | ಯಥಾ ಪರಮಾಣುರಿತಿ | ಸಾಧನವಿಕಲೋ ಯಥಾ ಕರ್ಮೇತಿ | ಉಭಯವಿಕಲೋ ಯಥಾಽಽಕಾಶ ಇತಿ | ಆಶ್ರಯಹೀನೋ ಯಥಾ ಶಶವಿಷಾಣಮಿತಿ | ಅವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಂ ಯಥಾ ಘಟವದಿತಿ | ವಿಪರೀತ ವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಂ ಯಥಾ ಯದನಿತ್ಯಂ ತನ್ಮೂರ್ತಮ್ | ಯಥಾ ಘಟ ಇತಿ ವೈಧಮ್ಯೋದಾಹರಣೇ ಸಾಧ್ಯಾವ್ಯಾಪ್ತೋ ಯಥಾ | ಯದನಿತ್ಯಂ ನ ಭವತಿ ತನ್ಮೂರ್ತಂ ನ ಭವತಿ ಯಥಾ ಕರ್ಮೇತಿ | ಸಾಧನಾವ್ಯಾಪ್ತೋ ಯಥಾ ಪರಮಾಣುರಿತಿ | ಉಭಯಾವ್ಯಾಪ್ತೋ ಯಥಾ ಘಟ ಇತಿ | ಆಶ್ರಯಹೀನಃ ಪೂರ್ವವತ್ | ಅವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಂ ಯಥಾಽಽಕಾಶ ಇತಿ ವಿಪರೀತ ವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಂ ಯಥಾ | ಯನ್ಮೂರ್ತಂ ನ ಭವತಿ ತದನಿತ್ಯಂ ನ ಭವತಿ | ಯಥಾಽಽಕಾಶ ಇತಿ | ಅತ್ರ ವೈಧಮ್ಯೋದಾಹರಣಸ್ಯಾನುಪಯುಕ್ತತ್ವಾತ್ತದಾಭಾಸಕಥನಮನುಪಯುಕ್ತಮ್ | ಅವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಂ ತು ನ ದೋಷೋನ್ಯೂನಂ ವಾ | ವಿಪರೀತವ್ಯಾಪ್ತಭಿಧಾನಮಪ್ಯಸಂಘತಮ್ | ಆಶ್ರಯಹೀನತ್ವಂ ಚಾಶ್ರಯಾಸಿದ್ಧ ವದದದೂಷಣಮ್ | ಅನ್ಯತರವೈಕಲ್ಯೇನೈವ ದೃಷ್ಟಾಂತಸ್ಯ ದೃಷ್ಟತ್ವಾದುಭಯವೈಕಲ್ಯಂ ನ ಪೃಥಗ್ಗಣನೀಯಮ್ | ತಸ್ಮಾತ್ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯಂ ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯಂ ಚ ದ್ವಯಮೇವ ದೃಷ್ಟಾಂತದೂಷಣಮ್ | ತತ್ರ ಸಾಧ್ಯವೈಕಲ್ಯೇದೃಷ್ಟಾಂತೋ ವಿಪಕ್ಷೋ ಭವತಿ | ತತ್ರ ವರ್ತಮಾನಂ ಸಾಧನಮನೈಕಾಂತಿಕಂ ವಿರುದ್ಧಂ ವಾ ಭವತಿ | ಸಾಧನವೈಕಲ್ಯೇ ವ್ಯಾಪ್ತತ್ವಾಸಿದ್ಧಿರಿತಿ | ದೃಷ್ಟಾಂತದೋಷೋರ್ಹೇತ್ವಾಭಾಸೇಽನುಭಾವತೀತಿ

ಚೇನ್ನ| ದೃಷ್ಟಾನ್ನೋಕ್ತನಂತರಂ ಪ್ರತಿಭಾಸಾತ್ | ಸಪಕ್ಷಾಂತರೇ ವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ಸಾಧನಸ್ಯ ದೃಷ್ಟಾನೀಕೃತೇ
ಸಪಕ್ಷೇಽವೃತ್ತಾಹೇತ್ವಾಭಾಸತ್ವಾನುಪಪತ್ತೇಶ್ಚ | ತತ್ರಾಪ್ಯನುಪದರ್ಶಿತವ್ಯಾಪ್ತಿಕರ್ತೇನ ವ್ಯಾಪ್ಯತ್ವಾಸಿದ್ಧ ಇತಿ ಚೇನ್ನ | ತಥಾಽಪ್ಯರ್ಥ
ದೋಷಾಭಾವಾದಿತಿ ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥಪೂಜ್ಯಚರಣವಿರಚಿತ ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಾವನುಮಾನಪರಿಚ್ಛೇದಃ ಸಮಾಪ್ತಃ || 2 ||

ಆಗಮಪರಿಚ್ಛೇದ

ಆಗಮದ ಲಕ್ಷಣ

ನಿದೋಷಃ ಶಬ್ದ ಆಗಮಃ | ನಿರಭಿಧೇಯತ್ವೇನಾನ್ವಯಾಭಾವೇನ ವಾಽಭೋದಕತ್ವಂ, ವಿಪರೀತಬೋಧಕತ್ವಂ, ಜ್ಞಾತಜ್ಞಾಪಕತ್ವಂ,
ಅಪ್ರಯೋಜನತ್ವಂ, ಅನಭಿಮತಪ್ರಯೋಜನತ್ವಂ, ಅಶಕ್ಯ ಸಾಧನಪ್ರತಿಪಾದನಂ ಲಘೂಪಾಯೇ ಸತಿ ಗುರೂಪಾಯೋಪದೇಶನ-
ಮಿತ್ಯಾದಿದೋಷರಹಿತಃ ಶಬ್ದ ಆಗಮಃ | ನಿದೋಷಂ ವಾಕ್ಯಮಿತಿ ವಾ |

ವಿಭಕ್ತ್ಯಂತಾ ವರ್ಣಾಃ ಪದಮ್ | ಆಕಾಂಕ್ಷಾಸನ್ನಿಧಿಯೋಗ್ಯತಾವತಾಂ ಪದಾನಾಂ ಸಮೂಹೋ ವಾಕ್ಯಮ್ | ಆಕಾಂಕ್ಷಾ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ | ಸಾ
ಚೇತನ ಧರ್ಮಃ | ತದ್ವಿಷಯತ್ವಾದರ್ಥಾಃ ಸಾಕಾಂಕ್ಷಾಃ | ತತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದಕ ತ್ವತ್ಪದಾನ್ಯಪಿ | ಸನ್ನಿಧಿರವಿಲಮ್ಬೇನೋಚ್ಚರಿತತ್ವಂ ಪದಧರ್ಮ ಏವ |
ಪ್ರತೀತಾನ್ವಯಸ್ಯ ಪ್ರಮಾಣ ವಿರೋಧಾಭಾವೋ ಯೋಗ್ಯತಾ ಪದಾರ್ಥಧರ್ಮಃ | ತದ್ವಾಚಕತ್ವಾತ್ಪದಾನ್ಯಪಿ ಯೋಗ್ಯತಾವನೀತ್ಯುಚ್ಯಂತೇ |
ತತ್ರ ಪದತ್ವೇನ ನಿರಭಿಧೇಯತ್ವಸ್ಯ, ಆಕಾಂಕ್ಷಾಸನ್ನಿಧಿಭ್ಯಾಮನ್ವಯಾಭಾವಸ್ಯ, ಯೋಗ್ಯತಯಾ ವಿಪರೀತಬೋಧಕತ್ವಸ್ಯ ಚ ನಿರಾಸೇ
ಸತ್ಯಶೇಷದೋಷನಿರಾಸಾರ್ಥಂ ನಿದೋಷ ಗ್ರಹಣಮ್ |

ಪೂರ್ವಪೂರ್ವವರ್ಣಾನುಭವಜನಿತಸಂಸ್ಕಾರಸಹಿತಂ ವಾಚ್ಯವಾಚಕಭಾವಸಮ್ಪನ್ನಗ್ರಹಣಸಂಸ್ಕಾರಾನುಗೃಹೀತಮನ್ವವರ್ಣಸನ್ನಿರೃಷ್ಟಂ
 ಶ್ರೋತ್ರಮನೇಕೇಷ್ಟಪಿ ವರ್ಣೇಶ್ವೇಕಾಂ ಪದಬುದ್ಧಿಂ ಜನಯತಿ | ತಥಾ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಪದಾನುಭವಜನಿತ ಸಂಸ್ಕಾರಸಹಕೃತ-
 ಮನ್ವಪದವಿಷಯಂ ಶ್ರೋತ್ರಮನೇ ಕೇಷು ಪದೇಷ್ಟೇಕಾಂ ವಾಕ್ಯಬುದ್ಧಿಮಾಕಾಂಕ್ಷಾದ್ಯನುಸಾರೇಣ ಜನಯತಿ | ತೇನ ವರ್ಣಾನಾಂ
 ಪದಾನಾಂ ಚ ಸಹಾನವಸ್ಥಿತಪ್ರತೀತೀನಾಮಪಿ ಸಮುದಾಯೋ ಯುಜ್ಯತೇ |

ಪದಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿ ?

ಆಗಮೋಽಪಿ ಸಮ್ಯಕ್ ಶ್ರುತಃ ಸಮಯಸ್ಮರಣಾನುಗೃಹೀತಃ ಶಾಬ್ದನ್ಯಾಯಾನುಸನ್ಧಾನಸಹಿತ ಏವ ಸ್ವಾರ್ಥಸ್ಯ ಬೋಧಕೋ ನ ತು
 ಸತ್ತಾಮಾತ್ರೇಣ |

ಜಾತಿರೇವ ವಾಚ್ಯಾ ಪದಾನಾಂ ವ್ಯಕ್ತಯಸ್ತು ಲಕ್ಷ್ಯಾ ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಾಃ | ಜಾತಿವಿಶಿಷ್ಟಾ ವ್ಯಕ್ತಯೋ ವಾಚ್ಯಾ ಇತಿ ವೈಶೇಷಿಕಾಃ | ಕ್ವಚಿಜ್ಞಾತಿಃ
 ಕ್ವಚಿದ್ವ್ಯಕ್ತಿರಿತಿ ವೈಯಾಕರಣಾಃ | ಕ್ವಚಿಜ್ಞಾತಿಃ ಕ್ವಚಿದ್ವ್ಯಕ್ತಿಃ ಕ್ವಚಿದಾಕೃತಿರಿತಿ ನೈಯಾಯಿಕಾಃ | ಅನ್ಯಾಪೋಹ ಇತಿ ಬೌದ್ಧಾಃ | ವ್ಯಕ್ತಯ ಏವ
 ವಾಚ್ಯಾಃ ಸಮಯಪ್ರತಿಪತ್ತೌ ತು ಸಾದೃಶ್ಯಮುಪಧಾನಮಿತ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಃ |

ವಾಕ್ಯಾನ್ವಯದ ಬೋಧ ಉಪಾಯಗಳು

ನನು ಸಮಯೋ ನಾಮ ಪದಾನಾಂ ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ಚ ವಾಚ್ಯ ವಾಚಕಭಾವಸಮ್ಪನ್ನಃ | ಸ ಚ ಸಮ್ಪನ್ನಿಷ್ಟಜ್ಞಾತೇಷು ಜ್ಞಾತುಮಶಕ್ಯ ಇತಿ
 ಪದಾರ್ಥಜ್ಞಾನಸ್ಯ ಪ್ರಾಗೇವ ಸಿದ್ಧತ್ವಾತ್ಪ್ರತಿಮಾಗಮಸ್ಯ ಪ್ರಯೋಜನಮ್ | ಉಚ್ಯತೇ | ಯಥಾ ಜ್ಞಾತಯೋರಪಿ ಧರ್ಮಧರ್ಮಿಣೋಃ
 ಸಂಸರ್ಗೋಽನುಮಾನೇನ ಬೋಧ್ಯತೇ | ತಥಾ ಜ್ಞಾತಾನಾಮೇವ ಪದಾರ್ಥಾನಾಮನ್ವಯವಿಶೇಷಸ್ಯಾಗಮೋ ಬೋಧಕಃ | ಪದಾನಾಂ
 ಪದಾರ್ಥಮಾತ್ರವಿಷಯತ್ವೇನಾನ್ವಯಬೋಧಕಂ ನ ಕಿಂಚಿದಸ್ತೀತಿ ಚೇತ್ | ಅತ್ರ ವರ್ಣಪದಾಭಿವ್ಯಕ್ತೋಽಖಣ್ಣಃ ಸ್ಪೋಟಾಖ್ಯಃ

ಶಬ್ದೋಽನ್ಯಬೋಧಕ ಇತಿ ವೈಯಾಕರಣಾ ಬ್ರುವತೇ | ವರ್ಣಮಾಲೇತ್ಯಪರೇ ವಾಕ್ಯಾನ್ಯೋ ವರ್ಣ ಇತ್ಯನ್ಯೇ | ಪದಾನಾಂ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯಮಿತಿ ಕೇಚಿತ್ | ಪದೈರಭಿಹಿತಾಃ ಪದಾರ್ಥಾ ಏವಾಕಾಂಕ್ಷಾಶಾಲಿನ ಇತಿ ಭಾಷ್ಯಾಃ | ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪಕ್ಷಾಣಾಮಪ್ರಾಮಾಣಿಕ-
 ತ್ವಾತ್ಪ್ರಮಾಣವಿರುದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚ ಪದಾನ್ಯೇವಾನ್ವಿತಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿಧಾಯೀನೀತಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಾವಂತಃ | ತತ್ರ ಪ್ರತ್ಯೇಕಮಪಿ ಪದಾನ್ಯನ್ವಯ ವಿಶೇಷಾಭಿಧಾನಸಮರ್ಥಾನೀತಿ ಪ್ರಭಾಕರಾಃ | ಪ್ರತ್ಯೇಕಂ ಸಾಮಾನ್ಯತೋ ಯೋಗ್ಯೇತರಾನ್ವಿತಸ್ವಾರ್ಥಾಭಿಧಾನಶಕ್ತೀನಿ ಪದಾನಿ ಪದಾಂತರಸನ್ನಿಧಾನಾಹಿತಶಕ್ಯಂತರಾಣಿ ವಿಶೇಷತೋಽಪ್ಯನ್ವಿತಾನ್ಸ್ವಾರ್ಥಾನಭಿದಧತಿ | ತಥಾಽನುಭವಾದಿತ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಃ |

ಆಗಮಗಳ ವಿಭಾಗ

ಆಗಮೋ ದ್ವಿವಿಧಃ | ಅಪೌರುಷೇಯಃ ಪೌರುಷೇಯಶ್ಚೇತಿ | ತತ್ರಾಪೌರುಷೇಯೋ ವೇದಃ ಪೌರುಷೇಯೋಽನ್ಯಃ | ವರ್ಣಾಃ ಸರ್ವತ್ರ ಕೂಟಸ್ಥನಿತ್ಯಾಃ | ಸರ್ವಗತಾಶ್ಚ | ಪದಾನ್ಯಪಿ ನಿಯತಾನ್ಯೇವ | ತೇಷಾಂ ಪದಾರ್ಥಸಮ್ಪನ್ದೋಽಪಿ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಏವ | ತಥಾಽಪಿ ವಾಕ್ಯೇ ಪದಾನಾಮಾನುಪೂರ್ವೀವಿಶೇಷಸ್ಯ ಸ್ವತನ್ತ್ರಪುರುಷಪೂರ್ವಕತ್ವಭಾವಾಭಾವಾಭ್ಯಾಮಯಂ ಭೇದಃ |

ಆಗಮ, ಅನುಮಾದಲ್ಲಿ ಅನ್ತರ್ಭಾವವಾಗದು

ಆಗಮೋಽನುಮಾನ ಏವಾನ್ತರ್ಭವತೀತಿ ವೈಶೇಷಿಕಾದಯಃ | ತದಸತ್ |ವ್ಯಾಪ್ತಾದ್ಯನನುಸನ್ಧಾನ ಏವ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥಪ್ರತೀತೇರನುಭವಾತ್ | ಅಪೌರುಷೇಯಃ ಪೃಥಕ್ ಪ್ರಮಾಣಮ್ | ಪೌರುಷೇಯಸ್ತ ನುಮಾನಮಿತಿ ಪ್ರಾಭಾಕರಾಃ | ತದಪ್ಯಸತ್ | ಉಭಯತ್ರ ಸಾಮಗ್ರೀಸಾಮ್ಯೇಽಪಿ ವಿಶೇಷಕಲ್ಪಕಾಭಾವಾತ್ | ತದೇತಾನಿ ತ್ರೀಣ್ಯೇವ ಪ್ರಮಾಣಾನಿ |

ಅರ್ಥಾಪತ್ಯಾದಿಗಳ ಅಂತರ್ಭಾವ

8. ಏತೇಶ್ವೇವಾರ್ಥಾಪತ್ಯಾದೀನಾಮನ್ತರ್ಭಾವಃ | ತಥಾ ಹಿ | ಅನುಪಪದ್ಯಮಾನಾರ್ಥದರ್ಶನಾತ್ತದುಪಪಾದಕೇ ಬುದ್ಧಿರರ್ಥಾಪತ್ತಿ | ಅತ್ರ ಯತ್ಯಪ್ಯೇಕೈಕಸ್ಯ ಬಹಿರ್ಭಾವಲಿಂಗತ್ವಂ ನೋಪಪದ್ಯತೇ | ವ್ಯಭಿಚಾರಾತ್ | ತಥಾಽಪಿ ಚೈತ್ರೋ ಬಹಿರಸ್ತಿ | ಜೀವನವತ್ತ್ವೇ ಸತಿ ಗೃಹೇಽಸತ್ತಾತ್ | ಯೋ ಜೀವನ್ಯತ್ರ ನಾಸ್ತಿ ಸ ತತೋಽನ್ಯತ್ರಾಸ್ತಿ | ಯಥಾಽಹಮಿತಿ ಮಿಲಿತಯೋ-ಜೀವನಗೃಹಾಭಾವಯೋರ್ಲಿಂಗತ್ವಮುಪಪದ್ಯತ ಏವ |

9. ವಿರುದ್ಧಯೋರ್ವಿಶೇಷಣವಿಶೇಷ್ಯಭವಾನುಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿಶೇಷಯೋರವಿರೋಧಸ್ಯ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ನೇವ ದೃಷ್ಟತ್ವಾತ್ | ಆತ್ಯನ್ತಿಕವಿರೋಧೇತ್ವರ್ಥಾಪತ್ತಿರಪಿ ನ ಪ್ರವರ್ತತೇ | ಕಿನ್ತು ವಿಪ್ರತಿಪತ್ತಾಸನ್ನೇಹ ಏವ ಭವತೀತಿ |

ಉಪಮಾನದ ಅಂತರ್ಭಾವ

10. ಸಾದೃಶ್ಯಜ್ಞಾನಸಾಧನಮುಪಮಾನಮ್ | ತತ್ರ ತೇನಾಯಂ ಸದೃಶಃ ಸದೃಶಾವಿಮಾಮಿತ್ಯಾದಿ ವಾ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಜಮ್ | ಗೋಗವಯೌ ಸದೃಶಾವಿತಿ ವಾಕ್ಯಜನ್ತಾಗಮ ಏವ | ಗೃಹ್ಯಮಾಣೇ ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣಸಾದೃಶ್ಯಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣೇ ಯದ್ ಗೃಹ್ಯಮಾಣಸಾದೃಶ್ಯಂ ಪ್ರತ್ಯೇತಿ ತದನುಮಾನಮೇವ | ನನ್ವನುಭೂಯಮಾನಗತತ್ವೇನ ಪ್ರತೀಯಮಾನಂ ಸಾದೃಶ್ಯಂ ಕರಣಮ್ | ಸ್ಮರ್ಯಮಾಣಗತಂ ಪ್ರಮೇಯಮ್ | ತತ್ಕಥಮನಯೋರ್ವ್ಯಧಿ ಕರಣಯೋರ್ಲಿಂಗ ಲಿಂಗಭಾವ ಇತಿ ಚೇನ್ನ | ಸ ಗೌರೇತದ್ಧವಯಸದೃಶಃ | ಅಸ್ಯ ಗವಯಸ್ಯ ತದ್ಗೋಸದೃಶತ್ವಾತ್ | ಯೋ ಯತ್ಸದೃಶಃ ಸ ತತ್ಸದೃಶಃ | ಯಥಾ ಯಮೋ ಯಮಾನುರೇಣೇತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿಸಮ್ಯವೇನ ವ್ಯಧಿಕರಣಸ್ಯಾದೋಷತ್ವಾತ್ | ಏತದ್ಧವಯ ಗತಸಾದೃಶ್ಯಪ್ರತಿ ಯೋಗಿತ್ವಸ್ಯ ವಾ ಲಿಂಗತ್ವೇನ ಸಾಮಾನಾಧಿಕರಣ್ಯಾಚ್ಛೇತಿ |

ಅನುಪಲಭ್ಯಾ ದಿಗಳ ಅಂತರ್ಭಾವ

ಅಭಾವಜ್ಞಾನಕರಣಮಭಾವಪ್ರಮಾಣಮ್ | ತತ್ರೇದಾನೀಂ ಕೌರವಾದ್ಯಭಾವೋ ಭಾರತಾದ್ಯಾಗಮಾದವಗಮ್ಯತೇ | ದೇವದತ್ತಸ್ಯ ಚಕ್ಷುರಾದ್ಯಭಾವೋ ರೂಪಾದ್ಯದರ್ಶನಲಿಂಗಮ್ಯಃ | ಸಖಾದ್ಯಭಾವಪ್ರಮಿತಿನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಪ್ರತ್ಯಕ್ಷೇಣೈವ | ಪುರೋವೃತ್ತಿಘಟಾದ್ಯಭಾವಪ್ರಮಿತಿನ್ನು ರುಟಿತಿ ಜಾಯಮಾನಾ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಫಲಮೇವ | ನ ತ್ವನುಪಲಭಿಮಾತ್ರಜನ್ಯಾ | ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನತ್ವಾತ್ | ಅನುಪಲಭಿಸ್ತವರ್ಜನೀಯಸನ್ನಿಧಿರೇವ | ಯತ್ರ ತ್ವನ್ನಕಾರೇ ಹಸ್ತಪ್ರಸಾರಣಾದಿ ರೂಪ ಪರಾಮರ್ಶೇನ ಘಟಾಭಾವಂ ಪ್ರತ್ಯೇತಿ ನ ತದಾಸನುಪಲಭಿಃ ಕರಣಮ್ | ಕಿನ್ನು ಲಿಂಗತ್ವೇನೈವ | ಅತ್ರ ಘಟೋ ನಾಸ್ತಿ ಯೋಗ್ಯತ್ವೇ ಸತ್ಯನುಪಲಭ್ಯಮಾನತ್ವಾದಿತಿ | ಏವಂ ಪ್ರಾತರ್ಗಜಾದ್ಯಭಾವಜ್ಞಾನಮನುಪಲಭಿಲಿಂಗಜನ್ಯಮ್ | ಅಭಾವಸ್ಯೇನ್ವಿಯಸನ್ನಿಕರ್ಷಾನುಪಪತ್ತಿರಿತಿ ಚೇನ್ನ | ಭಾವವದಭಾವಸ್ಯಾಪೀನ್ವಿಯ ಸನ್ನಿಕರ್ಷೇ ಭಾಧಕಾಭಾವಾತ್ |

ಬಹುಲಜ್ಞಾನೇಽಲ್ಪಜ್ಞಾನಂ ಸಮ್ಭವಃ | ಯಥಾ ಶತಮಸ್ತೀತಿ ಜ್ಞಾನೇ ಪಞ್ಚಾಶತ್ ಜ್ಞಾನಮ್ | ತದಪ್ಯನುಮಾನಮೇವ | ದೇವದತ್ತಃ ಪಞ್ಚಾಶದ್ವಾತ್ | ಶತವತ್ವಾತ್ | ಯಥಾಸಹಮಿತಿ ಪ್ರಯೋಗಸಮ್ಭವಾತ್ | ಪ್ರಸಕ್ತಪ್ರತಿಷೇಧೇ ಪರಿಶಿಷ್ಯಮಾಣೇ ಬುದ್ಧಿಃ ಪರಿಶೇಷಃ | ಯಥಾ ದೇವದತ್ತಯಜ್ಞದತ್ತಾವೇತಾವಿತಿ ಜ್ಞಾನೇ ಸತ್ಯೇಕಸ್ಮಿನ್ನಾಯಂ ಯಜ್ಞದತ್ತಃ | ದೇವದತ್ತಯಜ್ಞದತ್ತಯೋನ್ಯತರತ್ವೇ ಸತ್ಯಯಜ್ಞದತ್ತತ್ವಾತ್ | ವ್ಯತಿರೇಕೇಣ ಯಜ್ಞದತ್ತವದಿತಿ ಪ್ರಯೋಗೋಪಪತ್ತೇಃ |

ಉಪಕ್ರಮಾದೀನ್ಯಪ್ಯನುಮಾನಾನೈವ |
ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟಪ್ರವಕ್ತಕಂ ಪ್ರವಾದಪಾರಮ್ಪುರ್ಯಮೈತಿಹ್ಯಮ್ | ಯಥಾಸತ್ರ ವಟೇ ವೈಶ್ರವಣೋಽಸ್ತೀತಿ ವಾಕ್ಯಂ ತದಾಗಮ ಏವ | ಏವಮನ್ಯಾನೈವಿ ಪ್ರಮಾಣಾನ್ಯುಕ್ತೇಶ್ಚೇವಾನ್ತರ್ಭಾವ್ಯಾನಿ |

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಸ್ವತಸ್ತ್ವ

12. ನನ್ನೇತೇಷಾಂ ಪ್ರಮಾಣಾನಾಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಪ್ರಮಾಣಾನಾಮಪ್ರಮಾಣ್ಯಂ ಚ ಕೇನೋತ್ಪದ್ಯತೇ ಕೇನ ವಾ ಜ್ಞಾಯತ ಇತಿ ಚೇತ್ | ಉಚ್ಯತೇ | ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಾನಾಮುಭಯಂ ಸ್ವತ ಏವೇತಿ ಸಾಷ್ಟ್ಯಾ ಮನ್ಯನೇ | ಜ್ಞಾನ ಜನಕಾತಿರಿಕ್ತಜನಕಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಮುತ್ಪತ್ತೌ ಸ್ವತಸ್ತಮ್ | ಜ್ಞಾನಜ್ಞಾಪಕಾತಿರಿಕ್ತ ಜ್ಞಾಪಕಾನಪೇಕ್ಷತ್ವಂ ಜ್ಞಪೌ ಸ್ವತಸ್ತಮ್ |

ಉಭಯಂ ಪರತ ಏವೇತಿ ನೈಯಾಯಿಕಾದಯಃ | ಜ್ಞಾನಜನಕಾತಿರಿಕ್ತ ಕಾರಣಜನ್ಯತ್ವಮುತ್ಪತ್ತೌ ಪರತಸ್ತಮ್ | ಜ್ಞಾನಜ್ಞಾಪಕಾತಿರಿಕ್ತಪ್ರಮಾಣಾಪೇಕ್ಷತ್ವಂ ಜ್ಞಪೌ ಪರತಸ್ತಮ್ | ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಮಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿಜನ್ಯಂ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪುನರಿನ್ದ್ರಿಯಾದಿಗುಣಜನ್ಯಮ್ | ತಥಾಪ್ರಮಾಣ್ಯಂ ತದೋಷಜನ್ಯಮ್ | ಏವಂ ಜ್ಞಾನಂ ಮಾನಸಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವೇದ್ಯಮ್ | ತತ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಚ ಸಂವಾದ ವಿಸಂವಾದಲಿಂಗಗಮ್ಯಮಿತಿ |

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪರತೋಽಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತ ಇತಿ ಬೌದ್ಧಾಃ |

ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಸ್ವತೋಽಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಪರತ ಇತಿ ಪಕ್ಷಮಙ್ಗೇಕುರ್ವಾಣಾ ಅಪಿ ಭಾಷ್ತಾಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಂ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞಾತತಾವಿಶೇಷೇಣಾನುಮೀಯತ ಇತಿ ಜ್ಞಪೌ ಸ್ವತಸ್ತಮ್ | ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತು ವಿಸಂವಾದಾದ್ಯನುಮಾನಾಂತರವೇದ್ಯಮಿತಿ ಪರತಸ್ತಮ್ ಮನ್ಯನೇ |

ಸ್ವಪ್ರಕಾಶಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಜ್ಞಾನಂ ಸಿದ್ಧತಿ | ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತು ನಾಸ್ತೇವೇತಿ ಪ್ರಾಭಾಕರಾಃ |

ಇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಮಾತ್ರೇಣೈವ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವಿಶಿಷ್ಟಂ ಜ್ಞಾನಮುತ್ಪದ್ಯತೇ | ಗುಣಾ ಸ್ವಕಿಚ್ಛೆತ್ಕಾರಾಃ | ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ದೋಷಸಹಕೃತೇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಭಿರುತ್ಪದ್ಯತೇ | ತಥಾ ಜ್ಞಾನಂ ತತ್ರಾಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ಚ ಸಾಕ್ಷಿಣೈವ ಜ್ಞಾಯತೇ | ಅಪ್ರಮಾಣಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪಮಾತ್ರಂ ಸಾಕ್ಷಿವೇದ್ಯಮ್ | ತದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಂ ತ್ವನುಮೇಯ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರ್ಯಾಃ |

13. ಕರಣಾನಾಂ ತು ಜ್ಞಾನಜನಕಶಕ್ತಿರೇವ ಸ್ವಕಾರಣಾಸಾದಿತಾ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಜನಕತ್ವಶಕ್ತಿಃ | ಅಪ್ರಮಾಣ್ಯಜನನೇ ತ್ವನ್ಯಾ ಶಕ್ತಿದೋಷ ವಶಾದಾವಿರ್ಭವತಿ | ಜ್ಞಪ್ತಿಸ್ತು ಪರತ ಏವ | ಇನ್ದ್ರಿಯಾದಿಸ್ವರೂಪಸ್ಯ ಯಥಾಯಥಂ ಸ್ವಪ್ರಮಾಣವೇದ್ಯತ್ವಾತ್ | ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನಸಾಧನ- ತ್ವನ್ಯಾನುಮಾನವೇದ್ಯತ್ವಾದಿತಿ |

ತದೇವಂಭೂತೈಃ ಪ್ರಮಾಣೈಃ ಪದಾರ್ಥಾನಾಂ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವಾದಿಕಂ ನಿಶ್ಚಿತ್ಯವಿಷಯೇಷು ವಿರಕ್ತಸ್ಯ ಶಮದಮಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿಮತೋ
ವಾಸುದೇವೈಕಶರಣಸ್ಯ ತದ್ವಿಷಯಾಣಿ ಶ್ರವಣಮನನನಿಧಿಧ್ಯಾನನಾನ್ಯಾದರನೈರನರ್ತಯಾರ್ಭ್ಯಾಂ ಬಹುಕಾಲಮನುಷ್ಠಿತವತೋ
ಭಗವತ್ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರೇ ಸತ್ಯತ್ಯದ್ರಿಕ್ತಯಾ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಭಗವತ್ಪ್ರಸಾದದಶೇಷಾನಿಷ್ಠನಿವೃತ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾನಂದಾಸ್ವರೂಪಾವಿಭಾವಲಕ್ಷಣಾ
ಮುಕ್ತಿರ್ಭವತೀತಿ ||

ಜಯತೀರ್ಥಮನೀನೈಣ ಬಾಲಬೋಧಾಯ ನಿರ್ಮಿತಾ |
ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಿರ್ಭೂಯಾತ್ ಪ್ರೀತ್ಯೈಮಾಧವಮಧ್ವಯೋಃ ||

|| ಇತಿ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥಪೂಜ್ಯಚರಣವಿರಚಿತಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಾವಾಗಮಪರಿಚ್ಛೇದಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

|| ಇತಿ ಪ್ರಮಾಣಪದ್ಧತಿ ಸಮಾಪ್ತಃ ||

ಅಸ್ಮದ್ಭವಂತರ್ಗತ ಮನುನಾಮಕ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಾಂತರ್ಗತ

ಶ್ರೀ ರುಗ್ಮಿಣೀ ಸತ್ಯಭಾಮಾಜಾಮ್ಬವತೀವಲ್ಲಭ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾಯ ನಮಃ

|| ಪ್ರೀಣಯಾಮೋ ವಾಸುದೇವಂ ದೇವತಾಮಣ್ಣಲಾಃಖಣ್ಣಮಣ್ಣಾನಮ್ ||

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||